

JAARVERSLAG 1984

VAN HET HOOFDBESTUUR

INGEVOLGE ART. 18.3 VAN DE STATUTEN

37 STE

JAARVERSLAG

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden
overgenomen zonder schriftelijke
toestemming van het hoofdbestuur
van de VVD

Tekening omslag: Gerard Wiegel.
Productie: algemeen secretariaat.

Meer exemplaren van het Jaarverslag 1984
kunnen worden besteld door overmaking van een
bedrag van f 10,- per exemplaar op giro-
rekening nr. 40.18.232 t.n.v. VVD-informatie-
rekening te 's-Gravenhage, onder vermelding
van " 37 ste Jaarverslag "

<u>Inhoudsopgave</u>	<u>blz.</u>
1. Inleiding	1
2. Europese verkiezingen	2
3. Overige verkiezingen	10
4. Ledenbestand	12
5. Afdelingen	15
6. Ondercentrales	17
7. Kamercentrales	18
8. Dagelijks bestuur en hoofdbestuur	20
9. Algemeen secretariaat	24
10. Partijraad	27
11. 37ste jaarlijkse algemene vergadering (68ste algemene vergadering)	30
12. 69ste algemene vergadering (buitengewone algemene vergadering)	34
13. Commissie van Beroep (art. 32 statuten)	36
14. Commissies van Advies (art. 60 h.r.)	38
15. Commissies en werkgroepen ad hoc	41
16. Bijzondere groepen (art. 78.1 h.r.):	44
a) Organisatie Vrouwen in de VVD	
b) Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD	
c) Groep Nederland van de Liberale Internationale	
17. Vrijheid en Democratie	48
18. Propaganda, voorlichting en campagnes	49
19. Vorming en scholing	54
20. Fracties in de Staten-Generaal en in het Europese Parlement	56
21. Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Europese Gemeenschap (ELD)	60
22. Liberale Internationale	61
23. Prof.mr.B.M.Teldersstichting	62
24. Slot	63

Bijlagen:

I - besluitenlijst 37ste jaarlijkse algemene vergadering	64
II - beleidsnotitie Tweede-Kamerfractie 1984	66
III - ledenlijst 1 januari 1984 - 1 januari 1985	73
IV - jaarverslagen commissies van Advies (art. 60 h.r.)	74
V - besluitenlijst 69ste algemene vergadering	124
VI - analyse Europese verkiezingen 1984	127

1. INLEIDING

"Het liberalisme overleeft omdat het succes heeft; het kan steeds crises overwinnen als de mens verstandig handelt." Dit citaat is een variant op het slot van de bekende redevoering van Haya van Someren uit 1978 met als titel "De mens in de knel."

Een slot dat toepasselijk is voor de situatie waarin de partij zich in 1984 bevond, want het was een jaar van uitersten.

Een stralend begin omdat de partij blaakte van zelfvertrouwen. Het einde van het jaar werd echter gekenmerkt door een grote onweersbui die boven de partij hing. Reeds enkele malen tot ontlasting gekomen en de zekerheid, dat dat in het begin van 1985 nog enkele keren zou gebeuren voordat de bui zou afdrijven.

Met enthousiasme hebben vooral kader en leden zich ingezet om de Europese verkiezingen, die in het verslagjaar voor de tweede maal rechtstreeks werden gehouden, tot een succes te maken. In paragraaf 2 wordt hierop nader ingegaan.

In het eerste halfjaar van 1984 werd de parlementaire enquête over het gebeuren rond het RSV-concern zeer populair doordat een indringende verslaggeving op de televisie de burgers avond aan avond in de ban hield. RSV waren voor de vaderlandse politiek magische letters.

Aangezien volgens vroege geruchten, later bevestigd in het rapport, de rol van VVD-minister drs.G.M.V.van Aardenne "onaanvaardbaar" werd genoemd, omdat hij de Tweede Kamer "misleid" zou hebben, richtte de publieke opinie en de aandacht van de Tweede Kamer zich vrijwel geheel op de positie van de minister van Economische Zaken en daarmee op de VVD.

Daar naast de RSV-perikelen ook enkele andere zaken de VVD negatief in de publiciteit brachten (spreiding PTT en Wet op de Tweeverdieners), had 1984 voor onze partij twee gezichten, een fleurig eerste halfjaar, maar een tweede periode waarop weinig opgewekt kan worden teruggezien.

Het meest trieste feit daarbij was wel dat niet meer gesproken werd over waar het in ons land eigenlijk om gaat: het beleid van de coalitie, dat aan burgers en bedrijven een perspectief biedt op een betere toekomst. Dat was het grootste verlies van het najaar van 1984.

De VVD toonde zich een volwassen partij, omdat de tegenstellingen en problemen open en eerlijk konden worden uitgesproken. Dat de leden van de VVD de laatste jaren sterk bij de politiek betrokken zijn geraakt is inmiddels onomstotelijk bewezen.

Dit jaarverslag legt daarvan getuigenis af.

2. EUROPESE VERKIEZINGEN

"De toekomst van Europa is de toekomst van 260 miljoen mensen. De ELD gaat deze verkiezingen in met één programma in alle betrokken landen. Doen wat nodig is, is ons uitgangspunt. Dat verenigd Europa is nodig."

Zo stelden Jan Kamminga en Ed Nijpels het in hun artikel in Vrijheid en Democratie nr. 1302 van 24 april, en zij riepen de leden daarmee op de Europese verkiezingen tot een succes te maken.

Een succes werd het voor de VVD, al hadden wellicht velen gehoopt en verwacht dat de winst niet één maar ten minste twee zetels zou bedragen.

Een succes werd het echter niet voor Europa omdat in bijna alle bij de EG aangesloten landen de opkomst slecht tot bedroevend slecht kon worden genoemd.

De slechte opkomst ook in Nederland (50,5%) vormde een dieptepunt voor wat de betrokkenheid van de kiezers betrof.

Zoals een analyse heeft aangetoond, leed ook de VVD onder de algemene lauwheid. Als de cijfers van 1984 met die van de Tweede-Kamerverkiezing van 1982 worden vergeleken, bleven zo'n 800.000 potentiële VVD-kiezers thuis. In de hieronder volgende tabellen wordt een en ander nog eens benadrukt.

	opkomst 1984	EP '79	TK '82	EP '84	verschil '82-'84
<u>Nederland</u>	50,5	16,1	23,0	18,9	- 4,1
Groningen	56,8	13,2	16,9	14,7	- 2,2
Friesland	58,6	10,6	17,6	13,9	- 3,7
Drente	59,2	17,1	21,8	19,4	- 2,4
Overijssel	57,4	11,8	18,1	14,5	- 3,6
Gelderland	52,9	15,7	22,3	18,8	- 3,5
Utrecht	52,6	19,9	27,6	23,8	- 3,8
Noord-Holland	49,4	20,5	27,2	22,7	- 4,5
Zuid-Holland	48,4	18,6	25,2	21,3	- 3,9
Zeeland	48,4	15,8	23,2	18,8	- 4,4
Noord-Brabant	46,7	13,3	22,3	16,8	- 5,5
Limburg	44,2	10,5	18,6	13,5	- 5,1

plattelands- gemeenten	57,6	15,3	22,8	18,4	- 4,4
verstedelijkte gemeenten	52,0	13,6	21,3	16,6	- 4,7
specifieke fo- rensengemeenten	53,4	24,5	31,3	27,5	- 3,8
steden tot 100.000 inwoners	48,3	15,1	22,2	17,8	- 4,4
grote steden (boven 100.000 inwoners)	45,2	15,5	21,1	17,5	- 3,6

In een artikel "Euro-verkiezingen reden tot bezinning" in Vrijheid en Democratie nr. 1306 van 26 juni gaf de campagne-leider drs.G.Ch.O.Boosman een analyse van de zijns inziens belangrijkste verschijnselen. Zijn conclusie: "De VVD wacht tot de Kamerverkiezing van 1986 een zware taak" zou ook om andere redenen geen loze kreet blijken te zijn.

Cijfermatig werden de redenen echter onderbouwd doordat in vergelijking met 1982 de VVD rechtstreeks stemmen verloor aan verschillende partijen. Van het VVD-verlies ging 42% naar het CDA, 21% naar de PvdA en 17% naar de Centrumpartij. In totaal gingen 71.000 VVD-stemmen uit 1982 verloren aan het CDA, maar tegelijkertijd kwamen 45.000 CDA-stemmen nu naar de VVD.

Het "saldo" was evenwel duidelijk negatief.

De VVD heeft haar leidende positie onder de jongeren prijs moeten geven aan de PvdA. Het percentage VVD-stemmers onder de 18- tot 24-jarigen daalde van 30 tot 24. Het CDA vergrijsde verder. In 1982 was 48% ouder dan 50 jaar, in 1984 is dat ruim 53% geworden. Opvallend was ten slotte dat 21% van de mannen VVD stemde, tegen slechts 17,5% van de vrouwen. De situatie bij het CDA vormt hiervan het spiegelbeeld.

Een verdere analyse van de verkiezingen werd door de heren drs.G.M.de Vries en drs.F.A.Wijsenbeek gegeven. Deze analyse is als bijlage (VI) integraal in dit jaarverslag opgenomen. Eén van hun conclusies was "of niet in een eerder stadium met kennis-overdracht had moeten worden begonnen. Steeds opnieuw bleek bij spreekbeurten voor VVD-afdelingen en in gesprekken met propagandafunctionarissen dat men over onvoldoende feitelijke informatie beschikte om overtuigend weerwerk te kunnen leveren tegen de - door incidenten-journalistiek ingegeven - kritiek op het Europees Parlement."

Incidenten-journalistiek? Ja!

De beelden die wezenlijk indruk maakten waren die van een tentatieve Amerikaanse film over het Europese Parlement die voor de televisie werd vertoond, terwijl in alle volgende maanden nauwelijks iets positiefs over de EG werd gebracht. De heren de Vries en Wijsenbeek constateerden ook een gering enthousiasme bij het kader. Daarin ligt ongetwijfeld een grote kern van waarheid maar er is, zoals te doen gebruikelijk, door weinigen toch zeer veel verzet. In paragraaf 18 wordt gewezen op de grote inspanning in de sector van de propaganda, in paragraaf 19 op die ten behoeve van vorming en scholing, terwijl qua organisatie het hierna volgende van enige importantie getuigt.

Reeds in het 36ste jaarverslag werd melding gemaakt van het feit dat op 11 februari de verkiezingsraad de bijna definitieve kandidatenlijst zou vaststellen op basis van het door het hoofdbestuur opgestelde ontwerp (zie Vrijheid en Democratie nr. 1296 van 24 januari, blz. 9).

Van de 233 leden van de verkiezingsraad waren er te Utrecht 173 aanwezig: een percentage van 74,25 (in 1979 was dit 83,45). Een novum was dat de voorzitter van de Liberaal-Democratische fractie in het Europese Parlement, dr.M.Bangemann, ingevolge

het door de VVD opgestelde voorlopige reglement op de kandidaatstelling EP, inlichtingen verstrekke over o.a. de verscheidenheid van disciplines die binnen de Europese fractie nodig zouden zijn. Daarmee verkreeg de vergadering het boven-nationale karakter dat kenmerkend behoort te zijn waar het gaat om Europese verkiezingen.

Een discussie deed zich nog voor op basis van een academisch vraagpunt, door de kamercentrale Haarlem ingebracht, of het zgn. dubbel-mandaat thans wel of niet mogelijk was en zo ja, of het niet noodzakelijk was deze vraag bijvoorbeeld aan de algemene vergadering voor te leggen, ook al was er thans - voor wat verkiesbare plaatsen betrof - geen sprake van een kandidatuur van de zijde van Eerste of Tweede Kamer. De vergadering kon niet vermoeden dat, door de heer drs.E.H.T.M.Nijpels te vragen de laatste plaats te bezetten, het dubbel-mandaat bijna een feit zou worden, indien althans de heer Nijpels het EP-lidmaatschap zou hebben gecombineerd met het lidmaatschap van de Tweede Kamer.

De door de verkiezingsraad ingevolge art. 9.8 van het voorlopige reglement EP vastgestelde voorlopige kandidatenlijst luidde als volgt (naar goed gebruik bij de VVD zonder titels):

1. H.R.Nord (bij acclamatie)
2. H.J.Louwes "
3. J.E.S.Groenendaal-Larive (v) "
4. G.M.de Vries "
5. F.A.Wijsenbeek (na stemming)
6. J.Mulder "
7. J.M.A.Hosman "
8. B.M.Jellema (bij acclamatie)
9. A.W.Kröner (na stemming)
10. W.A.H.Steyling (y) (bij acclamatie)
11. J.H.Klein Molekamp "
12. P.Alberti "
13. J.P.Anemaet "
14. P.Roscam Abbing "
15. J.de Boer "
16. J.E.J.Hemmes "
17. G.J.N.Wijnand "
18. J.W.Letterie "
19. J.C.Cleyndert "
20. A.M.M.Weyers "
21. Th.F.J.Jansen (aangewezen door KC Leiden)
22. Th.Brans (" " KC Dordrecht)
23. J.Franssen (" " KC Haarlem)
24. D.H.Kok (" " KC Utrecht)
25. H.J.Sengers-van Gijn (v) (" " KC Den Bosch)
26. N.H.v.d.Broek-Laman Trip (v) (" " KC Gelderland)
27. J.de Blécourt-Maas (v) (" " KC Den Helder)
28. J.K.Muntinga (" " KC Overijssel)
29. Y.P.W.van der Werff (" " KC Tilburg)
30. M.H.C.Lodewijks (" " KC Limburg)
31. J.G.Termeer-van Valburg (v) (" " KC Gelderland)
32. H.H.Jacobse (" " KC Amsterdam)
33. A.C.A.Dake (" " KC Den Haag)
34. F.G.J.Steenmeijer (" " KC Friesland)
35. P.T.Siertsma-Smid (v) (" " KC Groningen)
36. A.J.Evenhuis) (" " KC Drenthe)
37. S.J.R.de Monchy (" " KC Rotterdam)
38. D.Luteijn (" " KC Zeeland)
39. J.Kamminga (bij acclamatie)
40. E.H.T.M.Nijpels "

Deze week alleen met betrekking tot de plaatsen 7 en 8 af van het ontwerp van het hoofdbestuur.

Ook de 37ste jaarlijkse algemene vergadering (zie paragraaf 11) verklaarde zich met dit resultaat accoord.

In verband met het feit dat de heer G.J.N.Wijnand zich na de verkiezingsraad terugtrok, werden door de 37ste jaarlijkse algemene vergadering de verkiesbaar geachte kandidaten 18, 19 en 20 één plaats naar boven opgeschoven, en werd door de heer H.J.Willemsen te Voorschoten plaats 20 bezet, aangezien hij op de Modderman-lijst plaats 21 had verkregen.

De nieuwe lijststaanvoerder mr.H.R.Nord kweet zich inmiddels van zijn taak door allereerst een ronde te maken langs de kamercentrales om zodoende mee te helpen het kader te activeren, en tevens omdat hij in het verleden door de veelheid van zijn werkzaamheden - eerst jarenlang als secretaris-generaal van het EP en later als lid van dit parlement - weinig of geen gelegenheid had zijn bekendheid in internationaal verband ook meer gestalte te geven in nationaal verband.

O.a. door het interview in Vrijheid en Democratie nr. 1300 van 27 maart, blz. 2, toonde Hans Nord, die overigens ook de eerste voorzitter van de Europese Beweging in Nederland was, opnieuw een groot Europeaan te zijn. Treffend zijn zijn uitspraken: "Voor mij was de Tweede Wereldoorlog veel meer een Europese burgeroorlog" en "Amerika heeft 200 jaar nodig gehad om tot één van de machtigste wereldnaties uit te groeien. Wij zijn nog geen 30 jaar bezig", duidelijk daarmee markerend het "waarom en hoe", ook in de politiek.

Naast deze ronde van de lijststaanvoerder werd in het kader van de Europese verkiezingen in de maanden mei en juni een groot aantal spreekbeurten georganiseerd, over de diverse kamercentrales als volgt verdeeld:

KC Den Bosch: 10; KC Tilburg: 12; KC Gelderland: 16;
KC Rotterdam: 2; KC Den Haag: 3; KC Leiden: 27; KC Dordrecht: 17;
KC Amsterdam: 9; KC Den Helder: 15; KC Haarlem: 11;
KC Zeeland: 4; KC Utrecht: 14; KC Friesland: 9; KC Overijssel: 18;
KC Groningen: 8; KC Drenthe: 9; KC Limburg: 9, totaal 193

Deze bijeenkomsten vonden alle plaats in VVD-verband. Een aantal grote bijeenkomsten van de lijststaanvoerder te zamen met de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie is hierin begrepen. De belangstelling voor een en ander was wisselend in intensiteit. In sommige kamercentrales leefden de Europese verkiezingen nauwelijks, in andere was wél sprake van een behoorlijke opkomst. Een bijzondere bijeenkomst van de partijraad op 19 mei te Haarlem werd gewijd aan onderwerpen die de Europese integratie betreffen (zie paragraaf 10).

Waren de activiteiten van de werkgroep Europese Verkiezingen in 1983 omvangrijk en intensief, met het naderen van de dag van de stemming namen deze werkzaamheden aanzienlijk af omdat het nu aankwam op de uitvoering van het beleid, hetgeen is voorbehouden aan andere organen binnen de partij.

In de samenstelling van de werkgroep, zoals omschreven in het 36ste jaarverslag 1983, biz. 8, kwam geen verandering.

De werkgroep vergaderde op 30 januari, 19 maart en 7 mei om op 18 juni in een slotbijeenkomst het resultaat van een en ander te evalueren.

Op 2 mei werd de definitieve kandidatenlijst ingeleverd bij het Centraal Stembureau te 's-Gravenhage, terwijl op 14 juni (een donderdag! uitzonderlijk omdat in Nederland stemmingen vrijwel altijd op woensdag plaatsvinden) de dag van de stemming was.

Zoals al eerder gesteld, was de uitslag voor de VVD (pas officieel bekend op zondagavond in verband met de verkiezingen in de overige EG-landen) zowel positief als negatief. Alle belangrijke resultaten worden hieronder nog eens op schematische wijze weergegeven:

<u>zetelverdeling</u>	<u>1984</u>	<u>1979</u>
liberalen	31	38
christen-democraten	109	117
socialisten	130	124
conservatieven	49	63
communisten	42	48
overigen	<u>73</u>	<u>44</u>
	434	434 *)

*) toen nog 410 maar door toetreding van Griekenland later 24 zetels erbij.

Resultaten in percentages en zetels voor Europarlement

België	1984		1979		Nederland	1984		1979		Denemarken	1984		1979	
	pct.	zetels	pct.	zetels		pct.	zetels	pct.	zetels		pct.	zetels	pct.	zetels
Opkomst	89,0	24	91,4	24	Opkomst	50,5	25	57,8	25	Opkomst	51,8	16	47,8	16
Vlaamse chr. dem.	19,8	4	29,5	7	Socialisten	33,7	9	30,4	9	Anti-EG-partijen	30,0	5	25,5	5
Waalse chr. dem.	7,6	2	8,1	3	Chr-democraten	30,0	8	35,6	10	Conservatieven	20,8	4	14,0	2
Vlaamse soc.	17,1	4	12,3	3	Liberalen	18,9	5	16,1	4	Sociaal-dem.	19,5	3	21,8	3
Waalse soc.	13,3	5	10,5	4	Klein links	5,6	2	5,1	0	Liberalen	12,4	2	14,4	3
Vlaamse lib.	8,6	2	9,4	2	Klein rechts	5,2	1	3,3	0	Centrum-democr.	6,6	1	6,1	1
Waalse lib.	9,4	3	6,8	2	D'66	2,3	0	9,0	2	Overigen	10,7	1	18,2	2
Volksunie	8,5	2	5,9	1	Overigen	4,3	0	0,5	0					
milieupartijen	8,2	2	3,4	0										
overigen	7,5	0	13,3	2										
Frankrijk	1984		1979		Gr.-Britannië	1984		1979		Ierland	1984		1979	
pct.	zetels	pct.	zetels	pct.		zetels	pct.	zetels	pct.		zetels	pct.	zetels	pct.
Opkomst	56,7	81	60,7	81	Opkomst	30,0	81	32,8	81	Opkomst	52,0	15	63,6	15
Rechts blok	42,9	41	43,9	40	Conservatieven	40,8	45	48,4	60	Fianna Fail	—	8	34,7	5
Socialisten	20,7	20	23,5	22	Socialisten	36,5	32	31,6	17	Fine Gail	—	6	33,1	4
Communisten	11,3	10	20,5	19	Alliantie	19,5	0	12,6	1	Socialisten	—	0	14,5	4
Extreem-rechts	11,0	10	1,3	0	Prot. Ulster	—	2	2,2	2	Overigen	—	1	17,4	2
Groenen	3,4	0	4,4	0	Kath. Ulster	—	1	1,1	1					
Overigen	10,7	0	6,3	0	Overigen	3,2	1	4,1	3					
Italië	1984		1979		Griekenland	1984		1979		Bondsrepubliek	1984		1979	
pct.	zetels	pct.	zetels	pct.		zetels	pct.	zetels	pct.		zetels	pct.	zetels	pct.
Opkomst	83,9	81	85,5	81	Opkomst	77,1	24	78,5	24	Opkomst	56,8	81	65,7	81
Chr-democraten	33,0	27	36,5	29	Socialisten	41,6	10	40,1	10	Chr-dem	46,0	41	49,2	42
Communisten	33,3	27	30,7	25	Conservatieven	38,1	9	31,4	8	Socialisten	37,4	33	40,8	35
Socialisten	11,2	9	11,0	9	Moskou-comm.	11,6	3	12,8	3	Liberalen	4,8	0	6,0	4
Neo-fascisten	6,5	5	5,4	4	Euro-communisten	3,4	1	4,2	1	Groenen	8,2	7	3,2	0
Liberalen/Republ.	6,1	5	6,2	5	Extreem-rechts	2,3	1	1,9	0					
Sociaal-dem.	3,5	3	4,3	4	Overigen	3,0	0	9,6	2	Luxemburg	1984		1979	
Radicalen	3,4	3	3,7	3						pct.	zetels	pct.	zetels	
Overigen	3,0	2	2,2	2						Opkomst	88,8	6	88,9	6
										Chr-democraten	35,6	3	36,1	3
										Soc-democraten	30,6	2	21,7	1
										Liberalen	20,4	1	28,1	2
										Overigen	13,4	0	14,1	0

Samenstelling Liberaal-Democratische fractie naar land van herkomst

	<u>1979</u>	<u>1984</u>
Ver. Koninkrijk	0	0
Frankrijk	15	13
BRD	4	0
Italië	5	5
Nederland	4	5
België	4	4
Griekenland	0	0
Denemarken	3	2
Ierland	1	1
Luxemburg	<u>2</u>	<u>1</u>
	38	31

Zetelverdeling (van de 434 zetels 25 voor Nederland)

	<u>1979</u>	<u>prognose</u>	<u>1984</u>
VVD	4	5	5
CDA	10	9	8
PvdA	9	8	9
overigen	2	3	3

Europese verkiezingen in procenten

	<u>1979</u>	<u>prognose</u>	<u>1984</u>
VVD	16,14	18,9	18,9
CDA	35,61	31,5	30,0
PvdA	30,39	31,8	33,7
overigen	17,86	17,8	17,4

opkomst in 1979 = 57,8%

prognose 1984 = 52,6% opkomst 1984 = 50,5%

Euro-verkiezingen 1984 t.o.v. Tweede Kamer 1982

	<u>1982</u>	<u>prognose</u>	<u>1984</u>
VVD	23,06	18,9	18,9
CDA	29,36	31,5	30,0
PvdA	30,37	31,8	33,7
overigen	<u>17,21</u>	<u>17,8</u>	<u>17,4</u>
	100 %	100 %	100 %

OPKOMST VAN NEDERLANDSE KIEZERS IN %

	EP 1979	TK 1982	EP 1984	verschil '79/'84
Groningen	61,8	34,0	56,8	- 5
Friesland	65,1	37,1	58,6	- 6,5
Drenthe	64,8	37,0	59,2	- 5,6
Overijssel	66,1	85,7	57,4	- 8,7
Gelderland	59,9	33,0	52,9	- 7
Utrecht	60,0	82,0	52,6	- 7,4
Noord-Holland	57,1	79,3	49,4	- 7,7
Zuid-Holland	56,3	79,3	48,4	- 8,4
Zeeland	57,5	82,0	48,4	- 9,1
Noord-Brabant	52,6	77,9	46,7	- 5,9
Limburg	51,0	74,4	44,2	- 6,8
niet ingedeeld	58,6	82,3	50,2	- 8,4

totaal aantal uitgebrachte stemmen: 5.292.557,
 waarvan op de VVD: 1.000.542.

Een bijkomende bijzonderheid was nog dat anders dan in 1979 de Nederlandse kiezers, woonachtig in één der EG-landen, hun stem per brief konden uitbrengen. Helaas maakten slechts 15.000 van de 280.000 potentiële stemgerechtigden daarvan gebruik.

Het volgende overzicht geeft achtereenvolgens het percentage per lijst van het aantal uitgebrachte stemmen in heel Nederland, het percentage van de kiezers die hun stem per brief hebben uitgebracht en de zetelverdeling.

	<u>totaal Nederland</u>	<u>briefstemmers</u>	<u>zetelverdeling</u>
CDA	30,0	22,3	8
PvdA	33,7	20,0	9
VVD	18,9	40,9	5
D'66	2,3	2,7	0
SGP/RPF/GPV	5,2	1,2	1
CPN/GPN/PPR/PSP	5,6	5,4	2
Europese Groenen	1,3	6,1	0
Centrumpartij	2,6	1,1	0
God met ons	0,4	0,3	0
	100%	100%	25

De resultaten van de stemming van de briefstemmers weken aanzienlijk af van die van totaal Nederland. Het achterwege blijven van een voldoende voorlichting omtrent de verkiezingsprogramma's ten behoeve van de kiezers buiten Nederland kan van invloed zijn geweest.

Deze gegevens werden ontleend aan de Vereniging "Nederland in den Vreemde".

Tot op zekere hoogte was de verkiezing met voorkeurstemmen van Ed Nijpels een onaangename verrassing. Aangenaam was het dat zo velen de politieke leider van de VVD op de Euro-lijst hadden

ontdekt, onaangenaam was het dat de gunst van de kiezers bij voorbaat niet beloond kon worden. Daar Nederland één kieskring was en de lijstdeler bij deze verkiezingen dus dezelfde was als die van groepsdeler bij de Tweede-Kamerverkiezing, kon dit plaatsvinden. De heer Nijpels bedankte voor de hem toekomende zetel en de volgorde van de lijst kon worden aangehouden.

Voor de lotgevallen van de Liberaal-Democratische fractie wordt verwezen naar paragraaf 20.

3. OVERIGE VERKIEZINGEN

Ook in dit jaar moest weer rekening worden gehouden met tussentijdse raadsverkiezingen in verband met een gemeentelijke herindeling.

Een tamelijk omvangrijke wijziging betrof de herindeling in de Krimpenerwaard. Op 24 oktober gingen helaas zeer weinig kiezers naar de stembus. De volgende nieuwe gemeenten werden gevormd:

Bergambacht (uit Ammerstol, Bergambacht en Berkenwoude);
Ouderkerk (uit Gouderak en Ouderkerk a/d IJssel);
Nederlek (uit Lekkerkerk en Krimpen a/d Lek);
Vlist (uit Vlist, Stolwijk en Haastrecht).

Resultaten van de verkiezingen waren:

- Bergambacht: SGP 2, PvdA 4, CDA 2, VVD 2, Gemeentebelang 3; opkomst 77,3%.
- Ouderkerk: SGP 3, CDA 3, VVD 3, PvdA 4, opkomst 72,2%.
- Nederlek: PvdA 5, VVD 4, Werkgroep '84 1, SGP 2, CDA 3, opkomst 68,7%.
- Vlist: VVD 2, De Vrije Lijst Gemeentebelang 3, PvdA 3, CDA 3, PCG 2, opkomst 70%.

Het kader heeft zeer bijtijds in goede samenwerking met de kamercentrale Leiden, de ondercentrale Krimpenerwaard en het algemeen secretariaat maatregelen getroffen om zoveel als mogelijk was de verkiezingen tot een succes voor de VVD te maken. Zoals bij dergelijke omvangrijke herindelingen gebruikelijk, is ook onder VVD-leden niet iedereen gelukkig met het verdwijnen van zijn "eigen" gemeente. Spanningen zijn haast niet te vermijden, maar het siert de VVD-leden dat zij op de cruciale momenten in saamhorigheid de problemen hebben weten op te lossen.

Eveneens op 24 oktober waren tussentijdse raadsverkiezingen noodzakelijk voor de nieuw te vormen gemeente Albrandswaard (voortkomende uit de oude gemeente Rhooen en het overgrote deel van Poortugaal). De zetels werden hier zeer gelijkmatig verdeeld: zowel VVD als PvdA als CDA elk 5 zetels. De opkomst was 68,3%.

Ook zijn de kiezers van de gemeenten Herwen en Aerdt en Pannerden naar de stembus gegaan om de raad van de nieuwe gemeente Rijnwaarden te kiezen.

Zoals te doen gebruikelijk ging ook Rotterdam weer naar de stembus ten behoeve van de deelraadsverkiezingen. Het resultaat van deze 16e mei wordt duidelijk in het volgende staatje:

aantal zetels:	PvdA	CDA	VVD	D'66	SGP etc.	CP
Centrum Noord	10 (8)	5 (7)	5 (5)	1 (3)	1 (1)	-
Hoek van Holland	5 (4)	5 (5)	2 (2)	1 (2)	-	-
Charlois	20 (17)	4 (6)	2 (2)	0 (4)	1 (1)	4 (0)
IJsselmonde	10 (13)	4 (7)	1 (2)	0 (1)	0 (1)	2 (0)
Overschie	6 (6)	2 (3)	2 (2)	0 (1)	-	-
Kralingen	10 (7)	2 (3)	6 (7)	0 (2)	1 (0)	-
Prins Alexander	14 (7)	7 (7)	7 (5)	1 (4)	1 (1)	1 (0)
	75 (62)	29 (38)	25 (25)	3 (17)	4 (4)	7 (0)
winst/verlies	+ 13	- 9	-	- 14	-	+ 7
tussen haakjes de oude totalen						

Met betrekking tot de deelgemeente Prins Alexander kan nog worden opgemerkt dat het aantal zetels werd uitgebreid van 25 tot 31. Na interventie van het stembureau stond nog maar één naam op de lijst van de CP, aangezien de twee andere kandidaten niet op het door hen aangegeven adres zouden wonen. Intussen werd door deze partij wel 8,4% van de stemmen behaald, ruim voldoende voor 2 à 3 zetels. Het gevolg was dat 1 à 2 restzetels naar de grote partijen gingen, waarbij de principiële vraag kan worden gesteld of men als partij restzetels moet aanvaarden die zo duidelijk zijn verkregen dank zij stemmen op de partij die men zo fel heeft bestreden.

Het lid van het hoofdbestuur voor de kamercentrale Rotterdam, de heer W.H. van der Stek, gaf in Vrijheid en Democratie nr. 1305 van 5 juni, blz. 11, een korte analyse van deze verkiezingen.

4. LEDENBESTAND

Ook in 1984 bleef de groei van de partij zoals die zich in de jaren 1981 en 1982 had voorgedaan achterwege. Het dragen van regeringsverantwoordelijkheid en een aantal minder gunstige politieke incidenten zijn mede bepalend geweest voor het verlies van 6,71%. Eenzelfde ontwikkeling deed zich overigens in het verleden steeds voor in de eerste jaren van een regering, waarin de VVD participeerde. Dit verlies bleef trouwens beduidend lager dan in de vergelijkbare periode van 1977 - 1981 toen de VVD regeringsverantwoordelijkheid droeg, toen namelijk 8,15%, nu dus 6,71%.

Per 31 december bedroeg het ledental 89.120 of wel 6.408 leden minder dan aan het begin van het verslagjaar.

De ontwikkeling van het ledenbestand, vanaf de invoering van de centrale ledenadministratie in 1972, is als volgt:

ledentallen per 31 december in de jaren 1972 t/m 1984

<u>1972</u>	<u>1973</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>	
41.536	68.414	78.759	82.831	87.571	97.396	100.510	(aantal leden)
—	+ 64,71	+ 15,12	+ 5,17	+ 5,72	+ 11,22	+ 3,28	(% stijging of teruggang t.o.v. het voorgaande jaar)
—	+ 64,71	+ 89,62	+ 99,42	+ 110,83	+ 134,49	+ 142,18	(% stijging t.o.v. 1972)
<u>1979</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>		
92.314	85.381	92.830	102.888	95.528	89.120		(aantal leden)
- 8,15	- 6,97	+ 8,09	+ 10,83	- 7,15	- 6,71		(% stijging of teruggang t.o.v. het voorgaande jaar)
+ 122,25	+ 106,76	+ 123,47	+ 147,71	+ 129,99	+ 114,56		(% stijging t.o.v. 1972)

De opbouw van het ledenbestand (zoals zichtbaar in het aan afdelingen en centrales toegezonden overzicht per 1 januari 1985 - zie bijlage III) toonde aan dat overigens het procentuele verlies per kamercentrale een zeer gedifferentieerd beeld geeft.

De verliezen waren het grootst in twee stedelijke kamercentrales, namelijk Den Haag en Rotterdam, en in de kamercentrale Den Helder. Gering was daarentegen het verlies in Zeeland (4,69%) en in Friesland (5,16%). In absolute getallen waren de verliezen echter het grootst in de kamercentrales Utrecht, Dordrecht en Haarlem.

In het volgende overzicht is een en ander voor wat de jaren 1981, 1982, 1983 en 1984 betreft in beeld gebracht, waarbij tussen haakjes is aangegeven of het percentage boven of beneden het landelijk gemiddelde lag:

<u>kamercentrale:</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>
A. Den Bosch	8,82 (+)	16,94 (+)	- 9,06 (-)	- 7,04 (-)
B Tilburg	15,38 (+)	12,76 (+)	- 8,64 (-)	- 6,75 (-)
C Gelderland (Arnhem)	7,59 (-)	9,67 (-)	- 7,49 (-)	- 7,30 (-)
D Gelderland (Nijmegen)	8,36 (+)	12,08 (+)	- 8,08 (-)	- 6,64 (+)
E Rotterdam	5,62 (-)	7,59 (-)	- 9,25 (-)	- 8,08 (-)
F Den Haag	4,58 (-)	3,40 (-)	- 10,12 (-)	- 8,59 (-)
G Leiden	5,66 (-)	8,27 (-)	- 6,81 (+)	- 5,35 (+)
H Dordrecht	6,38 (-)	10,41 (-)	- 6,89 (+)	- 7,35 (-)
I Amsterdam	11,60 (+)	14,82 (+)	- 11,98 (-)	- 7,76 (-)
J Den Helder	6,55 (-)	10,63 (-)	- 8,54 (-)	- 8,29 (-)
K Haarlem	8,59 (+)	9,07 (-)	- 6,60 (+)	- 6,84 (-)
L Zeeland	8,54 (+)	12,82 (+)	- 6,51 (+)	- 4,69 (+)
M Utrecht	10,56 (+)	11,80 (+)	- 7,03 (+)	- 7,64 (-)
N Friesland	16,22 (+)	16,53 (+)	- 3,98 (+)	- 5,16 (+)
O Overijssel	11,18 (+)	14,73 (+)	- 6,61 (+)	- 5,95 (+)
P Groningen	7,39 (-)	8,36 (-)	- 5,51 (+)	- 5,90 (+)
Q Drenthe	4,64 (-)	6,23 (-)	- 4,80 (+)	- 5,33 (+)
R Limburg	12,76 (+)	14,16 (+)	- 4,84 (+)	- 7,05 (-)
S (afd.) New York }	--	--	+ 18,63 (+)	+ 186,67 (+)
S HB-rechtstreeks }				+ 1,35 (+)

De in bijlage III genoemde aantallen leden geven overigens niet de bruto fluctuaties aan. Deze waren namelijk veel groter. In 1984 beëindigden - om welke reden dan ook - 11.281 leden het lidmaatschap, terwijl 4.873 leden toetraden. Zo ontstond dus het netto-verlies van 6.408 leden.

De verhouding tussen opgevoerde en afgevoerde leden bedroeg 1 : 2,32 (was 1 : 2,47 in 1983, 2,13 : 1 in 1982 en 1,81 : 1 in 1981).

Evenals in 1983 werd een peiling gehouden naar het aantal vrouwelijke leden. Deze leverde het volgende beeld op. Van de 89.120 leden per 31 december behoorden er 28.749 tot het vrouwelijk geslacht (32,26% van het bestand). Een achteruitgang ten opzichte van 1983 met 5,58%, hetgeen een geringere daling betekende dan voor het totale bestand, die 6,71% was.

De verdeling van de vrouwelijke leden over de kamercentrales is als volgt:

<u>kamercentrale:</u>	<u>aantal</u>	in % van het totale ledenbestand		in % van het ledenbestand KC	
		<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>
A Den Bosch	1339	4,75	4,66	29,11	28,98
B Tilburg	1162	3,92	4,04	26,62	27,85
C Geld. (Arnhem)	2324	8,07	8,08	33,26	33,93
D Geld. (Nijm.)	1234	4,35	4,29	28,72	28,69
E Rotterdam	649	2,32	2,26	31,02	31,02
F Den Haag	1712	5,78	5,95	41,30	43,95
G Leiden	2920	10,13	10,16	32,22	32,24
H Dordrecht	2329	8,14	8,09	30,58	31,01
I Amsterdam	726	2,54	2,53	33,76	34,44
J Den Helder	1390	5,09	4,83	29,34	28,69
K Haarlem	2402	8,41	8,36	32,34	32,55
L Zeeland	749	2,54	2,61	29,73	30,23
M Utrecht	2820	9,87	9,81	34,74	35,28
N Friesland	1196	4,14	4,16	30,56	30,54
O Overijssel	1834	6,32	6,38	30,73	31,13
P Groningen	1540	5,37	5,36	36,39	36,42
Q Drenthe	1314	4,53	4,57	32,67	32,88
R Limburg	1012	3,54	3,52	29,05	29,32
S (afd.) New York }	97	0,19	0,34	18,91	28,87
S HB-rechtstreeks }					
	<u>28749</u>	<u>100,00</u>	<u>100,00</u>	<u>31,87</u>	<u>32,26</u>

In het algemeen kan gesteld worden dat in de gebieden bezuiden de grote rivieren het aantal vrouwelijke leden in vergelijking tot het landelijk gemiddelde ondervertegenwoordigd bleef, terwijl in kamercentrales als Den Haag, Groningen, Utrecht en Amsterdam de vrouwen qua vertegenwoordiging ver boven het landelijk gemiddelde lagen.

5. AFDELINGEN

Ook in 1984 nam het aantal afdelingen af. Dit was voornamelijk het gevolg van het feit dat in verband met gemeentelijke herindelingen (zoals in paragraaf 3 reeds is vermeld) gemeenten, en derhalve ook afdelingen, werden samengevoegd. Resultaat van een en ander was dat het afdelingenbestand per 31 december 618 bedroeg (in 1983: 621). Het aantal afdelingen dat het grondgebied van meer dan één gemeente omvat, nam evenwel ook af zodat van een verdere verdichting van het netwerk van organisatorische steunpunten kan worden gesproken.

De wijzigingen in het afdelingenbestand waren per kamercentrale als volgt:

Leiden

samengevoegd in verband met gemeentelijke herindeling:
de afdelingen Ouderkerk a/d IJssel en Gouderak tot één afdeling Ouderkerk;
de afdelingen Krimpen a/d Lek en Lekkerkerk tot één afdeling Nederlek;
de afdelingen Bergambacht en Berkenwoude tot één afdeling Bergambacht;
de afdelingen Haastrecht en Stolwijk samengevoegd tot één afdeling Vlist.

Dordrecht

samengevoegd in verband met gemeentelijke herindeling de afdelingen Poortugaal en Rhoon tot één afdeling Albrandswaard.

Den Helder

samenvoeging: de afdelingen Marken en Monnickendam tot één afdeling Monnickendam/Marken.

Friesland

gesplitst: de afdeling Gaasterland/Nijefurd in een afdeling Gaasterland en een afdeling Nijefurd.

Limburg

opgericht: Nederweert en Heythuysen.

Ook nu weer moest geconstateerd worden dat het aantal afdelingen dat de verplichting ingevolge de artikelen 7.3 en 7.5 van het huishoudelijk reglement om zowel een exemplaar van het jaarverslag als van de rekening en verantwoording van de penningmeester van de afdeling aan de algemeen secretaris te doen toekomen niet nakwam, groot bleef. Maar waren er van de 624 afdelingen 289 die deze verplichting in 1983 wél nakwamen, in 1984 waren dit er 367 van de 621 afdelingen (per 1 januari geregistreerd), aangezien een in 1984 verdwenen afdeling natuurlijk nog wel eventueel een jaarverslag heeft kunnen indienen. In procenten: in 1982 = 38,14, in 1983 = 46,31 en in 1984 = 59,10. Een belangrijke vooruitgang.

De verdeling over de kamercentrales was als volgt:

	<u>totaal aantal afdelingen</u>	<u>ingezonden</u>
's-Hertogenbosch	49	24
Tilburg	40	20
Gelderland	82	47
Rotterdam	1	1
's-Gravenhage	1	1
Leiden	51	32
Dordrecht	56	36
Amsterdam	1	1
Den Helder	49	27
Haarlem	24	21
Zeeland	22	18
Utrecht	43	28
Friesland	30	11
Overijssel	48	34
Groningen	44	21
Drenthe	34	16
Limburg	42	29
(afd.) New York	1	0

De wijzigingen in het secretarissenbestand van de afdelingen bedroegen 34,14% (in 1983: 22,22%). Helaas veel meer dan in het voorafgaande jaar.

Nu de verkiezing van 1986 nadert, is het zinnig zich te realiseren dat het aantal stemmen van afdelingen, per kamercentrale op een centralevergadering en/of een algemene vergadering uit te brengen, zeer verschillend is. Hieronder een overzicht:

<u>kamercentrale</u>	<u>aantal afdelingen</u>	<u>aantal stemmen ter algemene vergadering</u>
's-Hertogenbosch	49	114
Tilburg	40	102
Gelderland (Arnhem)	28	153
Gelderland (Nijmegen)	54	112
Rotterdam	1	42
's-Gravenhage	1	78
Leiden	51	205
Dordrecht	56	176
Amsterdam	1	43
Den Helder	49	121
Haarlem	24	158
Zeeland	22	59
Utrecht	43	184
Friesland	30	92
Overijssel	48	143
Groningen	44	107
Drenthe	34	97
Limburg	42	89
(afd.) New York	<u>1</u>	<u>1</u>
	618	2076

6. ONDERCENTRALES

Het aantal ondercentrales bleef in 1984 gelijk aan dat van 1983, namelijk 98.

Van deze 98 ondercentrales (per 1-1-1984) voldeden er 57 aan de reglementaire verplichting om een exemplaar van het jaarverslag en van de rekening en verantwoording van de penningmeester van de ondercentrale aan de algemeen secretaris te doen toekomen, een percentage van 58,16, een stijging ten opzichte van dat van 1983 (46,39).

De verdeling over de kamercentrales was als volgt:

	<u>totaal aantal ondercentrales</u>	<u>ingezonden</u>
's-Hertogenbosch	6	4
Tilburg	4	3
Gelderland	11	6
Rotterdam	1	1
's-Gravenhage	1	1
Leiden	8	6
Dordrecht	11	6
Amsterdam	1	1
Den Helder	6	3
Haarlem	3	3
Zeeland	6	2
Utrecht	6	3
Friesland	5	2
Overijssel	8	3
Groningen	8	5
Drenthe	4	3
Limburg	9	5

Het percentage mutaties in het secretarissenbestand van de ondercentrales bedroeg 34,69, helaas beduidend meer dan dat in 1983 was: 22,45.

Zowel het aanvaarden van de voorstellen van de "commissie-van den Bossche" met betrekking tot artikel 48 h.r. als dat ten aanzien van de adviezen voor de nieuwe reglementen op de kandidaatstelling PS en GR van de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies zullen in de toekomst het functioneren van de ondercentrales meer inhoud geven. Daarmee wordt de betekenis die goedwerkende ondercentrales hebben voor het functioneren van de partij als zodanig benadrukt.

Een voorbeeld was al de wijze waarop de ondercentrale Krimpenerwaard coördinerend optrad waar het ging om de tussentijdse raadsverkiezingen in dat gebied (zie paragraaf 5). O.a. werd de algemeen secretaris uitgenodigd om op 19 juni een voorlichtingsavond te houden met betrekking tot de procedure die nu eenmaal bij zo'n verkiezing gevolgd dient te worden.

Rest nog te vermelden dat de ondercentrale Doetinchem (kamercentrale Gelderland) haar naam wijzigde in "Montferland", terwijl de afdeling Boxtel (kamercentrale 's-Hertogenbosch) thans officieel is ingedeeld bij de kamercentrale Tilburg en ressorteert onder de ondercentrale Midden-Brabant. Ten slotte: de afdeling Haarlemmerliede en Spaarnwoude, aanvankelijk ingedeeld bij de ondercentrale Amstelveen, ressorteert nu onder de ondercentrale Haarlem/Velsen.

7. KAMERCENTRALES

De kamercentrales speelden wederom een rol van betekenis, o.a. bij de Europese verkiezingen. In de paragrafen 2, 18 en 19 wordt hierop nader ingegaan.

Het beeld, zoals in het vorige jaarverslag geschetst, heeft zich in 1984 nauwelijks gewijzigd. Sterke kamercentrales zorgen onder meer voor veel informatie aan de ondercentrales en afdelingen, terwijl het verband bij de zwakker georganiseerde vaak het bekende verschijnsel van los zand is. Sterke secretariaten zijn dan ook onontbeerlijk en passen geheel in de gedecentraliseerde opzet van de partij. Deze secretariaten zijn, als zij goed functioneren, de "verlengstukken" van het Thorbeckehuis. Daarom werd zoals te doen gebruikelijk een bijeenkomst van de secretarissen van de kamercentrales met de staffunctionarissen van het algemeen secretariaat georganiseerd, en wel op 3 september, mede als voorbereiding op het drukke seizoen '84/'85.

Zo heeft de kamercentrale Leiden in het verslagjaar met succes de herindeling van de Krimpenerwaard begeleid (zie paragraaf 3).

In 1984 werd door kamercentrales een aantal themadagen georganiseerd. Een enkele themadag kreeg reeds het karakter van een voorbereiding op het verkiezingsprogramma 1986-1990. Daar deze themadagen steeds werden georganiseerd in samenwerking met partijcommissies of werkgroepen uit partijcommissies wordt voor wat de inhoud van het gebodene betreft verwezen naar paragraaf 14.

In september begon het dagelijks bestuur aan een nieuwe reeks bezoeken aan de kamercentrales. Deze reeks zal eindigen op 27 maart 1985. Naast het gewone doel de banden tussen dagelijks bestuur en kamercentrales te verstevigen, werden de bezoeken vooral in verband met de komende Tweede-Kamerverkiezing gebracht. Achtereenvolgens werden bezocht:

Overijssel	- 5 september
Tilburg	- 26 september
Rotterdam	- 3 oktober
Utrecht	- 10 oktober
Friesland	- 24 oktober
Limburg	- 7 november
Leiden	- 21 november
's-Hertogenbosch	- 28 november
Groningen	- 12 december

De penningmeesters van de kamercentrales kwamen onder leiding van de penningmeester van de partij, mr. J. de Monchy, bijeen op 22 februari en 20 november, en wel met het oog op resp. de financiële uitkomsten 1983 en de begroting 1985.

Op 13 maart bezocht een delegatie van het dagelijks bestuur onder leiding van de ondervoorzitter van de partij, mevrouw

E.van Raalte-Tuijnman, de oprichtingsbijeenkomst van de voorlopige kamercentrale IJsselmeerpolders.

Op 14 maart was een delegatie onder leiding van de voorzitter van de partij, de heer J.Kamminga, aanwezig bij het afscheid van de heer Sch.Overwater als voorzitter van de kamercentrale Dordrecht, zulks in verband met het feit dat de laatste gedurende een reeks van jaren leiding aan deze grote kamercentrale had gegeven.

De algemeen secretaris was aanwezig bij het afscheid op 22 mei van nog een belangrijke functionaris in die kamercentrale, mevrouw A.C.Overdijk-Back. Ook zij had zeer langdurig op buitengewone wijze meegeholpen de kamercentrale Dordrecht en daarmee de partij te leiden.

8. DAGELIJKS BESTUUR EN HOOFDBESTUUR

In 1984 werden vergaderingen van het hoofdbestuur gehouden op 16 januari, 20 februari, 12 maart, 9 april, 14 mei, 5 juni, 25 juni, 27 augustus, 1 oktober, 22 oktober, 12 november en 17 december. De vergadering van 5 juni was een extra vergadering in verband met de problematiek rond het plaatsen van kruisvluchtwapens in Nederland, die van 22 oktober was een vergadering met de voorzitters van de kamercentrales, o.a. ter voorbereiding van de 69ste algemene vergadering van 15 december.

In die vergaderingen werd door het hoofdbestuur aan een veelheid van onderwerpen aandacht geschonken, te weten aan, in willekeurige volgorde:

- de beschrijvingsbrieven en de daarop ingezonden amendementen c.q. moties voor de 37ste jaarlijkse algemene vergadering en de 69ste algemene vergadering;
- de politieke toestand (kabinetsbeleid, beleid Tweede-Kamerfractie, beleid Eerste-Kamerfractie en beleid fractie Europese Parlement);
- de campagne ten behoeve van de Europese verkiezingen;
- de kandidaatstelling leden dagelijks bestuur;
- het technisch advies ten behoeve van de Tweede-Kamerverkiezing '86 (op te nemen in de beschrijvingsbrief voor de 38ste jaarlijkse algemene vergadering);
- het jongerenbeleid;
- het activiteitschema '84/'85;
- het 36ste jaarverslag;
- de benoeming van leden van commissies (art. 60 h.r.);
- de activiteiten van de Haya van Somerenstichting;
- het goedkeuren van de statuten Organisatie Vrouwen in de VVD;
- het ontzetten uit het lidmaatschap van een lid te Kampen;
- de instelling van de commissie-Ginjaar (commissie ten behoeve van het opstellen van het verkiezingsprogramma 1986-1990);
- het goedkeuren van de statuten van de Stichting mr.H.C.Dresselhuysfonds;
- de financiële verantwoording over 1983;
- de voorbereiding van het ELD-congres te Groningen;
- het vaststellen van de programma's voor de partijraden van 19 mei, 22 september en 17 november;
- de wettelijke aansprakelijkheid van afdelingen en centrales;
- de rechtsbevoegdheid van afdelingen en centrales;
- de financiën en de ledenontwikkeling;
- de nota over de geschiedschrijving van de VVD (onder auspiciën van de Teldersstichting);
- de voortgang inzake het beleid ten aanzien van de VVD-Expresse;
- de rapporten van commissies;
- het rapport over de herstructurering van de commissies van advies;
- de benoeming van partijraadsleden in de categorie "15 door het hoofdbestuur benoemde leden";
- de taakstelling ten behoeve van de werkgroep "niet-Nederlandse ingezetenen";
- de positie van de Liberale Internationale in samenhang met de positie van de Groep Nederland als bijzondere groep (art. 78.1 h.r.), o.a. wat betreft de samenstelling van de VVD-delegatie naar het congres van de Liberale Internationale.

Zoals reeds in het vorige jaarverslag vermeld, hield het hoofdbestuur zich ook bezig met het eigen functioneren. In de herfst mocht het rapport van de werkgroep "Wolfheze" aan de voorzitter worden overhandigd. Eerst in 1985 zal tot eventuele besluitvorming worden overgegaan.

Het dagelijks bestuur kwam in het verslagjaar 18 maal bijeen, en wel op 9 januari, 30 januari, 13 februari, 27 februari, 19 maart, 2 april, 16 april, 7 mei, 28 mei, 18 juni, 4 juli (extra), 20 augustus, 24 september, 8 oktober, 29 oktober, 5 november, 26 november en 10 december.

Evenals in voorgaande jaren kwam het dagelijks bestuur twee dagen (het weekend van 26 en 27 oktober) bijeen - ditmaal in "Oud-Londen" te Zeist - om een aantal zaken grondig door te spreken. Wederom stond daarbij centraal het functioneren van het hoofdbestuur in relatie tot het dagelijks bestuur en dat weer in relatie tot de algemeen secretaris en zijn medewerkers.

Zoals steeds zijn vele onderwerpen, die in de vergaderingen van het dagelijks bestuur worden besproken, terug te vinden in de eerder vermelde opsomming van onderwerpen bij het hoofdbestuur. Daarnaast heeft het dagelijks bestuur een aantal specifieke taken (o.a. het besturen van de Haya van Somerenstichting) die even zovele malen de agenda van een vergadering van het dagelijks bestuur vulden.

Als uitvloeisel van de besluitvorming over het jongerenbeleid door de jaarlijkse algemene vergadering (zie paragraaf 11) voerde het dagelijks bestuur onderhandelingen met de JOVD over een te sluiten samenwerkingsovereenkomst. In de periode waarin deze onderhandelingen plaatsvonden, werd door het dagelijks bestuur ruggespraak gehouden met de zgn. klankbordgroep. De resultaten van de onderhandelingen werden voorgelegd aan de buitengewone algemene vergadering op 15 december te Dordrecht (zie paragraaf 12).

In de paragrafen 6 en 7 is reeds melding gemaakt van het feit dat het dagelijks bestuur aan een groot aantal activiteiten leiding gaf of dat leden van het dagelijks bestuur individueel bij situaties betrokken waren. Zo waren leden van het dagelijks bestuur aanwezig bij de congressen van de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD en van de Organisatie Vrouwen in de VVD. Verder vertegenwoordigde de voorzitter de partij bij zeer veel gelegenheden, o.a. in uitzendingen van zowel televisie als radio (zie ook paragraaf 18).

In 1984 vonden met betrekking tot de door de centralevergaderingen van de kamercentrales te benoemen leden van het hoofdbestuur de volgende wijzigingen plaats:

voor de kamercentrale Overijssel volgde wegens periodiek aftreden van de heer L.Bomhof op 9 april mevrouw mr.E.A.M.Rottier op;
voor de kamercentrale Dordrecht volgde door tussentijds aftreden van mevrouw L.A.van Scherpenberg op 5 juni de heer P.H.H.van Riet op;
voor de kamercentrale Haarlem werd de heer mr.R.R.Hazewinkel wegens periodiek aftreden op 25 juni opgevolgd door de heer mr.J.F.H.M.van Exter;
voor de kamercentrale Amsterdam volgde wegens tussentijds aftreden van de heer dr.P.D.Coljée op 12 november de heer drs.C.H.J.ten Broek op.

Verder nam vanaf 27 augustus de heer mr.H.R.Nord - vooruitlopend op de statutaire wijziging waarbij een vertegenwoordiger van de VVD-leden in het Europese Parlement gelijk zou worden gesteld met de voorzitters van de beide fracties in de Staten-Generaal - aan de vergaderingen van het hoofdbestuur deel.

Voorts volgde op 12 november mevrouw E.F.M.Coenen-Vaessen als nieuwe voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden als hoofdbestuurslid met adviserende stem de heer M.de Bruijne op.

Ten slotte voltrok zich op 9 april een bijzondere toelating door de komst van de heer mr.drs.J.J.Hartman als waarnemer in het hoofdbestuur als vertegenwoordiger van de kamercentrale IJsselmeerpolders i.o.

In de samenstelling van het dagelijks bestuur deden zich geen wijzigingen voor, uitgezonderd het reeds vermelde feit dat ook hier de heer Nord als adviseur van het dagelijks bestuur voortaan de beraadslagingen bijwoont.

Het hoofdbestuur was op 31 december als volgt samengesteld:

A. dagelijks bestuur:

voorzitter : J.Kamminga te Groningen;
ondervoorzitter : mevr.E.van Raalte-Tuijnman te Leusden;
penningmeester : mr.J.de Monchy te Rhoon;
secretarissen : A.M.van Bemmelen te 's-Gravenhage;
P.L.van den Bossche te Berkel-Enschot;
drs.H.B.Eenhoorn te Voorburg;
dr.L.Ginjaar te Rijswijk (Z.H.);
drs.L.Hilarides te Drachten;
drs.B.J.M.Verwaayen te Wateringen;
de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie: prof.dr.G.Zoutendijk
(met adviserende stem);
de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie: drs.E.H.T.M.Nijpels
(met adviserende stem);
de vertegenwoordiger van de VVD-leden in
het Europese Parlement : mr.H.R.Nord
(met adviserende stem);

B. vertegenwoordigers van de kamercentrales:

's-Hertogenbosch : G.P.Schuller te Oss;
Tilburg : mr.P.J.J.M.Mangelmans te Oudenbosch;
Gelderland (rkk. Arnhem) : mevr.M.J.A.Kombrink-Boot te Apeldoorn;
Gelderland (rkk. Nijmegen) : G.M.Jacobs te Beusichem;
Rotterdam : W.H.van der Stek te Hendrik-Ido-Ambacht;
's-Gravenhage : mr.C.A.Troost te Voorburg;
Leiden : drs.P.F.Regnault te Wassenaar;
Dordrecht : P.H.H.van Riet te Dordrecht;
Amsterdam : drs.C.H.J.ten Broek te Amsterdam;
Den Helder : C.de Fouw te Schagen;
Haarlem : mr.J.F.H.M.van Exter te Haarlem;
Zeeland : mr.D.F.Vos te Middelburg;
Utrecht : mr.R.Luchtenveld te Amersfoort;
Friesland : P.G.Mulder te Leeuwarden;
Overijssel : mevr.mr.E.A.M.Rottier te Deventer;
Groningen : R.Wigboldus te Groningen;
Drenthe : G.Ziengs te Meppel;
Limburg : ir.G.A.P.Schellekens;

C. een vertegenwoordigster van de Organisatie Vrouwen in de VVD:

mevr.A.M.Th.Wind te 's-Gravenhage;

D. de voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden:

mevr.E.F.M.Coenen-Vaessen te Maassluis (met adviserende stem);

als waarnemer in het hoofdbestuur als vertegenwoordiger van
de kamercentrale IJsselmeerpolders i.o.:

mr.drs.J.J.Hartman te Almere.

In 1984 werd de VVD-Thorbeckepenning uitgereikt aan:

H.Brand te Gouda, A.Grootentraast te Olst, mr.J.A.Heemstra
te Deventer, C.A.Kruizenga te Baflo, mevr.drs.C.Nobel-van
Vuren te Lekkerkerk, H.D.C.A.Olieslagers te Nieuw-Vennep,
mevr.A.C.Overdijk-Back te Barendrecht, Sch.Overwater te
Strijen, J.Rijpstra te Brielle en mevr.L.Zimmerman-van der
Steen te Beekbergen.

9. ALGEMEEN SECRETARIAAT

Ook in 1984 onderging het personeelsbestand een wijziging. Waren in 1983 aan het algemeen secretariaat 22 personen verbonden, in 1984 werd dit aantal teruggebracht tot 20. Twee medewerkers beëindigden hun dienstverband in verband met langdurige arbeidsongeschiktheid. Ook aan het dienstverband van de hoofdredacteur kwam een einde omdat immers door de 37ste jaarlijkse algemene vergadering de aparte status van Vrijheid en Democratie nog eens werd benadrukt, zodat de hoofdredacteur formeel uitsluitend in dienst is van de gelijknamige stichting, die voor de materiële invulling verantwoordelijk is.

Met ingang van 1 december werd een nieuwe medewerkster aange trokken, vooruitlopend op de belangrijke wijziging die zich in 1985 zal voltrekken. Op vrijdag de dertiende (!) april kondigde mevrouw M.C.van der Loo-Visser haar vertrek per 1 mei 1985 aan. Zij hoopt dan inmiddels de 70-jarige leeftijd te hebben bereikt. Op 1 november was zij 30 jaar aan het algemeen secretariaat verbonden. In kleine kring werd dit heuglijke feit op bijzondere wijze gevierd, anticiperend op haar afscheid tijdens de 38ste jaarlijkse algemene vergadering.

Eerder werd het jubileum van de administrateur van de VVD, de heer C.L.J.van der Meer, gevierd. Op 1 oktober was hij 12½ jaar in dienst van de partij. Ook hieraan werd in kleine kring op gepaste wijze aandacht geschonken.

De bezetting van het algemeen secretariaat bleef en blijft derhalve van beperkte omvang. In Vrijheid en Democratie nr. 1307 van 11 september, blz. 5, gaf de algemeen secretaris in een interview nog eens zijn visie op de organisatie van de partij in het algemeen en die van het algemeen secretariaat in het bijzonder. Van alle grote partijen heeft de VVD - zowel absoluut als relatief - het minste aantal professionele krachten. Dit komt o.a. tot uitdrukking in de verhouding personeelskosten en contributie-opbrengst. Het hieronder volgende staatje geeft van een en ander een goed beeld, waarbij steeds bedacht moet worden dat vooral ook procentueel bij de andere grote partijen veel meer wordt besteed aan het onderhouden van het centrale apparaat.

personeelskosten [±]) (VVD en Haya van Somerenstichting)			ontvangen contributie-aandeel (hoofdbestuur en Vrijheid en Democratie)		
jaar	totaal	index	totaal	index	---%---
1978	960.722.-	100	2.295.131.-	100	41,86
1979	1.029.638.-	107	2.675.415.-	117	38,49
1980	1.146.870.-	119	2.459.550.-	107	46,63
1981	1.252.036.-	130	2.495.312.-	109	50,18
1982	1.293.275.-	135	2.874.480.-	125	44,99
1983	1.283.559.-	134	2.839.897.-	124	45,20
1984	1.303.386.-	136	2.637.333.-	115	49,42

[±]) personeelskosten zijn: salarissen - sociale lasten - pensioen - uitzendkrachten - overige personeelskosten - verzekeringen - adv. personeel - excl. doorberekeningen

Zoals eerder is opgemerkt, heeft de VVD echter sinds jaar en dag gekozen voor een gedecentraliseerde organisatie. De consequentie van dit beleid is dat een zo klein bureau qua omvang nimmer datgene kan doen dat door de andere partijbureau's wordt verricht.

Daarbij was 1984 voor het algemeen secretariaat een zeer onrustig jaar, dat vër na de dag van de Europese verkiezingen nog steeds in het teken van deze verkiezingen stond. In belangrijke mate werd dit veróorzaakt door het feit dat samenwerking in internationaal verband veel geduld en overredingskracht vergt van de medewerkers. Met vereende krachten werden ten slotte alle problemen opgelost.

Enkele getallen weerspiegelen ook nu weer de werkzaamheden: fotocopieën gemiddeld 101.642 per maand (in 1983: 88.977); ontvangen brieven 7.084 in het hele jaar (in 1983: 7.103); verzonden brieven 4.191 in het hele jaar (in 1983: 3.647).

Met betrekking tot de brieven dient vermeld te worden dat daarin niet zijn begrepen ontvangen mutatie-formulieren, folders, drukwerk en verzonden convocaten en mededelingen. Van de ontvangen brieven werden voorts 581 stuks (in 1983 - 660 stuks) doorgezonden naar de Tweede-Kamerfractie. In verband met het karakter van deze stukken (o.a. met betrekking tot standpuntbepaling door de Tweede-Kamerfractie) diende de beantwoording door deze fractie te geschieden.

Ook in 1984 werd o.a. in verband met de Europese verkiezingen een financiële actie onder de leden gehouden. Het resultaat hiervan was dat door 21.783 leden een bedrag van f.525.400.80 werd overgemaakt, met inbegrip van de gestorte bedragen als reactie op de brief van de voorzitter aan de politieke vertegenwoordigers van de partij (f.55.188.80).

Als steeds geldt dat de kost voor de baat uitgaat; m.a.w. om een en ander te realiseren was een bedrag van f.53.507.45 nodig.

De proef met het verzenden van de accept-girokaarten ten behoeve van de contributie-inning werd in 1984 herhaald met, naar het zich laat aanzien, ook nu weer groot succes.

In september van het verslagjaar verscheen het Jaarboek '84, dat door een andere wijze van zetten beperkter in omvang was, zodat ondanks kostenstijgingen de prijs toch gelijk kon blijven aan die van 1983.

De banden met het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen te Groningen en met het Rijksarchief te 's-Gravenhage bleven zeer goed. Beide instellingen ontvingen wederom materiaal. De indruk bestaat dat steeds meer mensen voor wetenschappelijk onderzoek naar het verleden van de VVD de weg naar beide instellingen weten te vinden. Een verheugend teken dat nog eens de betekenis onderstreept die moet worden toegekend aan het geschiedschrijvingsproject onder auspiciën van de Teldersstichting (zie paragraaf 23).

Het algemeen secretariaat bestond per 31 december uit de volgende medewerkers:

W.J.A.van den Berg, algemeen secretaris; mevr.M.Th.M.Tangel, adjunct-algemeen secretaris; mevr.A.W.J.Luyben, adjunct-secretaris

voor organisatie; H.M.G.Dittmar, adjunct-secretaris voor propaganda en voorlichting; J.N.J.van den Broek, adjunct-secretaris voor vorming en scholing; C.L.J.van der Meer, administrateur; mevr.M.C.van der Loo-Visser, secretaresse algemeen secretaris; J.J.Alberts; mevr.P.van Bemmelen-van Duijn; mevr.P.G.M.Beyersbergen; mevr.R.van der Dries; mevr.E.Gans; H.J.P.Koevoets; mevr.G.J.Koopman-Stieber; mevr.M.M.Schuit-Luyken; A.P.v.d.Toorn; mevr.J.E.S.Versluis-Boot, mevr.G.A.de Wit, mevr.J.M.H.Wolters-Postema en V.IJssel de Schepper.

PARTIJRAAD

Ook in 1984 kwam de partijraad drie maal bijeen, en wel op 19 mei te Haarlem, 22 september te Utrecht en 17 november te Hoogeveen.

Van de 204 leden die de partijraad in 1984 telde, waren er op 19 mei 105 (= 51,47%), op 22 september 138 (= 67,32%) en op 17 november 116 (= 57,14%) aanwezig. De presentiegraad was gemiddeld iets lager dan in het voorafgaande jaar.

Deze drie vergaderingen verschilden evenals die in 1983 aanmerkelijk van inhoud en daarmee van karakter.

In mei bogen de leden zich in het Concertgebouw te Haarlem over een viertal stellingen betreffende Europa op basis van de rapporten nrs. 49 en 50 van de Prof.mr.B.M.Teldersstichting. De leden van de partijraad hadden op die stellingen 43 amendementen c.q. moties ingediend. Programma en stellingen werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1300 van 27 maart, blz. 26 en 27.

Aan de zeer geanimeerde discussie ging een redevoering vooraf van de lijststaanvoerder bij de Europese verkiezingen, mr.H.R.Nord. Hij benadrukte dat "het punt dat wij als Nederlanders en Europese liberalen centraal stellen in deze verkiezingen ook het punt is dat centraal behoort te worden gesteld, en wel het economisch herstel in de Europese Gemeenschap met een grote nadruk op de rol die de voltooiing van de vrije interne markt daarin speelt." Deze zeer enthousiasmerende redevoering, die het tegendeel vormde van de algehele lauwheid die in Nederland ten aanzien van het fenomeen Europese verkiezingen heerste, sloot hij af met de oproep op "14 juni ter stembus te gaan en dan natuurlijk te stemmen voor de enige partij die zowel nationaal als Europees als Atlantisch betrouwbaar is, geloofwaardig wil blijven en wil zorgen voor een goede en gezamenlijke toekomst voor ons allen."

(Voor een uitvoerig verslag van deze bijeenkomst wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1305 van 5 juni, blz. 12 en 13.)

De vergadering van september in de Jaarbeurs te Utrecht was zoals te doen gebruikelijk gewijd aan Troonrede en Miljoenennota. Vóór het plenaire gedeelte kon worden gediscussieerd in groepen, die waren geformeerd op basis van de cluster-indeling zoals die binnen de Tweede-Kamerfractie wordt toegepast. Leden van de beide Kamerfracties waren in groten getale aanwezig.

In haar inleiding ging de ondervoorzitter, mevrouw E.van Raalte-Tuijnman, allereerst in op de gebruikelijke commentaren in de media over Troonrede en Miljoenennota. Zij merkte o.a. op: "Vroeger, wanneer iemand iets goeds gepresteerd had waarover een ander dan veelal uit afgunst stekelige opmerkingen maakte, dan zeiden wij: Dat is de kift! En dat gevoel kreeg ik toen ik de vele commentaren beluisterde en las nadat dinsdag de plannen voor 1985 bekend gemaakt waren. Men veroordeelt zo gemakkelijk de impopulaire maatregelen die opnieuw moeten worden getroffen om voor de toekomst uit de situatie van werkloosheid en schuldenlast te komen. Men vergeet ook zo gemakkelijk het korte verleden waarin we met z'n allen toch vaak leefden als een godje in Frankrijk. Er goed, vaak te goed, van leefden. Waarbij we van sociale uitkeringen gemakkelijk gebruik maakten en ons het goede dat we bezaten slechts weinig realiseerden, het vaak heel gewoon vonden. Dat we daarmee fors in de rode cijfers kwamen, het werk-

loosheidscijfer snel toenam en allerlei zekerheden steeds minder zeker moesten worden, wordt nu wat makkelijk vergeten. Men verkijskt zich op datgene wat opnieuw onplezierig voor de burger is. Men vergeet te vermelden dat het heel voorzichtig aan weer wat beter gaat, dat onze economie langzaam maar zeker weer uit het slop geraakt en dat dus de onprettige maatregelen die opnieuw door de regering moesten worden getroffen niet voor niets zijn. Geen reden voor een hoera-stemming die de regering deze week wël werd verweten. Maar wel een reden om de regering te complimenteren voor het lef om door te zetten."

Vervolgens kreeg de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie het woord. De heer Nijpels zei onder meer: ".....als wij vandaag op deze partijraad al een conclusie zouden moeten trekken, dan zou die wat mij betreft luiden: VVD-bewindslieden, jullie zitten op het goede spoor. Hou vol, de partij staat achter je. Dames en heren, Nederland ligt achter. De Miljoenennota 1985 maakt dat op een groot aantal punten duidelijk. Vanaf '76 is de economische groei van ons land voortdurend achtergebleven bij het internationale groeitempo en bij het groeitempo van onze buurlanden. En ook de groeicijfers voor de komende jaren steken schril af bij die van andere landen. Al vanaf de jaren '70 hebben wij in Nederland te weinig geïnvesteerd in de toekomst. Onze verbeeldings- en daadkracht ontbraken om op tijd de uitdaging van de nieuwe geïndustrialiseerde landen op te pakken. En daarvoor betalen helaas velen in de samenleving nu het gelag. Zoals de oud-president van de Nederlandse Bank, de heer Zijlstra, deze week nog eens een nuchtere analyse gaf toen hij opmerkte: We hebben de arbeidskrachten, we hebben de kennis en meer dan genoeg kapitaal; waarom lukt het Nederland dan niet om een economische groei te bereiken die dichterbij onze mogelijkheden ligt. Het antwoord gaf Zijlstra erbij: Omdat onze economie lijdt aan algehele verstarring en verkalking. Het proces van verstarring en verkalking is een sluipend proces en er is niet een aanwijsbare gebeurtenis of een groep of een persoon die als hoofdschuldige is aan te wijzen. Het is de optelsom van een aantal beslissingen die tot deze situatie heeft geleid."

In een zeer goede discussie, waaraan door velen werd deelgenomen, hield Nijpels zijn gehoor nog voor niet te vroeg te juichen over de behaalde resultaten. "We kunnen tevreden zijn voor '85 maar de partijraad van september '85 zal een hevige zijn wanneer dit kabinet voor '86 het regeerakkoord zoveel mogelijk wil uitvoeren."

De partijraad nam een motie aan van de kamercentrale Amsterdam ter ondersteuning van het beleid van de minister van Justitie inzake de bestrijding van het toenemende geweld en vandalisme. (Zie voor een verslag Vrijheid en Democratie nr. 1309 van 9 oktober, blz. 6 en 7.)

Ten slotte kwam in november de partijraad bijeen in Cultureel Centrum "De Tamboer" te Hoogeveen. De agenda voor deze vergadering - gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1307 van 11 september, bijlage - zou in het teken staan van de jeugdwerkloosheid. Op basis van rapport nr. 51 van de Prof.mr.B.M.Teldersstichting diende over dit zeer belangwekkende onderwerp te worden gediscussieerd. Naar aanleiding van 7 stellingen lagen 74 amendementen en moties ter behandeling voor.

Zeer velen waren naar Hoogeveen gekomen. Maar helaas niet alleen vanwege de belangstelling voor dit aangrijpende probleem. De bijeenkomst stond veel meer in het teken van de publicatie van de RSV-enquête, de kwestie van de twee-verdieners en de spreiding van rijksdiensten, in casu de spreiding van de PTT.

Het kon niet ontkend worden dat na een periode van betrekkelijke rust wederom een aantal "incidenten" de partij teisterde.

Door beide voorzitters werd, zoals bij de VVD gebruikelijk, met openheid en zonder het verbloemen van de gebeurtenissen gesproken, waarna door enige partijraadsleden indringende vragen werden gesteld.

Aan de gevoelens van onbehagen en desillusie gaf fractievoorzitter Ed Nijpels op treffende wijze gestalte toen hij in zijn openingswoord stelde: "We hebben turbulente weken achter de rug. U en met u vele anderen hebben zich geërgerd aan de politieke gang van zaken de afgelopen weken in Den Haag. Ik moet u zeggen dat ik me die ergernis ook kan voorstellen. Als gewoon lid van een afdeling zou ik me ook hebben afgevraagd waar ze in Den Haag nu allemaal mee bezig zijn. De VVD is de afgelopen weken bewust, maar ook een aantal keren onbewust en soms ongewild, in het nieuws gekomen. Ik wil het begin van deze partijraad graag aangrijpen om daarover verantwoording af te leggen. Niet om achteraf alles goed te praten, wel om duidelijk te maken wat de achtergronden waren van de zaken die zo in de publiciteit zijn geweest en waar het verkeerd is gegaan. De hand in eigen boezem steken is wellicht in de politiek geen populaire bezigheid, maar ik wil dat vanochtend toch doen omdat ik denk dat u als partijraadslid daar recht op hebt."

De partijvoorzitter Jan Kamminga gaf op de voor hem typerende wijze lucht aan zijn gevoelens en inspanningen gedurende die turbulente weken: "Als ik in Groningen was de afgelopen weken - dat was niet veel het geval - dan werd tegen mij gezegd: Ga met een eind hout naar Den Haag en sla er op. Dames en heren, Nijpels heeft al over de tweeverdieners gesproken. Ik zal iets zeggen over de RSV. Maar eerst een conclusie vooraf. Laten wij als leden, als kader, zoals we hier bijeen zijn als top van de partij, eerlijk zijn ook naar ons zelf toe. De stijl van werken van deze fractie en van deze fractievoorzitter is een stijl van openheid, van enthousiasme, van élan, van loyaliteit en van politiek opereren. Eerlijk zeggen als je verliest, maar ook winnen als je wint. Dat is een stijl die wij als partij zeer toejuichen. Het is onze stijl, het is de stijl die bij de VVD hoort. Maar het is ook een stijl die risico's met zich meebrengt. Het kan wel eens een keertje fout gaan en het is in de afgelopen weken fout gegaan. We hebben een onervaren fractie. We hebben een jonge fractievoorzitter. Toen wij deze fractie in deze samenstelling gekozen hebben, wisten we dat we een zeker risico zouden lopen, maar de voordelen staan daar ook tegenover."

Ongetwijfeld werd door velen moed geput uit deze verder hartverwarmende bijeenkomst, die overigens vriend en vijand deed verbazen. Aangeslagen waren velen, maar niet verslagen. Door dit begin van de bijeenkomst werd de aandacht helaas wat afgeleid van het onderwerp waarvoor de vergadering in feite was georganiseerd. Tot het einde toe bleven echter zo'n 80 leden met elkaar in discussie, met als resultaat dat in zeer veel stellingen belangrijke wijzigingen werden aangebracht. Maar een opmerkelijke partijraadsvergadering was het! Onder dat kopje werd dan ook een verslag gegeven in Vrijheid en Democratie nr. 1313 van 11 december, blz. 21 t/m 23.

11. 37STE JAARLIJKSE ALGEMENE VERGADERING (68STE ALGEMENE VERGADERING)

Op vrijdag 16 en zaterdag 17 maart werd in 't Heem te Hattem de jaarlijkse algemene vergadering gehouden. Door misverstanden kon de vergadering helaas geen doorgang te vinden te Zwolle, maar gelukkig was Hattem bereid de VVD onderdak te verlenen, zij het dat de accommodatie o.a. door de zeer slechte accoustiek tegenviel.

264 van de 621 afdelingen waren op deze vergadering vertegenwoordigd, een percentage van 42,51. Helaas enkele procenten minder dan de jaarlijkse algemene vergadering van 1983. Merkwaardig genoeg echter was het aantal afgevaardigden beduidend groter dan in 1983. Stemoverdracht op grote schaal had alleen in Friesland en Groningen plaats.

In het volgende overzicht wordt ook wat dat betreft het "opgewekte partijleven" goed zichtbaar:

31ste jaarlijkse algemene vergadering	56,46
32ste " " "	57,57
33ste " " "	45,77
34ste " " "	39,64
35ste " " "	39,14
36ste " " "	47,99
37ste " " "	42,51

Hoewel het aantal onderwerpen zeker niet gering was, werd toch niet zoals een jaar daarvoor op de vrijdagochtend met het programma begonnen. Velen hadden laten weten zulks niet op prijs te stellen omdat dan wellicht verlofdagen dienden te worden opgenomen. Het oude stramien werd dus weer gevolgd.

De beschrijvingsbrief voor de vergadering was gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1295 van 20 december 1983 - bijlage. Amendementen en moties op de voorstellen werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1298 van 28 februari. Goedgekeurd werd het 36ste jaarverslag - ingevolge art. 18.3 van de statuten - met de kanttekening dat het congres van de kamercentrales in Zuid-Holland over de eventuele splitsing van die provincie qua karakter een ander themacongres was dan bijvoorbeeld dat over het mediabeleid.

Waardering was er voor het beleid van de penningmeester die voor de eerste maal in de geschiedenis van de partij - zoals één der aanwezigen het verwoordde - "misschien ongeweten op een vraag van nog langer geleden om nou werkelijk eens een rekening en verantwoording te publiceren, toch heeft ingehaakt".

De ontwikkeling naar openheid in de partij, ook in financiële aangelegenheden, was daarmee een feit. De penningmeester, mr. J. de Monchy, werd bij acclamatie décharge verleend op grond van het verslag van de commissie van drie leden ter voorlichting van de algemene vergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1983. De controle werd verricht door de heren J.A. Bouwens (lid), drs. C.E. Etty (lid) en mr. F. Martin (plv. lid).

Tot leden van deze "commissie van drie", maar dan ter voorlichting van de 38ste jaarlijkse algemene vergadering, werden benoemd:

J.A.Bouwens te Amstelveen (herbenoeming),
drs.C.E.Etty te Amsterdam (herbenoeming),
J.Fortuin te 's-Gravenhage (herbenoeming);
plaatsvervangende leden:
G.Kapelle te Haren (Gr.) (benoeming),
A.F.van Kooten te Goor (herbenoeming),
J.F.Meijeraan te Naarden (herbenoeming).

Een voorstel tot voorwaardelijke contributieverhoging werd door de algemene vergadering aanvaard met de toelichting van het hoofdbestuur dat het "van deze machtiging overigens alleen in uiterste noodzaak" gebruik zou maken. Evenals in 1983 werd echter ook in 1984 de machtiging niet gebruikt. De nood was gelukkig dus nog niet hoog!

Voor wat het financiële gedeelte betreft waren nog van belang voorstellen van de afdelingen Raamsdonk, Arnhem en Zoetermeer, resp. over het feit dat leden, wonend op één huisadres en niet zijnde gezinsleden doch leden in een samenlevingsverband, werden aangemerkt als gezinsleden; dat contributiebetaling in termijnen met een machtiging tot automatische betaling mogelijk werd met een verzoek daartoe aan de algemeen secretaris; en dat de tekst van artikel 64.2 h.r. werd gewijzigd als volgt: "Op een daartoe strekkend verzoek aan het dagelijks bestuur worden gewone leden, vallende in leeftijdsgroep 2 als genoemd in artikel 64.1 (gewone leden van 27 tot 65 jaar), opgenomen in groep 3 (gewone leden van 65 jaar en ouder), indien daartoe naar hun mening in verband met arbeidsongeschiktheid, vervroegde uittreding, pensionering of een andere aanmerkelijke vermindering van inkomsten aanleiding is." enz. enz.

Op deze jaarlijkse algemene vergadering dienden ook wegens periodiek aftreden de leden en de plaatsvervangende leden van de commissie van Beroep te worden benoemd voor een statutaire periode van drie jaar.

De samenstelling van de commissie werd als volgt:
prof.mr.J.M.Polak te Ede (herbenoeming), mevrouw mr.A.Nieuwenhuis-Nagtglas Boot te Haren (nieuw) en ir.T.Thalhammer te Son (nieuw), met als plaatsvervangende leden: A.Bos te Apeldoorn (nieuw), G.K.J.M.Hamm te Amsterdam (nieuw) en mr.H.C.G.L.Polak te Rotterdam (was lid).

Vervolgens werd de kandidatenlijst ten behoeve van de Europese verkiezingen vastgesteld op basis van de door de verkiezingsraad opgestelde lijst (zie ook paragraaf 2).

Een groot aantal voorstellen van afdelingen en centrales werd eveneens behandeld. Voor de besluitvorming inzake deze voorstellen wordt verwezen naar de besluitenlijst en de door het hoofdbestuur gedane toezeggingen (zie bijlage I). Ook naar bijlage I wordt verwezen waar het gaat om de besluiten met betrekking tot voorstellen van de onder vigeur van het hoofdbestuur werkende "commissie Bijzondere Besluitvormingsprocedure". De discussie over deze voorstellen was vaak zeer indringend en niet zonder enige emotie, kortom een pittig gesprek voor de fijnproevers.

Een zelfde emotie, maar wellicht bij meer dan alleen de fijnproevers, viel waar te nemen bij de discussie over het jongerenbeleid. Een beleidsnotitie werd door omstandigheden op een zeer

laat tijdstip gepubliceerd, namelijk in Vrijheid en Democratie nr. 1298 van 28 februari.

Het hoofdbestuur beoogde allerm minst met deze notitie een waterdichte juridische verhandeling te geven, maar veeleer een "politiek programma" te bieden waarop de bedoeling om tot samenwerking tussen VVD en JOVD te komen mettertijd zou kunnen worden verwezenlijkt (zie daarover ook paragraaf 12). Het was een publiek geheim dat het hoofdbestuur zich ook in het verleden in belangrijke mate heeft laten leiden door de situatie van liberale jongeren in en buiten de FDP, die daar een splitsing in de gelederen hebben veroorzaakt. Er was het hoofdbestuur zeer veel aan gelegen een dergelijke voor het liberalisme heilloze situatie te vermijden.

Het beleid van het hoofdbestuur werd uitvoerig besproken, waarbij de voorzitter een groot aantal punten naar voren bracht, onder meer over:

- vorming en scholing
- commissies
- financiën
- voorlichting
- interne communicatie en de medewerkers van het algemeen secretariaat
- internationale contacten
- bijzondere groepen

om zo weer te eindigen bij het begin: de relatie VVD/JOVD.

De vrijdagavond was zoals gebruikelijk gereserveerd voor de grote politieke toespraken. Achtereenvolgens kwamen aan het woord de heren J.Kamminga, drs.G.M.V.van Aardenne, mr.H.R.Nord en drs.E.H.T.M.Nijpels.

Voor een samenvatting van de redevoeringen alsmede van die van prof.dr.G.Zoutendijk als voorzitter van de Eerste-Kamerfractie op zaterdag, wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1300 van 27 maart, blz. 6 e.v.

Een groot aantal ereleden en liberale bewindslieden woonde dit gedeelte van de vergadering bij. Zij werden door de voorzitter begroet, terwijl tevens welkom werden geheten de heren van den Berg en Poppe van de PvdA en de heer van den Bos en mevrouw Schimmel van D'66. De heer van den Top van het CDA was op de zaterdagbijeenkomst aanwezig.

Artikel 10 van de Beginselverklaring van de VVD handelt over de constitutionele monarchie in Nederland. Daaruit blijkt dat de partij een hoge waarde toekent aan de constitutionele monarchie onder het Huis van Oranje. Het is dan ook meer dan een frase dat zo lang als de partij bestaat op de vrijdagavond van de jaarlijkse algemene vergadering bij acclamatie steeds een telegram wordt gezonden aan H.M.de Koningin. Ook nu werd van deze goede gewoonte niet afgeweken. De inhoud van het telegram luidde:

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op vrijdag 16 en zaterdag 17 maart 1984 te Hattem in jaarlijkse algemene vergadering bijeen, betuigt trouw en aanhankelijkheid aan Uwe Majesteit en Haar Huis."

De zaterdagmorgen werd allereerst besteed aan het beleid rond de beheersvorm van Vrijheid en Democratie. De vergadering stemde in met het gegeven dat na alle discussies daarover in

een eerder stadium thans het reactiveren van de sedert 3 maart 1948 bestaande Stichting "Vrijheid en Democratie" de meest zinvolle oplossing was om aan het spanningsveld "spreekbuis van de partij" versus "journalistieke vrijheid" paal en perk te stellen.

Vervolgens werd het beleid van de hoofdredacteur van Vrijheid en Democratie behandeld en goedgekeurd, conform artikel 61.2 h.r.

De benoeming van vier leden van het dagelijks bestuur geschiedde zonder stemming daar overige kandidaten ontbraken.

Het betrof de herbenoeming van mevrouw E. van Raalte-Tuijnman te Leusden als ondervoorzitter, mr. J. de Monchy te Rhoon als penningmeester, drs. B. J. M. Verwaayen te Wateringen als secretaris voor de voorlichting en A. M. van Bemmelen te 's-Gravenhage als secretaris voor de internationale betrekkingen.

Afscheid werd genomen van en welkom geheten werden de hoofdbestuursleden die in het jaar tussen beide jaarvergaderingen aftraden of door hun kamercentrale werden benoemd.

Het afscheid betrof: dr. L. Smeets (kamercentrale Gelderland - rijkskieskring Arnhem), G. C. A. Mulder (kamercentrale Den Helder) en L. Bomhof (kamercentrale Overijssel).

Het welkom was voor: mevrouw A. M. Th. Wind (Organisatie Vrouwen in de VVD), mevrouw M. J. A. Kombrink-Boot (kamercentrale Gelderland - rijkskieskring Arnhem), C. de Fouw (kamercentrale Den Helder), mevrouw mr. E. A. M. Rottier (kamercentrale Overijssel) en mr. drs. J. J. Hartman, als waarnemer in de vergaderingen van het hoofdbestuur voor de kamercentrale IJsselmeerpolders i.o.

De adviezen van de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies inzake het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer kwamen vervolgens in behandeling. Uiterst kort maar ook bijzonder krachtig loodste de voorzitter van deze commissie, de heer J. den Ouden, de adviezen door de vergadering. Slechts op één punt diende te worden toegegeven waar het betrof het aantal gekozen afgevaardigden van de kamercentrales, dat in de kandidaatstellingsraad ongeveer gelijk diende te zijn aan het aantal statenleden.

Vervolgens hield de voorzitter van de JOVD, de heer H. Vermeer, een korte toespraak.

Ook voor deze jaarlijkse algemene vergadering had de Tweede-Kamerfractie een beleidsnotitie opgesteld. Zeer uitvoerig werd met de fractie van gedachten gewisseld. Misschien begint de partij het al bijna als traditie te ervaren dat het wellicht "ludieke" vragenspel van vroeger heeft plaats gemaakt voor goed onderbouwde beschouwingen zonder ingestoken vragen.

Als het lopende verslag van deze jaarvergadering wordt geraadpleegd, dan zullen velen zich wellicht afvragen of de voorzitter toen gelijk had maar het later toch niet kreeg, toen hij aan het slot van de vergadering, in tegenstelling tot de verhalen over de verdeeldheid binnen het CDA, de aanwezigen voorhield: "Dames en heren, wij zijn een partij van grote éénheid. Dit soort verhalen zal over ons niet verteld worden."

Het kon verkeren!

12. 69STE ALGEMENE VERGADERING (BUITENGEWONE ALGEMENE VERGADERING)

Op 15 december kwam de algemene vergadering in Schouwborg Kunstmin te Dordrecht bijeen. Een "buitengewone", maar dan meer dan alleen de aanduiding.

De voorzitter, J.Kamminga, opende de vergadering met de woorden: "Wij hebben vandaag een administratieve algemene vergadering en dat is tegen de gemaakte afspraak in. Het hoofdbestuur biedt zijn verontschuldiging aan dat niet de politieke vergadering kan worden gehouden overeenkomstig een uitspraak van een eerdere algemene vergadering naar aanleiding van een motie van Gelderland, maar we staan op een tweesprong, zou je kunnen zeggen."

Wat de laatste opmerking betreft was dit overeenkomstig de organisatorische ontwikkeling van de partij. Afsluiting en vernieuwing. Wat de eerste opmerking aangaat, deze was theoretisch juist maar feitelijk niet. Want aan politiek werd er gedaan!

Immers, het jongerenbeleid stond in belangrijke mate centraal op deze vergadering en zoals al eerder is gesteld (zie paragraaf 11) was dit veeleer een politieke dan een organisatorische kwestie. Wel waren de vaststelling van artikel 48 van het huiselijk reglement (bijzondere besluitvormingsprocedure) en de aanvaarding van de adviezen van de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies met betrekking tot GR en PS van zuiver organisatorische aard.

De algemene vergadering boog zich met zeer veel enthousiasme en ook met grote betrokkenheid over deze onderwerpen.

Van de 618 afdelingen waren er 296 vertegenwoordigd, een percentage van 47,90. Gelet op het vereiste specialisme geen slecht percentage!

De beschrijvingsbrief was opgenomen in Vrijheid en Democratie nr. 1307 van 11 september - bijlage. De amendementen en moties werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1312 van 20 november - bijlage.

Zoals eerder opgemerkt, was de emotie met betrekking tot de voorstellen inzake het jongerenbeleid het hevigst. Op uiterst bekwame wijze gaf het lid van het dagelijks bestuur, dr.L.Ginjaar, richting aan de discussie, waarbij het uiteindelijk neerkwam op "take it or leave it".

Treffend was zijn uitspraak in de beschouwing over het accepteren van de samenwerkingsovereenkomst, voorafgaand aan de behandeling waar het betrof het begrijpelijke onbegrip bij afdelingen en centrales over het monddood maken van de partij: "Dit, voorzitter, zou ik zeggen als ik in de zaal zou zitten en ik zou het oprecht menen. Maar het hoofdbestuur heeft het toch zo gezegd en dat betekent dat er een speciale reden moet zijn om dat zo te doen en die reden is de volgende. De samenwerkingsovereenkomst die nu op tafel ligt is, ik zou haast zeggen een delicaat gebeuren; het resultaat van lange jaren praten, vechten en discussiëren."

Inderdaad, een zeer lange tijd was verstreken sedert de 36ste jaarlijkse algemene vergadering (1983) een motie aanvaardde, waarin werd gesproken over de wijze van opvang van jongeren die zich tot de liberale politiek aangetrokken voelen.

De kroon op dit werk werd gezet door aanvaarding van een geheel nieuw artikel 79 in het huishoudelijk reglement in Hoofdstuk XV.

Een schoonheidsprijs in het juridische vlak verdiende het voorstel niet, maar in het politieke vlak was het een vondst.

Daarna boog de vergadering zich over een voorstel de statuten te wijzigen of, beter gesteld, aan te vullen met betrekking tot de artt. 23.1 onder 4 en 23.2 onder 6 met de zinsnede stem: de voorzitters van de Kamerfracties en de vertegenwoordiger van de VVD-leden in het Europese Parlement of zij die....., waarmee voor het eerst de VVD-leden in het Europese Parlement een vaste vertegenwoordiger met adviserende stem kregen in dagelijks bestuur en hoofdbestuur.

Op de voorstellen van de commissie Bijzondere Besluitvormingsprocedure en die van de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies was een groot aantal amendementen c.q. moties ingediend.

Deze vergadering was voor wat de ééndaagse algemene vergaderingen betreft dan ook de meest langdurige en ook de meest arbeidsintensieve, die de partij ooit had meegemaakt. Om 9.30 uur was begonnen, om circa 18.30 uur kwam het einde.

Met een delegatie van de FNV was overigens rond 3.00 uur 's middags nog van gedachten gewisseld over de sociale uitkeringen. Aan één der leden van de delegatie werd de gelegenheid gegeven de bezwaren kort uiteen te zetten. Een waarlijk democratische partij luisterde aandachtig toe, zonder het echter in belangrijke mate met de spreker eens te zijn.

De besluiten van deze algemene vergadering werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1315 van 5 februari 1985, blz. 16 en 17 (tevens als bijlage V in dit jaarverslag).

Voor de samenstelling van de commissies Bijzondere Besluitvormingsprocedure en Kandidaatstelling en Technisch Advies wordt verwezen naar paragraaf 15.

Moe en soms voldaan toog een ieder naar huis, maar of een dergelijke vergadering ooit nog gehouden moet worden, is voor velen geen vraag meer. Het antwoord is: "Neen, nooit meer!"

13. COMMISSIE VAN BEROEP (art. 32 statuten)

In verband met het aflopen van de zittingsduur benoemde de algemene vergadering de commissie van Beroep in nieuwe samenstelling.

De commissie bestaat thans uit:

prof. mr. J. M. Polak te Ede, voorzitter, mevrouw mr. A. Nieuwenhuis-Nagtglas Boot te Haren en ir. T. Thalhammer te Son, met als plaatsvervangende leden: A. Bos te Apeldoorn, G. K. J. M. Hamm te Amsterdam en mr. H. C. G. L. Polak te Rotterdam.

De commissie kwam in het verslagjaar tweemaal bijeen.

Op 26 maart werd te 's-Gravenhage het beroep behandeld van de afdeling Budel en het beroep van de afdeling Deurne; beide zaken hadden betrekking op het onthouden van goedkeuring door het hoofdbestuur aan door de ledenvergadering van de respectieve afdelingen vastgestelde reglementen van de afdelingen (art. 32, lid 5 statuten).

Op 6 juni vond te Utrecht de behandeling plaats van het beroep van de afdeling Leiden en het beroep van de afdeling Utrecht, die op dezelfde grond werden ingediend.

De afdeling Budel achtte het niet noodzakelijk in het afdelingsreglement bepalingen op te nemen die in het huishoudelijk reglement expliciet omschreven zijn. De commissie van Beroep onderschreef dit; zij wees er echter nadrukkelijk op dat het weglaten van dergelijke bepalingen niet betekent dat deze bepalingen hun geldigheid verliezen.

De afdeling Deurne stelde voor de commissie ter voorlichting van de ledenvergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording te doen bestaan uit twee leden met één plaatsvervangend lid, die voor de duur van twee jaar worden benoemd. Dit omdat het in kleine afdelingen moeilijk is drie leden met plaatsvervangers bereid te vinden deze taak op zich te nemen. De commissie van Beroep stelde de afdeling in het ongelijk omdat in het huishoudelijk reglement al nadrukkelijk een onderscheid tussen grote en kleine afdelingen wordt gemaakt en de afdelingen de vrijheid missen daarvan af te wijken.

De afdeling Leiden wilde de in de artikelen 71 t/m 77 van het huishoudelijk reglement genoemde keuze-mogelijkheden voor de wijze van stemmen beperken door in een reglement van orde enkele mogelijkheden uit te sluiten. De commissie van Beroep verwierp dit omdat zulks voor de betrokkenen rechtsonzekerheid met zich mee kan brengen.

De afdeling Utrecht wilde in het afdelingsreglement enkele bepalingen ter beperking van de cumulatie van functies opnemen. De commissie van Beroep achtte dit mogelijk onder voorwaarde dat de leden van de afdeling kennis kunnen nemen van een dergelijke beperking van hun rechten en dat het verbod tot cumulatie uitsluitend betrekking heeft op functies die tot belangenvermenging zouden kunnen leiden.

Bovengenoemde zaken hebben ertoe geleid dat de commissie van Beroep enkele overwegingen formuleerde, waaraan zij veel belang hecht bij de beoordeling van de toelaatbaarheid van door afdelingen en centrales aangebrachte wijzigingen op de modelreglementen. Deze overwegingen werden door de commissie neergelegd in een brief aan het hoofdbestuur, waarin zij tevens ver-

zocht de betreffende overwegingen onder de aandacht van de afdelingen te brengen opdat de afdelingen daarmee rekening zouden kunnen houden bij de opstelling van hun eigen afdelingsreglement.

14. COMMISSIES VAN ADVIES (art. 60 h.r.)

Dat 28 partijcommissies, ondergebracht in 6 koepelcommissies, voor ongelooflijke hoeveelheden werk en een evenzo grote papierlawine kunnen zorgen, bleek gedurende het verslagjaar overduidelijk.

Het aantal op het algemeen secretariaat geregistreeerde vergaderingen van deze commissies bedroeg 263. Het merendeel daarvan vond plaats in het gebouw van de Tweede Kamer. Een overzicht van hetgeen in de commissievergaderingen aan de orde is geweest, is opgenomen in bijlage IV van dit jaarverslag.

De meest in het oog springende activiteiten in het verslagjaar waren (in volgorde van de commissie-indeling in het Jaarboek '84):

De koepelcommissie Buitenland startte met een ad hoc werkgroep Publiciteit en een ad hoc werkgroep Ontwikkelingssamenwerking en bedrijfsleven. Beide werkgroepen zullen begin 1985 hun eindrapport uitbrengen.

De commissie Buitenland formuleerde de stellingen bij geschrift nr. 50 van de Teldersstichting "De Europese integratie onderweg", ter voorbereiding op de discussie in de partijraad van 19 mei te Haarlem.

De Defensiecommissie organiseerde op 8 juni een studiedag militaire oefenterreinen met demonstraties, oefeningen e.d. in en nabij de legerplaats Nunspeet. Aan deze dag namen Kamerleden, leden van het hoofdbestuur en leden van partijcommissies deel.

De commissie Milieuhygiëne organiseerde traditiegetrouw een bijeenkomst met de milieuspecialisten uit de statenfracties, waarvoor ditmaal ook de betrokken portefeuillehouders uit de gemeenten waren uitgenodigd.

De commissie Ruimtelijke Ordening organiseerde op 27 maart een bijeenkomst met gemeentelijke en provinciale bestuurders ter verkrijging van informatie en ten behoeve van een standpuntbepaling met betrekking tot de structuurschets stedelijke gebieden.

De commissie Verkeer en Waterstaat wijdde een groot aantal vergaderingen aan de opstelling van "een liberale visie verkeer en waterstaat". Een nota daarover zal begin 1985 gereed zijn.

De koepelcommissie Onderwijs organiseerde in samenwerking met de commissie Secundair Onderwijs op 27 oktober te Doorn een themadag over het voortgezet onderwijs. Deze dag, waaraan een honderdtal VVD-leden deelnam, werd een groot succes.

De commissie Secundair Onderwijs had een belangrijk aandeel in de hierboven genoemde themadag.

De koepelcommissie F.E.S. leverde een bijdrage aan de themadag "Economisch herstel en innovatie" op 10 november te Breda, aan de partijraad over de jeugdwerkloosheid van 17 november te Hoogeveen en aan de partijraad over de Miljoenennota van 22 september.

De F.E.C. publiceerde het rapport "Stimuleren van economisch herstel", aan de hand waarvan op 10 november werd gediscussieerd op de themadag "Innovatie en economisch herstel" die samen met de ad hoc werkgroep Innovatie werd georganiseerd. Tevens leverde de F.E.C. een bijdrage aan de partijraad over de jeugdwerkloosheid.

De Sociale Commissie formuleerde stellingen met toelichting ter voorbereiding op de discussie over jeugdwerkloosheid in de partijraad van 17 november. Tevens werd een bijdrage geleverd aan de partijraad over de Miljoenennota en werd al het nodige voorwerk verricht voor de behandeling in de partijraad van 27 april 1985 van het rapport van de Teldersstichting "Grenzen aan de Sociale Zekerheid".

De commissie Midden- en Kleinbedrijf had een aandeel in de inhoudelijke voorbereiding van de themadag "Consumenten-aangelegenheden", die op 26 mei te Renkum werd gehouden.

De Energiecommissie organiseerde op 7 april een landelijke energie-themadag, waarvoor grote belangstelling bestond.

De Landbouwcommissie had een groot aandeel in de landbouw-manifestatie die op 24 maart te Zutphen werd gehouden onder de naam "De VVD de boer op". Vooral de vakpers had voor deze manifestatie grote aandacht.

De commissie Volkshuisvesting organiseerde haar inmiddels traditionele volkshuisvestingsavond voor wethouders en raadsleden op 18 mei in een bomvolle zaal te Utrecht (+ 150 deelnemers).

De commissie Volksgezondheid belegde op 14 maart een bijeenkomst met leden van gedeputeerde en provinciale staten met als onderwerp "Ziekenhuisbouw-planning", ter voorbereiding van de VVD-Kamerleden op hun inbreng tijdens de UCV over de beddenreductie en het plafond voor de bouw van ziekenhuizen.

De commissie Binnenlandse Zaken verzorgde aan het eind van het verslagjaar op verzoek van het hoofdbestuur een schriftelijke reactie op het interim-deelrapport "Referendum en Volksinitiatief" van de staatscommissie-Biesheuvel.

Op eigen initiatief organiseerde de commissie op 8 december een themadag "Referendum" over het door haar in 1983 gepubliceerde rapport "Referendum-Ja/Neen/Geen mening of een andere mening".

De Politiecommissie had een belangrijk aandeel in de totstandkoming van het door de VVD-fractie opgestelde "VVD-actieplan bestrijding criminaliteit en vandalisme", al had zij daarop ook wel degelijk kritiek.

Naast de bestaande commissies werd in het verslagjaar een aantal ad hoc werkgroepen door het hoofdbestuur in het leven geroepen, die tot taak hadden op korte termijn advies uit te brengen over actuele zaken dan wel een notitie op te stellen aan de hand van de desbetreffende rapporten van de Teldersstichting, een en ander ter voorbereiding van de behandeling op een themadag of een partijraad.

Zo werd een ad hoc werkgroep ingesteld ter bestudering van de Markerwaardproblematiek: wel of niet inpolderen. Deze

werkgroep heeft haar eindrapport, dat uit een meerderheids- en een minderheidsstandpunt bestaat, in juni uitgebracht als advies aan de Tweede-Kamerfractie. De werkgroep was samengesteld uit leden van de commissies Milieuhygiëne, Verkeer en Waterstaat, Ruimtelijke Ordening, Landbouw, en Sport, Recreatie en Natuurbehoud.

De werkgroep Consumentenbeleid, die al in 1983 door het hoofdbestuur was ingesteld, bracht in het verslagjaar haar rapport uit. Aan de hand van de eveneens door deze werkgroep geformuleerde stellingen werd op 26 mei onder auspiciën van de kamercentrale Gelderland te Renkum een themadag "Consumentenaangelegenheden" gehouden. Opvallend was op deze dag de aanwezigheid van een aantal vertegenwoordigers van consumentenorganisaties.

De themadag "Innovatie en economisch herstel", die op 10 november te Breda werd gehouden, werd voorbereid door de ad hoc werkgroep Innovatie en de Financieel-Economische Commissie. De organisatie van de dag lag in handen van de kamercentrale Tilburg.

De partijraad van 22 september, gewijd aan Troonrede en Miljoenennota, werd door een groot aantal commissieleden van met name de koepel F.E.S. bijgewoond.

Door een aantal partijcommissies werd van de mogelijkheid gebruik gemaakt amendementen en moties in te dienen voor de jaarlijkse algemene vergadering te Hattem en de algemene vergadering te Dordrecht.

Een aantal commissieleden werd benoemd in de VVD-delegatie naar het LI-congres te Tel Aviv (zie ook paragraaf 22).

Het jaarlijks overleg van de voorzitters van de partijcommissies vond plaats op 4 juni. Het enige onderwerp op de agenda was de notitie "Herziening VVD-partijcommissies", opgesteld door het lid van het dagelijks bestuur, speciaal belast met de commissie-activiteiten, drs. L. Hilarides, en de adjunct-secretaris voor de organisatie, mevrouw A.W.J. Luyben. Daar de voorgestelde wijzigingen vrij ingrijpende gevolgen hebben voor het bestel van de partijcommissies, werd uitvoerig over deze notitie gediscussieerd. Waar mogelijk werden de reacties van de commissies verwerkt in de notitie. Het uiteindelijke voorstel werd op 5 november unaniem door het dagelijks bestuur aanvaard. Het hoofdbestuur zal de notitie begin 1985 bespreken. Indien ook hier de discussienota wordt aanvaard, zal dit o.a. betekenen dat het aantal partijcommissies drastisch zal worden teruggebracht, en wel van 34 naar 19. Bij de eerstvolgende verkiezing voor de Tweede Kamer zal dit nieuwe stelsel dan zijn beslag krijgen.

Voorts werd door vrijwel alle commissies (op drie na) een jaarplan '84-'85 ingediend, waarin bij alle commissies de voorbereiding voor het verkiezingsprogramma 1986-1990 staat genoteerd. Met de voorbereiding en organisatie van de zes themadagen, die in de maanden februari tot en met juni 1985 zullen worden gehouden en waarvan de resultaten in handen zullen worden gesteld van de commissie Verkiezingsprogramma 1986-1990, is door de commissies in het verslagjaar al een aanvang gemaakt. Door de invoering van deze themadagen, die gezamenlijk de studiegebieden van alle commissies zullen beslaan, hebben de partijcommissies de mogelijkheid gekregen een grotere inbreng bij de totstandkoming van het verkiezingsprogramma te leveren.

15. COMMISSIES EN WERKGROEPEN AD HOC

Naast de in het vorige jaarverslag genoemde commissies ad hoc wordt thans ook aandacht geschonken aan instelling en functioneren van de werkgroep Niet-Nederlandse ingezetenen.

Commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies

De werkzaamheden van de commissie namen in omvang en intensiteit aanzienlijk toe. Dit werd in belangrijke mate veroorzaakt door het feit dat de behandeling van de adviezen inzake de kandidaatstelling Eerste Kamer door de 37ste jaarlijkse algemene vergadering voorspoedig was. Evenals die voor de Tweede Kamer werden deze adviezen door de algemene vergadering overwegend met grote instemming aanvaard.

Het hoofdbestuur drong er vervolgens bij de commissie op aan - en ook door de algemene vergadering was daarom verzocht - met spoed de concepten voor de diverse reglementen op te stellen, zodat de partij bij de aanvang van de procedures TK en GR in 1985 zou kunnen beschikken over deze concepten om op die basis ook verder de relevante handelingen te verrichten.

Om een en ander te realiseren werden in een hoog tempo de adviezen PS en GR opgesteld om in de beschrijvingsbrief voor de 69ste algemene vergadering van 15 december te worden opgenomen (zie paragraaf 12). Ook werd afgesproken dat in een buitengewone algemene vergadering op 22 juni 1985 de reglementen definitief zouden worden vastgesteld.

De commissie heeft in het verslagjaar wel zeer veel moeten verrichten. Naar de mening van de leden van de commissie wellicht te veel.

De commissie vergaderde op 9 februari, 28 maart, 12 april, 7 mei (met een delegatie uit het dagelijks bestuur), 21 mei, 12 juni, 2 juli, 31 juli, 29 augustus, 4 oktober, 11 oktober, 8 november, 15 november en 29 november.

In de samenstelling van de commissie voltrok zich één wijziging: de heer P.L.van den Bossche zag zich genooddaakt het lidmaatschap te beëindigen in verband met drukke werkzaamheden, o.a. die ten behoeve van de commissie Bijzondere Besluitvormingsprocedure.

De commissie was per 31 december als volgt samengesteld:

J.den Ouden, voorzitter, mevr.B.A.H.M.Lok-Knap, secretaris, W.J.A.van den Berg, mr.ir.H.Heijne Makkreel, J.F.Meijeraan, mevr.mr.P.H.E.van Nierop-Kiers, Sch.Overwater en mevr.H.J.Sengers-van Gijn.

Commissie Bijzondere Besluitvormingsprocedure

Tijdens de 37ste jaarlijkse algemene vergadering werden de adviezen behandeld die door de commissie werden opgesteld en in Vrijheid en Democratie nr. 1295 van 20 december 1983 reeds werden gepubliceerd. De uitspraken van deze algemene vergadering, die werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie van 8 mei, werden door de commissie in een drietal vergaderingen (5 juli, 16 juli en 13 augustus) verwerkt in een concept-reglementstekst ter vervanging van die van het huidige artikel 48 h.r. Het hoofdbestuur stelde zich in zijn

vergadering van 27 augustus achter de zienswijze van de commissie. Het desbetreffende voorstel werd behandeld in de 69ste algemene vergadering en gepubliceerd als bijlage bij de beschrijvingsbrief voor deze vergadering in Vrijheid en Democratie nr. 1307 van 11 september. De algemene vergadering machtigde het hoofdbestuur om, waar noodzakelijk, redactionele aanpassingen aan te brengen (zie verder paragraaf 12).

De samenstelling van de commissie was per 31 december als volgt:

P.L.van den Bossche, voorzitter, mevr.M.Th.M.Tangel, secretaris, drs.A.M.Bom, mr.R.Luchtenveld en mr.P.J.J.M.Mangelmans.

Commissie-Polak

Reeds in het vorige jaarverslag werd melding gemaakt van de installatie van deze commissie.

In dit verslagjaar werden eerst de problemen geïnventariseerd en geanalyseerd, waarna een aanvang kon worden gemaakt met het schrijven van het eigenlijke rapport en met het opstellen van aanbevelingen aan de partij om o.a. het vraagstuk van de werkloosheid aan te pakken.

De commissie streefde ernaar om in 1985 tot een afronding van een en ander te komen.

De commissie was per 31 december als volgt samengesteld:

mr.H.C.G.L.Polak, voorzitter, ir.T.Thalhammer, secretaris, mr.F.F.Otten, J.W.Remkes en drs.L.J.Wijngaarden.

Ad hoc werkgroep Niet-Nederlandse ingezetenen

Naar alle waarschijnlijkheid zullen niet-Nederlandse ingezetenen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1986 het actief en passief kiesrecht verwerven. Deze uitbreiding van het kiesrecht, het betrekken van een groep kiezers met een andere cultuur en een andere taal bij de Nederlandse politiek, is een zware taak voor een politieke partij. Om te onderzoeken welk beleid geformuleerd zou moeten worden, besloot het hoofdbestuur een ad hoc werkgroep in te stellen.

Op 16 februari kwam de ad hoc werkgroep Niet-Nederlandse ingezetenen voor de eerste maal bijeen, nadat het dagelijks bestuur in zijn vergadering van 30 januari de volgende taakopdracht had opgesteld:

- bezien op welke wijze de aandacht van buitenlanders kan worden gevestigd op de praktische politiek van de VVD opdat de bereidheid ontstaat bij de verlening van het kiesrecht een stem uit te brengen op een VVD-kandidaat;
- inventariseren van problemen die zich kunnen voordoen bij de ten aanzien van buitenlanders te voeren propaganda in tijden van verkiezingen.

De ad hoc werkgroep, onder voorzitterschap van de heer P.L.van den Bossche, bood op 1 november haar eindrapport aan het hoofdbestuur aan.

Het hoofdbestuur aanvaardde in zijn vergadering van 12 november de aanbevelingen van de werkgroep.

De notitie "Voorlichting aan niet-Nederlandse ingezetenen" en het rapport "Culturele minderheden en kiesrecht. Een liberale beleidsvisie" werden toegezonden aan de besturen van afdelingen en centrales.

Passages voor het gemeenteprogramma werden doorgegeven aan de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD.

De ad hoc werkgroep, waarin tevens zitting hadden ir.H.J.J.Bruning, H.W.den Duijn, drs.L.M.L.H.A.Hermans, mevr.M.M.Kallen-Morren, J.Kuijt, mevr.H.Pley, mevr.N.v.d.Pol-v.d.Dorpel en M.Swart, werd opgeheven waarna een informatiegroep werd opgericht die in voorkomende gevallen informatie zou kunnen geven en vragen zou kunnen beantwoorden.

16. BIJZONDERE GROEPEN (art. 78.1 h.r.)

Voor de eerste maal in het bestaan van het fenomeen "bijzondere groepen" werd een inzicht verkregen hoeveel leden van de VVD zich hebben verenigd ingevolge art. 78.1 h.r. Het totale aantal bedraagt 3938 of - anders gezegd - 4,42% van de VVD-leden is op een of andere wijze bij het functioneren van een bijzondere groep betrokken. Sommige leden zijn overigens van meer dan één bijzondere groep lid (aangeslotene).

Ook ditmaal geeft de hier volgende verslaggeving een impressie van de activiteiten, die deze bijzondere groepen in het verslagjaar hebben ontplooid. Een bijzondere groep heeft vaak een eigen jaarverslag, waarnaar ook wordt verwezen als het gaat om een gedétailleerde uiteenzetting. Daarom moge hier volstaan worden met een korte weergave van hun verslagjaar.

a) Organisatie Vrouwen in de VVD

Op 1 januari was de bestuurssamenstelling als volgt:

mevr.A.M.Th.Wind, voorzitter; mevr.drs.J.E.de Bruin-Scheepens, vice-voorzitter; mevr.A.A.Aeyelts Averink-Winsemius, penningmeester; mevr.B.A.H.M.Lok-Knap, eerste secretaris; mevr.W.D.Klijn-van Woerden, tweede secretaris tevens secretaris organisatie; mevr.W.Stigter-Gonggryp, secretaris politiek, plv. LCV; mevr.G.S.Kok-Visser, Liberale Vrouw; mevr.A.Wagemakers-Muller, secretaris propaganda; mevr.J.B.M.Schut-van Proosdij, vorming en scholing; mevr.F.Heineken-Hoven, NVR en andere contacten buiten de partij; mevr.W.E.M.Hoogerwerf-Algra, emancipatiewerker en mevr.W.Joldersma-Beenen, bestuursassistent. Gedurende het verslagjaar wijzigde deze bestuurssamenstelling zich niet.

Het bestuur vergaderde 16 maal; daarnaast vonden 6 vergaderingen te zamen met de adviesraad plaats.

In maart werden de nieuwe statuten, goedgekeurd door de partij, bij de notaris bekrachtigd. De vrouwelijke leden van de VVD die de doelstellingen van de Organisatie Vrouwen in de VVD onderschrijven, kunnen volgens deze nieuwe statuten hiervan nu kennis geven door middel van een aanmeldingskaart, waarna zij behoren tot de groep aangeslotenen van de Organisatie Vrouwen in de VVD. Een grote landelijke actie, o.a. via het partij-orgaan Vrijheid en Democratie, werd gehouden om hieraan bekendheid te geven. Aan het eind van het verslagjaar bedroeg mede door deze actie het aantal aangeslotenen 1717.

Aan het eind van het jaar werd een begin gemaakt met het opzetten van een nieuw huishoudelijk reglement aan de hand van de nieuwe statuten.

De Liberale Vrouw verscheen vier maal; het blad zag zijn abonnementenbestand geconsolideerd. In de redactie vonden geen mutaties plaats.

Het jaarlijkse congres te Lunteren werd gehouden op 23 en 24 november met als onderwerp de herziening van het sociale zekerheidsstelsel. De belangstelling was ongekend groot. Voor het eerst werd hier ook een huishoudelijke vergadering voor de aangeslotenen gehouden.

(Zie voor een verslag van dit congres Vrijheid en Democratie nr. 1313 van 11 december, blz. 14 en 15.)

Cursussen werden voorts o.a. georganiseerd op het gebied van de sociale zekerheid, vrede en veiligheid, kadertraining en politieke bewustwording. Een deel van het cursusaanbod kon worden ingepast in het programma van de Haya van Somerenstichting.

In het Politiek Vrouwenoverleg werd de Organisatie Vrouwen in de VVD vertegenwoordigd door mevrouw W. Stigter-Gonggryp. Verder vertegenwoordigde de voorzitter, mevrouw Wind, de organisatie in het hoofdbestuur van de VVD. Namens de organisatie hadden zitting in de partijraad mevrouw Th.L. Blom-de Kock van Leeuwen, mevrouw J. van Paridon-van Tol, die in mei bij de verkiezing voor een nieuwe benoeming werd vervangen door mevrouw H.P.M. van Kemenade-Beelen, mevrouw W. Stigter-Gonggryp, mevrouw A. Wagemakers-Muller en mevrouw Wind; deze laatste in haar kwaliteit als vertegenwoordiger van de Organisatie Vrouwen in de VVD in het hoofdbestuur.

Ook in dit verslagjaar was wederom sprake van een regelmatig en goed contact met de betrokken bewindslieden en de beide Kamerfracties, in het bijzonder met betrekking tot wetsontwerpen die ook van grote emancipatorische betekenis zijn. Het concept-Beleidsplan Emancipatie van staatssecretaris Kappeyne van de Coppello werd intensief behandeld in overleg met landelijk bestuur en adviesraad.

De organisatie was ook in dit verslagjaar weer vertegenwoordigd in het Breed Platform voor Economische Zelfstandigheid, terwijl buiten partijverband sprake was van vertegenwoordigingen in de Nederlandse Vrouwen Raad, het Informatie- en Documentatiecentrum van de NVR en Marie word wijzer. De contacten met de Stichting HOZ (Huwelijk, Ouderschap, Zwangerschap) werden verbroken vanwege een gewijzigde opstelling van deze stichting.

Ten slotte zij nog vermeld dat de voorzitter van de Organisatie Vrouwen in de VVD, mevrouw Wind, in het seizoen '84/'85 de delegaties van het dagelijks bestuur bij hun bezoeken aan de kamercentrales vergezelde, met het doel meer bekendheid aan doel en streven van deze organisatie te geven.

b) Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD

Op 31 december van het verslagjaar telde de Vereniging van Staten- en Raadsleden 1732 leden en 246 buitengewone leden. Met spijt moet het bestuur constateren dat nog steeds circa 710 liberale bestuurders geen lid van de vereniging zijn.

Op de op 3 november te Lunteren gehouden jaarvergadering traden als bestuurslid af de heren M. de Bruijne (voorzitter), mr. I. W. Opstelten (vice-voorzitter) en mevrouw W. H. Rienks-Schiedon (Noord-Brabant).

Aftredend maar herbenoemd werden mevrouw E.F.M.Coenen-Vaessen (tot voorzitter) en de heren mr.J.H.Ekkers (tot secretaris), ing.W.W.F.Moret (Drenthe) en W.F.Vriezen (Gelderland).

In de ontstane vacature-Ekkers (provincie Utrecht) werd benoemd mevrouw mr.E.Korthuis-Elion, in de vacature-Opstelten (art. 16, lid 1-5) de heer J.W.Remkes, in de vacature-Remkes (provincie Groningen) mevrouw P.T.Siertsma-Smid en in de vacature Noord-Brabant de heer M.J.W.M.Brooijmans.

Tot ereleden werden benoemd de heren M.de Bruijne en mr.I.W.Opstelten, waarmee het aantal ereleden op vier kwam.

Het thema van het op 2 en 3 november gehouden congres betrof het milieu. Op vrijdagavond werd de inleiding verzorgd door de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, dr.P.Winsemius. Zaterdagochtend spraken over dit onderwerp mevrouw drs.C.J.Nobel-van Vuren, burgemeester van Lekkerkerk, en de heer H.L.A.M.van Lieshout, gedeputeerde voor milieuzaken in de provincie Noord-Brabant.

Op vrijdagavond 2 november werd door prof.drs.C.L.Berg, hoofd-directeur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, een causerie vol humor gehouden over "De raad in de dikke van Dale".

Te zamen met de Haya van Somerenstichting werden in het verslagjaar de provinciale bijeenkomsten op 24 maart en de centrale informatie- en discussiebijeenkomst op 6 oktober georganiseerd. Voor de provinciale bijeenkomsten waren de onderwerpen per provincie verschillend. Op 6 oktober werden de onderwerpen minderhedenbeleid, onderwijs, vrijwilligerswerk en decentralisatie volkshuisvesting behandeld.

De burgemeesters waren op 6 april te gast in de Nederlandse Politie Academie te Apeldoorn. Onderwerpen van die dag waren: "politiebeleidsplan" en "industrie-ontwikkeling en taak van de overheid".

Op 18 mei en 28 september organiseerde de landelijke contactgroep VVD-fractiemedewerkers bijeenkomsten te Utrecht.

De gedeputeerden, de commissarissen der Koningin, de fractievoorzitters in Eerste en Tweede Kamer en de voorzitter en secretaris van de Vereniging vergaderden in het verslagjaar tweemaal.

De VVD-statenleden en de Eerste-Kamerleden waren dit jaar te 's-Hertogenbosch de gasten van de provincie Noord-Brabant. De decentralisatie in het monumentenbeleid was onderwerp van discussie.

Op 14 september vergaderden de VVD-wethouders te Utrecht met als onderwerpen de bezuinigingen en hun effecten en de nieuwe comptabiliteitsbesluiten.

Op 21 september vond een overleg plaats tussen de gedeputeerden en wethouders, die als zodanig te maken hebben met volksgezondheid en welzijn, en de Tweede-Kamerfractie.

Het rapport-Christiaanse werd besproken op een bijeenkomst op 1 oktober.

Het blad Provincie & Gemeente verscheen elfmaal. In de redactie vond gedurende het verslagjaar geen wijziging plaats.

In mei stelde de Vereniging een ad hoc-commissie in die het Gemeenteprogramma 1986 gaat voorbereiden.

In 1984 werden 13 burgemeesters van liberale huize benoemd. Evenals in 1983 hebben de bestuurdersorganisaties van PvdA, CDA en VVD naast individuele acties ook een gezamenlijke actie ondernomen ter verbetering van de rechtspositie van de wethouder.

Eind december liet de minister van Binnenlandse Zaken weten dat met ingang van 1985 met name de positie van wethouders in gemeenten van 24.000 - 40.000 inwoners wordt verbeterd.

c) Groep Nederland van de Liberale Internationale

Dit verslagjaar stond in het teken van de oprichting van de werkgroep Europese Kring.

Nadat de ledenvergadering op voorstel van het bestuur de heren mr.D.H.Kok en drs.R.van Splunteren had benoemd tot resp. vice-voorzitter en lid van het bestuur, ging de werkgroep onder leiding van de heer Kok van start.

Tot lid van het bestuur van de werkgroep werden benoemd de heren A.M.van Bemmelen en prof.dr.S.L.Louwes, mevrouw A.Nijenhuis-Kattenberg en de heren ir.B.P.Rauwerda en drs.G.M.de Vries.

Op 23 maart hield de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, dr.W.F.van Eekelen, een inleiding onder het motto "Europa, voor de verkiezingen". Deze interessante inleiding werd gevolgd door een levendige discussie met de talrijke aanwezige leden.

Op 3 december trad de heer van Eekelen wederom in het strijdperk. Aan de vooravond van de Europese top te Londen debatteerde hij met de heer A.Metten, lid van het Europese Parlement voor de PvdA.

Deze in de Haagse Pulchri Studio zeer goed bezochte avond vormde de start voor een reeks van vijf bijeenkomsten met onderwerpen aangaande de toekomst van Europa.

De voorbereiding voor het jaarlijkse congres van de Liberale Internationale werd zoals gebruikelijk weer door een studiegroep, gevormd uit leden onder leiding van de heer F.de Roo van Alderwerelt, verzorgd.

Mede door deze goede voorbereiding werden alle voorstellen en wijzigingen van de Nederlandse delegatie door het congres aanvaard. (Voor een verslag van het congres wordt verwezen naar paragraaf 22.)

Het aantal leden van de Groep Nederland bedroeg per 31 december 243.

Het bestuur was per 31 december als volgt samengesteld:

mr.H.P.Talsma, voorzitter; G.J.W.Teeuwisse, secretaris; drs.L.van Leeuwen, penningmeester; mr.D.H.Kok, vice-voorzitter; A.M.van Bemmelen (namens de VVD); mevr.S.van Heemskerck Pillis-Duvekot; J.P.van der Meulen; ir.B.P.Rauwerda; drs.R.van Splunteren en drs.F.W.Weisglas.

Per 31 december werden de twee kwaliteitszetels in het bestuur van de Liberale Internationale, die de VVD reglementair toekwamen, ingenomen door de heer A.M.van Bemmelen en mevrouw S.van Heemskerck Pillis-Duvekot.

Rechtstreeks door het congres werden tot lid van het bestuur aangewezen de heren drs.E.H.T.M.Nijpels (ondervoorzitter) en mr.H.P.Talsma (penningmeester).

17. VRIJHEID EN DEMOCRATIE

Voor het eerst sinds jaren is het aantal pagina's van Vrijheid en Democratie in het verslagjaar weer iets toegenomen. Dit was voornamelijk te danken aan een aanvulling op het budget vanuit de ELD-kas in verband met de Europese verkiezingen. Het aantal pagina's kwam op 600.

Een "geflatteerd" getal aangezien hierbij waren inbegrepen 72 pagina's omslag en 179 pagina's advertenties, zodat voor het redactionele gedeelte 350 pagina's overbleven, waarbij vier apart genummerde middenkaterns waren ingecalculleerd.

Ten einde de leden op te wekken voor de Europese verkiezingen naar de stembus te gaan, werd in de eerste 11 nummers tot aan het zomerreces één derde van alle beschikbare ruimte aan Europa in de ruimste zin des woords besteed. Als extra service werden voor de over de grens wonende Nederlanders in Vrijheid en Democratie alle officiële formulieren gepubliceerd, die het hen mogelijk moest maken zonder veel inspanning hun stem in hun woonplaats uit te brengen.

Daarnaast verscheen een kandidatennummer en een cover met het twee-kleurige affiche aan de binnenzijde.

Door de 37ste jaarlijkse algemene vergadering werden de richtlijnen voor de hoofdredacteur aangenomen, zodat thans de Stichting Vrijheid en Democratie weer in werking is getreden. Het stichtingsbestuur bestaat uit: drs.H.B.Eenhoorn, voorzitter, W.J.A.van den Berg, secretaris, en mr.J.de Monchy, penningmeester. De hoofdredacteur is door deze wijziging niet langer staffunctionaris, maar is voor haar werkwijze verantwoording verschuldigd aan de stichting.

De redactieraad (het adviescollege), bestaande uit: drs.H.B.Eenhoorn, voorzitter, W.J.A.van den Berg, H.F.Heijmans, H.A.M.Hoefnagels, drs.Th.H.Joekes, J.van Lier en ir.D.S.Tuijnman, vergaderde in het verslagjaar driemaal met de hoofdredacteur.

Door de enorme toename van het aantal spreekbeurten moest de rubriek "A tot Z" worden gecomprimeerd.

De advertenties brachten gedurende het verslagjaar f.525.- minder op dan in 1983.

18. PROPAGANDA, VOORLICHTING EN CAMPAGNES

Voor alle functionarissen, geheel of gedeeltelijk belast met bovengenoemde taken, en wie in een bestuur is dat niet, was 1984 een veeleisend jaar. Sinds de toezegging van de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie en de voorzitter van de partij op 8 september 1982 dat de VVD zich continu tot de kiezers' zou richten om het beleid te verklaren, groeide een ander denken over communicatie in de partij. Nog lang niet ideaal en perfect, doch een duidelijke wens tot afzien van incidentele acties, als pleisterplakkerij op geslagen wonden, tekende zich af. En werken aan een dienstbaar maken van alle bestuurlijke en politieke inzet aan een voortdurend tweerichtingsverkeer van informatie tussen politiek en kiezers: public relations, intern en extern, als onderdeel van het partijbeleid.

Het verslagjaar werd beheerst door de tweede rechtstreekse verkiezingen voor het Europese Parlement op 14 juni. Deze verkiezingen waren zowel doel als middel: enerzijds - en het meest belangrijk - het verkrijgen van meer liberale afgevaardigden in het Europese Parlement, anderzijds een legitieme kans om de kiezers op te zoeken twee jaar na de laatste Tweede-Kamerverkiezing. Deze tweeledigheid gaf ook aan hoe de campagne werd voorbereid en opgezet: een combinatie van Europese en Nederlandse politiek, een combinatie van lijsttrekker mr.H.R.Nord en fractievoorzitter drs.E.H.T.M.Nijpels, met het oogmerk zoveel mogelijk kiezers te bewegen naar de stembus te gaan.

Gezien de lange communicatielijnen in Europees verband kwam het Campaign Committee (CC) van de ELD, waarin ook de VVD deelnam, reeds vanaf begin 1982 om de drie maanden bijeen. De vele tegenstrijdigheden in belangen van de diverse landen deden de leden van het CC kiezen voor een zgn."campagne à la carte", waarbij elke partij toezegde zoveel als mogelijk was onderdelen van deze plannen in haar campagne op te nemen.

Ter voorbereiding van de activiteiten in de diverse bij de ELD aangesloten partijen organiseerde het Campaign Committee vijf twee-daagse seminars te Kopenhagen, Maastricht, Nice, Liverpool en Bologna. Het programma was een mengeling van ELD-informatie, programmavergelijking en warming-up, onder woorden gebracht door o.a. fractievoorzitter Martin Bangemann, lijsttrekker Hans Nord en CC-voorzitter Mechtild von Alemann, steeds aangevuld door politici van het gastland. Zo werd het te Maastricht gehouden seminar geopend door staatssecretaris dr.W.F.van Eekelen.

Voorts werd een campagne-wedstrijd uitgeschreven met dien verstande, dat de afdelingen van de bij de ELD aangesloten partijen werden uitgenodigd hun campagneplan of een onderdeel daarvan aan het ELD-secretariaat voor te leggen, voorzien van een cijfermatige onderbouwing. Voor de vijf meest originele inzendingen stelde de ELD een bedrag van ca. f.15.000.- beschikbaar. De afdeling Dalfts van de VVD was één van de winnaars.

In de audiovisuele sector vervaardigde de ELD een instructie-

film, die partijen en politici uit de Europese Liberaal-Democratische federatie liet zien.

Twee andere ELD-initiatieven waaraan de VVD deelnam, te weten de ELD-rally/dag van de vrijheid te Brussel en Leuven en de ELD-trein komen hierna bij het chronologisch volgen van de campagne nog ter sprake.

De campagne

Het campagneplan werd begin februari aan het hoofdbestuur aangeboden. Tevoren was in werkgroepen van de Landelijke Propaganda Commissie (LPC) voorbereidend werk gedaan, dat te zamen met initiatieven van de campagneleiding tot een totaal-concept had geleid. In overleg met de penningmeester werden, na goedkeuring door het hoofdbestuur, prijskaartjes aan de diverse onderdelen van het campagneplan gehangen.

De aanloop-campagne werd gevormd door de kennismakingstournee in april en mei van lijsttrekker Nord langs alle kamercentrales. Die avonden bestonden uit twee uur informeel kennismaken met partij-activisten (bestuurders van afdelingen en centrales en politieke ambtsdragers) en informatie over het campagneplan door de campagneleiding, waarna de lijsttrekker zijn rede hield en vragen beantwoordde.

De informatie over de campagne per kamercentrale werd ingelast toen bleek dat de geplande propagandistendag in de Flevohof op 14 april, berekend op 1000 à 1500 deelnemers (activisten, maar ook partners en kinderen, waarvoor speciale programma's waren opgesteld), bij een inschrijving van slechts 245 enthousiasten geen haalbare kaart zou zijn.

Begin april werd de eerste campagnebrief verzonden, te zamen met de bestelformulieren. Eind mei volgde brief nr. 2 met andermaal een bestelformulier. (Het overzicht van verbruikte aantallen campagnemateriaal volgt aan het slot van deze paragraaf.)

Buiten deze materialen werden in de tweede week van juni 3.300.000 huis-aan-huis-kranten verspreid via de propagandisten van de kamercentrales.

Op 12 mei kwamen de Europese liberale en democratische partijen te Brussel bijeen voor een publiciteitsgerichte demonstratieve rally: een voetbalwedstrijd voor prominenten, gevolgd door sprekers van alle bij de ELD aangesloten partijen, omlijst door diverse festiviteiten. Op zondag 13 mei, in België de dag van de vrijheid, vonden te Brussel en Leuven respectievelijk Frans- en Nederlandstalige massa-bijeenkomsten plaats (10.000 deelnemers). Te Leuven werd ook het woord gevoerd door Hans Nord en Ed Nijpels. Daarna pakten de Belgen uit op een grote beurs, waar elke PVV-afdeling zijn lokale (politieke) waar aan de man bracht.

Op 22, 23 en 24 mei bezocht de ELD-trein Nederland. Van eind april tot begin juni reed deze trein door zes Europese landen, bemand door leden van de Liberal Group, de ELD-fractie in het Europese Parlement, in belangrijke mate aangevuld met kandidaten op de lijst en landelijke politici:

- te Roosendaal boden gemeenteraadsleden fractievoorzitter Bangemann een rapport aan;
- te Rotterdam vond een gesprek met burgemeester en wethouders plaats;

- te Utrecht organiseerde de kamercentrale 7 zgn. huiskamer-bijeenkomsten (politiek betoog in klein gezelschap);
- te Amsterdam was gedurende de ochtendspits van 7.30 - 9.00 uur een grote stationsactie georganiseerd, waarna de Liberal Group onder aanvoering van Nord en Bangemann het bureau Warmoesstraat bezocht, gevolgd door een werkbezoek aan verschillende instellingen die zich bewegen op het terrein van de drugsproblematiek;
- te Haarlem verregende de straatactie, terwijl daarentegen de verschillende Leidse werkbezoeken (universiteit, Kamer van Koophandel, midden- en kleinbedrijf) zeer vruchtbaar waren;
- te Den Haag vond in Nieuwspoorst een confrontatie met de parlementaire pers plaats, waarna liberalen van diverse nationaliteiten spraken in het Congresgebouw;
- een korte spitsuuractie op het station te Groningen, onder de bezielende aanvoering van partijvoorzitter Kamminga, besloot het Nederlandse traject van de trein, die op donderdagmorgen over de grens van de Bondsrepubliek verdween.

Ten behoeve van extra VVD-televisie-uitzendingen op 30 mei en 8 juni werd een echte Europese VVD-TV gerealiseerd. Naast de opnamen van vier Nederlandse liberalen werden korte verklaringen opgenomen te Brussel, Parijs en Londen van resp. ELD-fractievoorzitter Martin Bangemann, vice-minister-president van België en ELD-voorzitter Willy de Clercq, ex-president van Frankrijk Giscard d'Estaing en de liberale leider David Steel.

Tussen zaterdag 2 juni en de dag van de stemming (14 juni) speelde zich de zgn. "tiendaagse veldtocht naar de stembus" af. Op deze zaterdag werd het startschot voor deze campagne gegeven in Krasnapolsky te Amsterdam. Vanuit bijna alle kamercentrales waren VVD-ers per bus naar de hoofdstad gekomen, zodat om 10.00 uur de grote zaal van Kras afgeladen vol was. Een programma van instructie, amusement en vooral politieke redevoeringen door Nord, Steel, van Aardenne, Kamminga en Nijpels, het geheel gepresenteerd door Loes Haasdijk. In de wandelgangen waren informatie-stands opgesteld, terwijl de bezoekers in de namiddag nog wat toeristische attracties konden bezoeken. Per rondvaartboot ging het om 17.00 uur terug naar de buiten Amsterdam wachtende bussen.

Gedurende de tien dagen die volgden gingen Nord en Nijpels samen op verkiezingstournee: zes avonden in het land, waar nationale en Europese politiek hand in hand gingen. Parallel hieraan trokken de VVD-bewindslieden en partijvoorzitter Kamminga, steeds vergezeld door een kandidaat op de Europese lijst, eveneens naar de kiezers toe. De publiciteit rond deze avonden was zeer behoorlijk.

Zaterdag 9 juni was de dag voor de markt- en stadsacties. Tijdens deze acties werden door vele VVD-afdelingen de Europese folder 1984-1989, de folder "stemmen bij volmacht", de vrouwenfolder en de huis-aan-huis-krant verspreid. Daarnaast beschikten de afdelingen over speciale buttons en stickers met het campagne-thema "Doen wat nodig is".

Voorts zag een media-campagne het licht die zich concentreerde op de laatste avond/ochtend vóór de dag van de stemming. De afdelingen werden voorzien van voorbeeld-advertenties voor eigen gebruik.

Afgezien van de normale televisie- en radio-uitzendingen van de VVD verleende lijsttrekker Nord nog medewerking aan het Veronica-programma "Remmers ontmoet...", waarvoor in februari opnamen werden gemaakt te Straatsburg, te Luxemburg, in de trein van Maastricht naar Den Haag en te Den Haag zelf. De uitzending vond op 11 maart plaats.

Verder debatten met de lijsttrekkers op 12 juni bij TROS-radio ("Vraag het de lijsttrekker") en op 14 en 17 juni 's avonds bij resp. de geprognosticeerde en de definitieve versie van de verkiezingsuitslag.

Organisatorisch vermeldenswaard zijn verder nog:

- "De VVD de boer op", informatiemarkt in de Hanzehof te Zutphen op 24 maart;
- een twee uur durende telefonade na de TV-uitzending van 7 november die 300 à 400 gesprekken opleverde;
- de ondersteuning van de bijeenkomst van de Executive Committee van de Liberal International op 7 en 8 december in het Europa Hotel te Scheveningen, waarbij ondervoorzitter Liesbeth van Raalte op vrijdagavond de 60 deelnemers in vloeiend Frans en Engels ontving in de Noenzaal van de Eerste Kamer;
- het besluit van de ELD-Executive om haar jaarcongres 1985 van 5 t/m 7 juni te Groningen te houden, waardoor reeds in het verslagjaar diverse gespreksronden plaatsvonden tussen "Brussel", "Luxemburg", "Groningen" en "Den Haag".

Gedurende het verslagjaar vergaderde de LPC op 18 januari, 22 februari, 18 april, 9 mei, 12 september, 31 oktober en 19 december.

Televisie-uitzendingen vonden plaats op 14 maart, 30 mei, 8 juni, 20 juni en 7 november.

Op 11 en 25 januari, 8 en 22 februari, 7 en 21 maart, 4 en 18 april, 2, 16 en (extra) 29 mei, 13 en 27 september, 11 en 25 oktober, 8 en 22 november en 6 en 20 december was de VVD via de radio te beluisteren.

Overzicht verbruikt materiaal gedurende de campagne (in aantallen)

affiches (groot)	6.870
" (middel)	29.660
" (klein)	27.475
stickers ELD	120.000
" VVD	28.500
" "Doen wat nodig is"	61.175
buttons ELD	4.250
" VVD	3.050
" "Doen wat nodig is"	21.950
ballonnen ELD	55.100
" VVD	14.600
balpennen	32.900
aanmeldingskaarten	23.000
draagtassen	32.800

themaposters	4.415
Liberalen en Europa	2.753
"Hoe te stemmen bij volmacht"	75.000
VVD-urgentieprogramma 1982-1986	4.900
stropdassen VVD	392
stropdassen VVD/ELD	1.581
shawls	615
barbecueschorten	339
VVD-vlag 120 x 180 cm.	48
Europese folder	225.000
jongerenfolder	75.000
Europese vrouwenfolder	50.000
basispakketten	45
verzamelpakketten	49
bierglazen	1.023

19. VORMING EN SCHOLING

De cursusactiviteiten van de Haya van Somerenstichting stonden in het verslagjaar voor een belangrijk deel in het teken van de Europese verkiezingen. Hierbij en ook bij de andere cursussen werd zeer veel aandacht besteed aan het samenstellen van cursuspakketten en het trainen van inleiders die op hun beurt inleidingen verzorgden, deelnamen aan forumdiscussies en zelf bijeenkomsten organiseerden.

De volgende activiteiten werden ontwikkeld:

Op 30 en 31 maart en 1 april werd een topkadercursus georganiseerd te Valkenburg voor dië kaderleden die in de campagne voor de Europese verkiezingen inleidingen zouden verzorgen.

Aandacht werd in het bijzonder besteed aan de verkiezingsprogramma's van de andere politieke partijen, aan actuele ontwikkelingen in de Europese Gemeenschap en aan de praktijkervaring van het verzorgen van presentaties.

In aansluiting hierop konden afdelingen en centrales bijeenkomsten organiseren rond de thema's van de topkadercursus en een beroep doen op deelnemers om inleidingen te verzorgen.

De LVC van 25, 26 en 27 mei stond in het teken van de sociale zekerheid. Tijdens de LVC van 6 en 7 oktober en 10 en 11 november werd aandacht besteed aan het minderhedenbeleid. Voor de deelnemers werden trainingen presentatietechniek verzorgd op 24 november en 8 december.

In het verslagjaar werd een nieuwe forumtraining ontwikkeld die een vijftal dag-delen in beslag zou nemen. In de tweede helft van dat jaar werd een drietal proeftrainingen gegeven. Op basis van de cursus presentatietechniek deel 1 en de startcursus discussietechniek werden vervolgcursussen ontworpen. Een bijeenkomst van trainers vond plaats op 12 januari.

De bestuurderscursus werd in een nieuwe vorm gegoten en opengesteld voor alle bestuursleden. Dezen konden nu ook kennis nemen van elkaars taken en problemen. Bestuurderscursussen werden georganiseerd op 3, 10 en 17 april te Groningen, 16, 23 en 30 oktober te Haarlem en 13, 20 en 27 november te Roosendaal. De opkomst was groot.

Naar aanleiding van vragen vanuit de kamercentrales met betrekking tot cursussen over het liberalisme en de andere grote politieke stromingen, werd een tweetal op elkaar volgende cursussen opgezet: de cursus liberalisme I en de cursus liberalisme, socialisme en christen-democratie II. De training van inleiders voor deze twee cursussen vond plaats op 27 oktober.

In het verslagjaar werd een tweetal bijeenkomsten gehouden voor vormings- en scholingsfunctionarissen.

De bijeenkomst, waarop het jaarprogramma 1984 zou worden aangeboden, was in verband met de poststaking verschoven van 26 november 1983 naar 4 februari. Ruim 170 vormings- en scholingsfunctionarissen woonden deze aanbieding bij. Op de tweede bijeenkomst van 1 december werd dit aantal nog overtroffen: ruim 200 aanwezigen volgden de presentaties in de kleine zalen en bezochten de vormings- en scholingsmarkt.

De Landelijke Commissie voor Vorming en scholing kwam bijeen op 25 januari, 28 maart, 13 juni, 12 september en 14 november. Tijdens deze vergaderingen werd zeer veel aandacht besteed aan de nieuwe cursussen die werden ontwikkeld. Daarbij leverden leden van de commissie een actieve inbreng. Een aanvang werd gemaakt met het samenstellen van een cursus voor kandidaat-gemeenteraadsleden en een handboek voor vormings- en scholings-functionarissen.

Voorafgaand aan deze LCV-vergaderingen kwam de stuurgroep bijeen en voorts nog op 7 mei en 20 augustus. Deze laatste twee vergaderingen stonden in het teken van de selectie van de deelnemers aan de landelijke vormingscursussen.

De Haya van Somerenstichting subsidieerde en organiseerde in samenwerking met de Organisatie Vrouwen in de VVD een drietal themadagen en in samenwerking met de Vereniging van Staten- en Raadsleden op 6 oktober een centrale informatie- en discussiebijeenkomst over minderhedenbeleid, onderwijs, decentralisatie, volkshuisvesting en vrijwilligerswerk, alsmede op 24 maart een elftal regionale bijeenkomsten.

De kamercentrale Haarlem stelde een dia-serie samen waarin op overzichtelijke wijze de organisatiestructuur van de VVD uit de doeken werd gedaan. De Haya van Somerenstichting nam een deel van de ontwikkelingskosten voor haar rekening. Aan afdelingen en centrales werd aangeboden deze dia-serie te bestellen of te huren.

Decentraal werden in het verslagjaar de volgende cursussen met subsidie en organisatorische ondersteuning van de Haya van Somerenstichting georganiseerd:

informatiecursus	36	(in 1983: 38; in 1982: 21)
introductie-avond	24	(in 1983: 26; in 1982: 14)
presentatietechniek, deel 1	12	(in 1983: 4; in 1982: -)
presentatietechniek, deel 2	5	(in 1983: -; in 1982: -)
startcursus discussietechniek	24	(in 1983: 15; in 1982: 1)
vervolgcursus discussietechniek	11	(in 1983: -; in 1982: -)
liberalisme I	1	(in 1983: -; in 1982: -)
liberalisme, socialisme en christen-democratie II	1	(in 1983: -; in 1982: -)

VVD-Expresse

De VVD-Expresse verscheen in het verslagjaar 39 maal. Het aantal abonnees liep terug van 3300 op 31 december 1983 tot 2933 per 31 december 1984.

Bij de nummers 47 en 67 werd als bijlage een index gevoegd. Abonnees konden de nieuwe rapporten van de Prof.mr.B.M.Teldersstichting aanvragen. Nr. 51: "Jeugdwerkloosheid"; nr. 52: "Grenzen aan de Sociale Zekerheid"; nr. 53: "Deregulering, een liberale visie".

In december werd voor de eerste maal een bijdrage met achtergrondinformatie over deregulering opgenomen. Met deze extra service, het geven van achtergrondinformatie, wil de redactie het gat opvullen, dat is ontstaan na het wegvallen van de VVD-Infomap.

20. FRACTIES IN DE STATEN-GENERAAL EN IN HET EUROPESE PARLEMENT

Eerste Kamer

De samenstelling van de fractie onderging in het verslagjaar geen wijziging. Wel betreurde de fractie het overlijden van twee van haar oud-leden, te weten de heren G.de Jong en dr.P.G.van de Vliet.

Ook de samenstelling van het fractiebestuur onderging geen wijziging, met dien verstande dat reeds in het vorige jaarverslag de heer H.F.Heijmans als tweede secretaris vermeld had dienen te worden.

De werkzaamheden van de fractie betroffen, zoals gebruikelijk, voornamelijk het behandelen van voorstellen van wet die na aannemen in de Tweede Kamer aan de Eerste Kamer werden toegezonden. Daarbij beziet de Eerste Kamer deze voorstellen globaal, vooral lettende op grondwettelijke toelaatbaarheid en ook overigens juridische correctheid. De indruk vatte post dat de aan de Eerste Kamer aangeboden wetsvoorstellen in toenemende mate slordigheden en technische fouten bevatten, waardoor de Kamer voor het dilemma geplaatst werd van hetzij een gebrekkige wet in het Staatsblad te laten verschijnen, hetzij een overigens wenselijk voorstel te moeten verwerpen.

Voor het eerst sinds vele jaren was het niet noodzakelijk dat de Kamer tussen Kerstmis en Nieuwjaar vergaderde ten einde een aantal haar in de derde week van december aangeboden voorstellen van wet tijdig vóór de jaarwisseling het Staatsblad te doen bereiken. De indruk bestond dat de praktische onmogelijkheid - gezien de ligging van Kerstmis in de week - om met een Kamervergadering na Kerstmis de wetsvoorstellen tijdig af te werken, een aanzienlijke bijdrage heeft geleverd aan het achterwege blijven van de noodzaak.

Voorts streefden de leden van de fractie ernaar zoveel mogelijk deel te nemen aan vergaderingen van partijcommissies; al naar de mogelijkheden waarover de individuele leden beschikten, was het resultaat verschillend. Daarbij dient in het oog te worden gehouden dat de vaste afspraak werd gemaakt dat de leden van de Eerste-Kamerfractie in de partijcommissies primair als contactpersoon (in tegenstelling tot adviserend lid) optreden en kennis nemen van de hun toegezonden stukken.

Op 31 december was de fractie als volgt samengesteld:

prof.dr.G.Zoutendijk te Oegstgeest, voorzitter; drs.Y.P.W.van der Werff te Breda, ondervoorzitter; mr.ir.H.Heijne Makkreel te Aerdenhout, eerste secretaris; H.F.Heijmans te Hengelo(O.), tweede secretaris; A.M.van Bemmelen te 's-Gravenhage; drs.A.van Boven te 's-Gravenhage; prof.mr.M.C.B.Burkens te Leersum; drs.F.M.Feij te Breda; mr.W.J.Geertsema te Wassenaar; dr.L.Ginjaar te Rijswijk (Z.H.); J.A.van Graafeiland te Breda; dr.B.Hofman te Driebergen-Rijsenburg; ir.D.Luteijn te Kortgene; jhr.mr.G.O.J.van Tets te Rotterdam; mevr.mr.E.Veder-Smit te Leeuwarden; J.W.Verbeek te Rotterdam en mevr.L.Vonhoff-Luijendijk te Groningen.

Tweede Kamer

Ook in dit verslagjaar werd weer een VVD-telefonade gehouden. Op 7 november kreeg men de gelegenheid telefonisch vragen te stellen aan VVD-bewindslieden en Kamerleden.

Op 24 maart vond te Zutphen de manifestatie "De VVD de boer op" plaats. Bij die gelegenheid vond een gedachtenwisseling plaats tussen de aanwezigen uit de agrarische sector en VVD-bewindslieden en Kamerleden.

Tijdens de 37ste jaarlijkse algemene vergadering op 16 en 17 maart te Hattem werd de beleidsnotitie van de Tweede-Kamerfractie gepresenteerd (zie bijlage II).

Gedurende het verslagjaar werd een groot aantal activiteiten ontplooid, zowel door de fractie in haar geheel als door de fractieleden persoonlijk:

- het aantal vergaderdagen van de Tweede Kamer bedroeg 106;
- het aantal commissievergaderingen van de Tweede Kamer beliep 1270;
- door fractieleden werden in totaal 375 werkbezoeken gebracht en spreekbeurten gehouden voor kamercentrales, ondercentrales en afdelingen;
- het aantal werkbezoeken aan bedrijven, sociaal-culturele instellingen e.d. bedroeg 55;
- bij een 70-tal diverse activiteiten was de fractie vertegenwoordigd;
- door de fractie werden 5.290 brieven beantwoord.

In 1984 werd door de VVD-fractie een drietal nota's gepubliceerd, te weten:

- in mei: De visie van de VVD op de Stelselwijziging Sociale Zekerheid;
- in juni: Deregulering en Privatisering in Theorie en Praktijk;
- in december: VVD-Aktieplan Bestrijding Criminaliteit en Vandalisme.

Periodiek werd overleg gevoerd met de leden van de VVD in het Europese Parlement.

Gerealiseerd werd dat de partijcommissies in het gebouw van de Tweede Kamer konden vergaderen. Dit verbeterde de mogelijkheden voor informeel en formeel contact met de fractie aanzienlijk. Hetzelfde gold voor de Organisatie Vrouwen in de VVD, die eveneens periodiek in het gebouw van de Tweede Kamer vergaderde.

Tussen het algemeen secretariaat van de VVD en de stafleden van de fractie was regelmatig overleg over tal van zaken. Manifestaties, telefonades, bezoeken aan kamercentrales en de voorbereiding van algemene vergaderingen werden zoveel mogelijk gezamenlijk aangepakt.

De Tweede-Kamerfractie bleef in samenstelling ongewijzigd, zodat op 31 december de volgende leden deel uitmaakten van deze fractie:

drs.E.H.T.M.Nijpels te Bergen op Zoom, voorzitter; A.J.Evenhuis te Meppel, eerste ondervoorzitter; dr.R.W.de Korte te Wassenaar, tweede ondervoorzitter; drs.D.J.D.Dees te Breda, secretaris;

drs.L.M.L.H.A.Hermans te Nijmegen, penningmeester; L.M.de Beer te Vlaardingen; J.D.Blaauw te Zeist; P.M.Blauw te Nieuwe Pekela; dr.R.Braams te Utrecht; H.F.Dijkstal te Wassenaar; A.A.M.E.van Erp te Best; J.Franssen te Nederhorst den Berg; mr.F.H.G.de Grave te Amsterdam; mevr.S.van Heemskerck Pillis-Duvekot te 's-Gravenhage; H.H.Jacobse te Amsterdam; drs.Th.H.Joekes te 's-Gravenhage; mevr.A.Jorritsma-Lebbink te Bolsward; mevr.drs.M.M.H.Kamp te Vianen; G.W.Keja te Landsmeer; drs.ir.ing.B.J.G.van der Kooij te Denekamp; mr.A.H.Korthals te Rotterdam; mr.H.Th.M.Lauxtermann te 's-Hertogenbosch; R.L.O.Linschoten te Dronten; mevr.A.Lucassen-Stauttener te Abcoude; J.J.Metz te Aartswoud; mr.G.B.Nijhuis te Noordwijkerhout; mevr.M.J.H.den Ouden-Dekkers te Wageningen; mevr.drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh te Wassenaar; J.F.B.van Rey te Roermond; mevr.E.Terpstra te Nieuwegein; mr.M.J.M.Tripels te Maastricht; mr.A.J.te Veldhuis te Middelburg; prof.dr.ir.J.J.C.Voorhoeve te 's-Gravenhage; H.P.H.Waalkens te Tollebeek; drs.F.W.Weisglas te Rotterdam en mr.J.G.C.Wiebenga te Aerdenhout.

Europese Parlement

In de samenstelling van de Liberaal-Democratische fractie in het Europese Parlement deden zich in het verslagjaar belangrijke wijzigingen voor.

Tot juni telde de fractie 38 leden uit acht lid-staten. Voorzitter was de FDP'er dr.Martin Bangemann. De vier VVD-leden in de fractie waren mr.dr.C.Berkhouwer te Heiloo, mr.A.Geurtsen te Maasland, ir.H.J.Louwes te Vierhuizen en mr.H.R.Nord te Luxemburg.

Als gevolg van de Europese verkiezingen in juni traden verschillende wijzigingen op. De belangrijkste daarvan was dat de Duitse FDP de kritische grens van 5% niet haalde, waardoor de fractie haar vier Duitse leden (waaronder haar voorzitter) zag verdwijnen. Ook de Franse liberalen leden enig zetelverlies door de lijstverbinding met christen-democraten en Gaullisten, die ten doel had één gemeenschappelijke democratische oppositielijst tegenover het regeringsfront te stellen. Zo kon het gebeuren dat verschillende liberale kandidaten een lagere plaats op de lijst kregen toegewezen. In Denemarken verloor de Venstre-partij één zetel en kwam aldus op twee, terwijl de Luxemburgse Democratische Partij van twee op één zetel terugviel. Deze werd bezet door mevrouw Colette Flesch, voordien jarenlang minister van Buitenlandse Zaken van het Groothertogdom en één van de meest ervaren leden van de fractie. De Italianen bleven op vijf (twee van de Liberale Partij en drie van de Republikeinen). In België won de Waalse PRL één zetel, waardoor het aantal Belgische leden eveneens op vijf kwam. De Britse liberale Sociaal Democratische Alliance partij kreeg ondanks de 19,5% van de stemmen geen zetels, dit als gevolg van het districtenstelsel. De met de liberalen geassocieerde Ier, T.J.Maher, werd herkozen. De Nederlandse VVD tenslotte won een zetel en kwam ook op vijf.

De aanvoerster van de Franse lijst, mevrouw Simone Veil, werd met algemene stemmen gekozen tot fractievoorzitter en mevrouw Tove Nielsen en de heren Romeo en de Gucht tot ondervoer-

zitters. De Nederlander mr.H.R.Nord werd op voordracht van de fractie tot ondervoorzitter van het Europese Parlement gekozen.

De heren Berkhouwer en Geurtsen hadden zich niet opnieuw beschikbaar gesteld. Daarmee verloor de fractie twee van haar meest prominente leden, die ieder op hun terrein (bij de heer Berkhouwer met name het "Europa van de burger", bij de heer Geurtsen vooral het juridische) jarenlang een zeer waardevolle bijdrage hadden geleverd. Er trad aldus een verjonging binnen het VVD-contingent op en drie nieuwe leden deden hun intrede.

Per 31 december waren de VVD-leden in de fractie:

mevr.mr.J.E.S.Larive (Groenendaal) te Luxemburg; ir.H.J.Louwes te Vierhuizen; mr.H.R.Nord te Brussel; drs.G.M.de Vries te Leiden en drs.F.A.Wijsenbeek te 's-Gravenhage.

Zoals reeds in de paragrafen 8 en 11 is gememoreerd werd de heer Nord als vertegenwoordiger van de VVD-leden in de Liberaal-Democratische fractie lid van zowel dagelijks bestuur als hoofdbestuur, met adviserende stem, waardoor de band van de partij met deze Nederlandse liberalen in Europa werd geformaliseerd.

21. FEDERATIE VAN LIBERALE EN DEMOCRATISCHE PARTIJEN VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAP (ELD)

Vergaderingen Executive Committee

Gedurende het verslagjaar werd een viertal vergaderingen van het Executive Committee gehouden, en wel op 24 maart en 12 mei te Brussel, op 23 juni te Rome en op 6 december wederom te Brussel.

Met uitzondering van laatstgenoemde vergadering stonden de besprekingen in dit bestuurscollege sterk in het licht van de Europese verkiezingen, die in de diverse landen van de EG op verschillende data in de periode 12 - 17 juni werden gehouden (zie voor deze verkiezingen de paragrafen 2 en 18).

Daar zowel de voorzitter, de heer Willy de Clercq, als één der vice-voorzitters, de heer Henning Christophersen, werden benoemd tot lid van de Europese Commissie waren zij genoodzaakt hun bestuursfuncties binnen de federatie neer te leggen. Mevrouw Colette Flesch werd met algemene stemmen gekozen in de vacature voor het vice-voorzitterschap en zal tot het volgende congres fungeren als waarnemend voorzitter.

VVD-leden in het bestuur waren per 31 december (in alfabetische volgorde): A.M.van Bemmelen, dr.W.F.van Eekelen, J.Kamminga en mr.H.P.Talsma.

Congressen

Conform een eerder genomen besluit vond in het verslagjaar géén ELD-congres plaats, zulks in verband met de Europese verkiezingen.

In de vergadering van de Executive op 23 juni te Rome viel het besluit het congres in 1985 te Groningen te houden. Tevens besloot men in deze vergadering het congres in 1986 te organiseren in Zuid-Italië (Catania).

Op zaterdag 12 en zondag 13 mei vonden te Brussel en Leuven grote verkiezingsrally's plaats. Als sprekers traden o.m. op Simone Veil, Willy de Clercq en Ed Nijpels (zie voorts paragraaf 18).

Voor de lotgevallen van de Liberaal-Democratische fractie wordt verwezen naar paragraaf 20.

1. Executive Committee

Gedurende het verslagjaar vergaderde dit bestuurscollege éénmaal per kwartaal: op 13 en 14 januari te Bazel, op 14 en 15 april te Londen, op 13 september te Tel Aviv en op 7. en 8 december te 's-Gravenhage.

Belangrijkste onderwerpen van discussie vormden de huidige en toekomstige positie van de aangesloten partijen en de wijze waarop de Liberale Internationale een ondersteunende invloed daarop kon hebben. Uiteraard vergde ook de organisatie van het jaarcongres de nodige aandacht, zulks te meer daar dit congres te Tel Aviv werd gehouden en men de politieke situatie in het Midden-Oosten daar niet in bespreking wilde nemen. Om die reden werd besloten van 22 - 24 juni te Rome een M.O.-seminar te organiseren.

Senator Giovanni Malagodi fungeerde als voorzitter van de Liberale Internationale, terwijl de heer Urs Schoettli optrad als "vice-president with executive duties".

Voor de Nederlandse leden van de Executive wordt verwezen naar paragraaf 16c.

2. Midden-Oosten Seminar

Ten einde de aangesloten partijen in de gelegenheid te stellen zich nader te oriënteren omtrent de politieke situatie in het Midden-Oosten, werd van 22 - 24 juni te Rome een seminar gehouden, waar een verscheidenheid aan sprekers dit onderwerp belichtten.

Van Nederlandse zijde waren aanwezig mevrouw S.van Heemskerck Pillis-Duvekot en de heren A.M.van Bemmelen, mr.drs.F.Bolkestein, drs.A.W.Kröner, ir.B.P.Rauwerda en mr.H.P.Talsma.

3. Liberal leaders meetings

Gedurende het verslagjaar kwamen de "liberal leaders" tweemaal bijeen ter bespreking van de actuele politieke situatie, de eerste maal op 21 en 22 januari te Stuttgart. Namens de VVD waren aanwezig: drs.E.H.T.M.Nijpels, dr.W.F.van Eekelen, J.Kamminga, mr.H.P.Talsma en A.M.van Bemmelen. Bij de tweede ontmoeting op 19 november te Brussel was de VVD door politieke omstandigheden niet vertegenwoordigd.

4. Jaarcongres

Zoals eerder gemeld vond het jaarcongres plaats te Tel Aviv in de periode van 13 - 16 september. Het thema van het congres luidde: "Privacy: rights and responsibilities of the individual in a changing world".

De Nederlandse minister van Economische Zaken, drs.G.M.V.van Aardenne, die in dezelfde periode een officieel bezoek bracht aan Israël, sprak tijdens de openingszitting het congres toe.

De Nederlandse delegatie, bestaande uit 23 personen, was als volgt samengesteld:

J.Kamminga (delegatieleider), A.M.van Bemmelen, W.J.A.van den Berg, G.baron van Boetzelaer, mevrouw S.van Heemskerck Pillis-Duvekot, Fr.van Hövell tot Westerflieer, mr.D.H.Kok, drs.A.W.Kröner, drs.L.van Leeuwen, mevrouw H.M.W.Markerink-de Leede, mevrouw M.A.Th.Meys, B.G.van Perlstein, F.de Roo van Alderwerelt, mevrouw E.de Roo van Alderwerelt-Hoog, mevrouw A.de Rooy, mevrouw L.A.van Scherpenberg, R.van Splunteren, mevrouw W.A.H.Steyling, mevrouw H.Stolte-Scholten, mr.H.P.Talsma, G.J.W.Teeuwisse, drs.F.W.Weisglas en K.de Wit.

23. PROF.MR.B.M.TELDERSSSTICHTING

Gedurende het verslagjaar, het jaar waarin de Teldersstichting haar 30-jarig bestaan vierde, verschenen de volgende geschriften:

- nr. 50: "De Europese integratie onderweg, enkele liberale bouwstenen".
Dit geschrift werd uitgebracht met het oog op de politieke discussie, voorafgaande aan de verkiezingen voor het Europese Parlement. In het geschrift worden besproken het gemeenschappelijk landbouwbeleid, het functioneren van de instellingen en de Europese politieke samenwerking.
- nr. 51: "Jongeren tussen vraag en aanbod".
Dit geschrift geeft, na een analyse van de jeugdwerkloosheid, wegen aan om de positie van de jongeren op de arbeidsmarkt structureel te versterken.
- nr. 52: "Grenzen aan de sociale zekerheid".
Het geschrift geeft aanbevelingen ten aanzien van het sociale zekerheidsstelsel voor de lange termijn. Ge-propageerd wordt het huidige ondoorzichtige oerwoud van regelingen te vervangen door één algemene inkomensdervingswet. Uitkeringen op basis van deze wet hebben een minimaal niveau. Additionele zekerheid kan men zich verschaffen door individuele regelingen dan wel door regelingen op bedrijfs(tak)-niveau.
- nr. 53: "Deregulering, een liberale visie".
In dit geschrift worden concrete aanbevelingen gedaan om tot mindere en meer efficiënte regelgeving te komen.

In het verslagjaar deed zich in de samenstelling van het curatorium geen wijziging voor.

In de wetenschappelijke staf deden zich de volgende mutaties voor:

- drs.J.A.de Hoog, politicoloog/econoom, verliet per 1 juni de stichting om een functie te aanvaarden bij de ondersteuning van de Tweede-Kamerfractie van de VVD; in zijn plaats trad de econoom drs.B.R.A.Gijzel in dienst;
- per 1 november verliet mr.R.Hansma de staf; in zijn opvolging werd voorzien door de in dienst treding van mr.R.M.J.M.Bos;
- eveneens op 1 november trad drs.M.Westers, historicus, toe tot de staf als part time wetenschappelijk medewerker.

Ter viering van het 30-jarig bestaan van de Teldersstichting werd in november een zeer geslaagd symposium "Liberalisme, Socialisme en Economische Politiek" gehouden.

Gedurende het verslagjaar werd een aantal nieuwe projecten ge-entameerd, t.w.:

"De financiële positie van Nederlandse Gemeenten", "Kostenbeheersing in de Gezondheidszorg", "De Rechtspositie van de Ambtenaar", "Geschiedschrijving van de VVD", "Liberaal Kunstbeleid" en "De filosofie van het Liberalisme".

Verder werd door een werkgroep een aanvang gemaakt met een studie van de maatschappelijke consequenties van de "informatisering van de samenleving".

24. SLOT

Hoewel aan het eind van het vorige jaarverslag werd geconstateerd dat 1984, in tegenstelling tot het rustige van 1983, toch een ander beeld diende te geven, stond de opstellers van het jaarverslag daarbij overigens allerminst voor ogen dat het dan een zeer onrustig jaar zou moeten worden.

Maar ondanks deze onrust hebben allen, hetzij als vrijwilliger hetzij als medewerker van het algemeen secretariaat, zich ingespannen om door alle ups en downs heen de partij in 1984 overeind te houden.

Het hoofdbestuur is hen daarvoor zeer erkentelijk!

Alle gebeurlijkheden in de politiek vonden naast de "gewone" bezigheden hun afspiegeling in de werkzaamheden van het hoofdbestuur in het algemeen en die van het partij-secretariaat in het bijzonder, en daarmee in dit verslag.

Meer dan andere jaren hebben de samenstellers van het jaarverslag gebruik mogen en kunnen maken van de bijdragen van anderen buiten het algemeen secretariaat. Meer speciaal geldt dit voor de paragrafen 16, 20, 21, 22 en 23.

Vermeldenswaard was daarbij dat voor de eerste maal ook de drie fracties een bijdrage hebben geleverd, hetgeen de volledigheid alleen maar ten goede kon komen.

Het hoofdbestuur heeft er behoefte aan om, vooruitlopend op haar afscheid op 10 mei 1985, mevrouw M.C. van der Loo-Visser te danken voor de activiteiten die zij gedurende een lange reeks van jaren heeft ontplooid, waarbij o.a. de werkzaamheden ten behoeve van het opstellen van het jaarverslag. Gedurende vele jaren hebben de algemeen secretaris en mevrouw van der Loo het jaarverslag verzorgd. Het was haar taak vooral stilistisch aan een en ander vorm te geven. Dat ook voor buitenstaanders het jaarverslag niet alleen vanwege het inhoudelijke een belangrijk, maar door het redactionele ook een zeer goed leesbaar geschrift werd, moet haar voor wat dit deel van haar werkzaamheden betreft grote voldoening schenken. Latere generaties zullen mede door die werkzaamheden in staat zijn zich een beeld van de partij te vormen. Helaas in 1984 een beeld van onrust en instabiliteit.

's-Gravenhage, 11 maart 1985.

Het hoofdbestuur van de VVD:

J. Kamminga, voorzitter.

W.J.A. van den Berg, algemeen secretaris.

Besluiten

van de 37ste jaarlijkse algemene vergadering (68ste algemene vergadering)
op 16 en 17 maart 1984 te Hattem en de door het hoofdbestuur gedane toezeggingen.

1. Het 36ste jaarverslag van het hoofdbestuur werd goedgekeurd (agendapunt 2).
 2. Rekening en verantwoording en jaarverslag van de penningmeester over 1983 werden goedgekeurd (agendapunt 3).
 3. Tot leden van de commissie van drie leden ter voorlichting van de 38ste jaarlijkse algemene vergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1984 (agendapunt 5) werden benoemd: J. A. Bouwens te Amstelveen, drs C. E. Etty te Amsterdam en J. Fortuin te 's-Gravenhage (herbenoeming), met als plaatsvervangende leden: G. Kapelle te Haren (nieuw), A. F. van Kooten te Goor (herbenoeming) en J. F. Meijeraan te Naarden (herbenoeming).
 4. Aanvaard werd een voorstel van het hoofdbestuur tot een voorwaardelijke verhoging van de contributie met ingang van 1 januari 1985 van de contributiegroepen 92, 93 en 94 (leden van 18 tot 27 jaar, leden van 27 tot 65 jaar en leden van 65 jaar en ouder) van respectievelijk f 35,— tot f 37,50, van f 70,— tot f 75,— en van f 35,— tot f 37,50.
Het hoofdbestuur zegde toe van deze machtiging alleen in uiterste noodzaak gebruik te zullen maken. In geval van verhoging zal de huidige verdeelsleutel van de contributieopbrengst, na aftrek van het aandeel voor Vrijheid en Democratie, gehandhaafd blijven (agendapunt 6A).
 5. Het hoofdbestuur nam een voorstel over van de afdeling Raamsdonk dat leden, wonend op één huisadres en raamsdonk gezinsleden, worden aan één samenlevingsverband, worden aangemerkt als gezinsleden in de zin van contributiegroep 95, indien één lid, op dit adres woonachtig, reeds hoofd lid is. Het is echter geen automatisme dat leden, woonachtig op één adres, geacht worden een samenlevingsverband te vormen (agendapunt 6A).
 6. Overgenomen werd een voorstel van de afdeling/ondercentrale in Arnhem om contributiebetalingen te maken, gepaard gaande met een machtiging tot automatische oetaling. Het lid dient daarvan mededeling te doen aan de algemeen secretaris. De termijnen zullen worden gesteld op een kwartaal; het betrokken lid krijgt van het algemeen secretaris vier maal een acceptatiekaart. De extra administratiekosten zullen voorafschot niet in rekening worden gebracht. Tevens zal het hoofdbestuur, ter voldoening aan een amendement van de afdeling De Bilt, aan de penningmeesters van de afdelingen melden welke leden hun contributie in termijnen zullen betalen (agendapunt 6B).
 7. Aanvaard werd een motie van de afdeling Zoetermeer met een aanvulling van de afdeling Naarden tot wijziging van art. 64.2 h.r. in: „Op een daartoe strekkend verzoek aan het dagelijks bestuur worden gewone leden, vallende in leeftijdsgroep 2 als genoemd in artikel 64.1 (gewone leden van 27 tot 65 jaar), opgenomen in groep 3 (gewone leden van 65 jaar en ouder), indien daartoe naar hun mening in verband met arbeidsongeschiktheid, vervroegde uittreding, pensionering of een andere aanmerkelijke vermindering van inkomsten aanleiding is. In het laatste geval zal de mogelijkheid tot het betalen van een lagere jaarlijkse bijdrage voortduren zolang de financiële omstandigheden van de betrokken leden daartoe aanleiding geven.” (agendapunt 7)
 8. Tot leden van de commissie van Beroep werden benoemd: prof. mr. J. M. Polak te Ede (herbenoeming), mevrouw mr. A. Nieuwenhuis-Nagtglas Boot te Haren (nieuw) en ir. T. Thalhammer te Son (nieuw) met als plaatsvervangende leden A. Bos te Apeldoorn (nieuw), G. K. J. M. Hamm te Amsterdam (nieuw) en mr. H. C. G. L. Polak te Rotterdam (was lid) (agendapunt 8).
 9. Vastgesteld werden het technisch advies en de definitieve kandidatenlijst voor het Europese Parlement (ingevolge art. 11 van het voorlopig reglement voor de kandidaatstelling EP). In verband met het feit dat de heer G. J. N. Wijnand zich om persoonlijke redenen terugtrok, werd besloten de kandidaten op de plaatsen 18, 19 en 20 op de door de verkiezingsraad opgestelde kandidatenlijst één plaats naar boven op te schuiven en op plaats 20 de heer drs. H. J. Willemsen te Voorschoten te kandideren. Voor het verkiezingsraad opgestelde lijst over (agendapunt 9).
 10. Het hoofdbestuur zegde, naar aanleiding van een amendement van de afdeling Arnhem, toe er alles aan te zullen doen om in de 38ste jaarlijkse algemene vergadering de reglementswijzigingen te kunnen behandelen ter verwerking van de uitspraken van de algemene vergadering over de adviezen van de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies (agendapunt 10A).
 11. Naar aanleiding van een motie van de afdeling Naarden werd toegezegd dat het hoofdbestuur op een zo vroeg mogelijk tijdstip de onderwerpen bekend zal maken die in de buitengewone algemene vergadering in het najaar behandeld zullen worden (agendapunt 10B).
 12. Overgenomen werd een voorstel van de afdelingen 's-Gravenhage en Groningen, waarin het hoofdbestuur werd opgedragen een statutewijziging voor te bereiden om het mogelijk te maken dat naast de voorzitters van de VVD-fracties in Eerste en Tweede Kamer ook de voorzitter van de subfractie van de liberale Nederlandse Europarlementariërs als lid met adviserende stem in het hoofdbestuur zitting kan nemen (agendapunt 10C).
 13. Het aan de algemene vergadering voorgedragen voorstel van de Commissie Bijzondere Besluitvormingsprocedure werd aanvaard met inachtname van de volgende wijzigingsvoorstellen. Een en ander zal, vervat in concrete reglementswijzigingsvoorstellen, in een volgende algemene vergadering worden behandeld (agendapunt 11):
 - a) Het blijft mogelijk dat ondercentrales gezamenlijk vergaderen ter behandeling van de door de afdelingen ingediende amendementen.
 - b) Zowel aan afdelingen (benevens de commissies van advies en de bijzondere groepen), onder- en kamercentrales als aan de programmaraad wordt de bevoegdheid gegeven om amendementen als redactioneel te bestempelen. Daartegenover wordt aan onder- en kamercentrales en programmaraad ook de bevoegdheid gegeven om het in een vorig stadium gegeven predicaat „redactioneel” te schrappen.
 - c) Amendementen die door de ondercentrales van puur redactionele aard worden beschouwd, worden rechtstreeks naar de redactiecommissie gezonden.
 - d) Het hoofdbestuur heeft niet de facultatieve bevoegdheid om het aantal door te laten amendementen te bepalen.
 - e) De voorgestelde programmaraad dient slechts de bevoegdheid te hebben amendementen te vervangen dan wel samen te voegen, alsmede de bevoegdheid te krijgen amendementen van redactionele aard te verklaren en naar de redactiecommissie te verwijzen.
 - f) De programmaraad moet niet worden bijgestaan door per hoofdstuk te benoemen werkgroepen, gelet op de te verwachten organisatorische en administratieve problemen alsmede op het gestelde onder e).
 - g) Aan de programmaraad worden met adviserende stem toegevoegd de voorzitters van de partijcommissies en de bijzondere groepen (of degenen die hen vervangen). Deze spelen in de huidige procedure ook al een rol.
 - h) In de programmaraad nemen slechts met adviserende stem zitting:
 - de voorzitter en de secretaris van het hoofdbestuur;
 - de opstellers van het stuk waarop de moties en amendementen betrekking hebben.
 - i) Stemgerechtigde vertegenwoordigers van de kamercentrales in de programmaraad moeten anderen zijn dan de vertegenwoordigers van de kamercentrales in het hoofdbestuur (agendapunt 11).
 - j) De naam „programmaraad” wordt gewijzigd in „amendementencommissie”.
14. De algemene vergadering aanvaardde het beleid van het hoofdbestuur in zake de status van Vrijheid en Democratie zoals gepubliceerd in Vrijheid en Democratie van 20 december 1983 (agendapunt 12).
De algemene vergadering nam kennis van het beleid van het hoofdbestuur met betrekking tot de jongeren: op basis van dit document zal in de afdelingen en centrales in de komende maanden de discussie worden gevoerd. Het hoofdbestuur zal, in nauw contact met de kamercentrales, tot concretisering in reglementswijzigingen komen, die omstreeks de zomer aan de partij ter discussie worden voorgelegd zodat de buitengewone algemene vergadering in december ter zake besluiten kan nemen (agendapunt 12).
 15. De algemene vergadering stemde in met de adviezen van de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies. Daarbij werd een amendement van de kamercentrale 's-Gravenhage overgenomen om aan punt 5 van de adviezen inzake de kandidaatstelling voor de Eerste Kamer toe te voegen: „met dien verstande dat het aantal gekozen afgevaardigden van de kamercentrales ongeveer gelijk dient te zijn aan het aantal statenleden.” (agendapunt 23).
 16. Besloten werd aan Hare Majesteit de Koningin een telegram te zenden van de volgende inhoud: De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op vrijdag 16 en zaterdag 17 maart 1984 te Hattem in jaarlijkse algemene vergadering bijeen, betuigt trouw en afhankelijkheid aan Uwe Majesteit en Haar Huis.”
 17. De volgende leden van het dagelijks bestuur

werden, in verband met periodiek aftreden, herbenoemd voor een periode van drie jaar:

- mevr. E. van Raalte-Tuijnman te Leusden als ondervoorzitter;
- mr. J. de Monchy te Rhooft als penningmeester;
- drs. B. J. M. Verwaayen te Wateringen als secretaris voor de voorlichting;
- A. M. van Bemmelen te 's-Gravenhage als secretaris voor de internationale betrekkingen.

18. Het hoofdbestuur zal, in het kader van de door het hoofdbestuur te behandelen notitie inzake de commissie-activiteiten, de suggestie bespreken om aan de commissies richtlijnen te geven voor de opstelling van het jaarverslag.

19. Het hoofdbestuur zegde toe activiteiten van kamercentrales te bevorderen om voorzieningen te treffen ten einde de onderlinge communicatie tussen de deelnemers aan de algemene vergaderingen te verbeteren (bijvoorbeeld door middel van badges door de Kamercentrales te verstrekken).

20. Het hoofdbestuur zegde toe te zullen zoeken naar een mogelijkheid om afdelingsbesturen tijdiger te informeren omtrent de reden van het opzeggen van het lidmaatschap door leden van de afdeling.

J. Kamminga, voorzitter

W. J. A. v. d. Berg, algemeen secretaris

BELEIDSNOTITIE

van de VVD-fractie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor de 37ste jaarlijkse algemene vergadering

Inleiding

Deze notitie heeft tot doel de VVD-leden te informeren over het beleid van de Tweede-Kamerfractie. Voordat wij hier op ingaan het volgende: de huidige fractie streeft ernaar zo dicht mogelijk bij de leden en de kiezer te staan. Het gaat erom de activiteiten zo goed mogelijk bij de achterban te brengen. Om dit te verwezenlijken heeft het fractiebestuur een aantal maatregelen genomen:

1. Een vernieuwde aanpak van de werkwijze van de fractie. Zo is de fractie opgesplitst in verschillende beleidssectoren.
2. Een reorganisatie en uitbreiding van de staf. Door de uitbreiding van de fractie was een grotere ondersteuning gewenst. De staf fungeert ook als service apparaat voor de partij en de burger.
3. De introductie van de VVD-Express. Dit orgaan brengt wekelijks de activiteiten van de fractie bij kader en leden in de bus.
4. Een nieuwe opzet van de algemene vergadering. Hiermee werd begonnen in december j.l. op de buitengewone algemene vergadering in Alkmaar. Belangstellenden worden daarbij in de gelegenheid gesteld om in een informele sfeer vragen te stellen aan fractiespecialisten.
5. Verschillende manifestaties. Vorig jaar werd een bijeenkomst voor het midden- en kleinbedrijf georganiseerd. Voor 1984 staat op 24 maart in Zutphen de manifestatie „met de VVD de boer op” op het programma. Mensen uit de agrarische sector kunnen dan van gedachten wisselen met VVD-bewindslieden en Kamerleden.
6. Telefoonacties. In 1983 werd twee keer met groot succes een telefonade gehouden. De burger werd in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen aan VVD-bewindslieden en Kamerleden. Deze actie wordt ook in 1984 weer gehouden.
7. Om de liberale inbreng in de verschillende maatschappelijke organisaties te vergroten is een zogenaamde „deskundigenbank” in het leven geroepen.

Deze punten hebben geleid tot een betere communicatie tussen de partij(organen) en de achterban. Overigens is ook deze notitie een nieuwe aanzet om het fractiebeleid met de achterban te bespreken.

In het kort enige opmerkingen over de periode van 4 november 1982 (de datum waarop het kabinet Lubbers-Van Aardenne aantrad) tot heden.

De fractie veronderstelt dat de liberale beginselen, zoals beschreven in de Beginseilverklaring van de VVD, het Liberaal Manifest 1981, het Verkiezingsprogramma 1981-1985, het Urgentieprogramma 1982 en het Regeerakkoord van het huidige Kabinet bekend zijn. Deze doelstellingen zijn de randvoorwaarden geweest bij de beleidsvoorbereiding, beleidsbepaling en besluitvorming van de fractie.

Tijdens de kabinetsformatie hebben veel zaken het politieke besluitvormingsproces doorlopen. Zelfs zoveel dat het vrijwel ondoenlijk is in een notitie als deze daarvan een uitputtende opsomming te geven. Laat staan een uitvoerige beschouwing. Dat zou overigens afbreuk doen aan het streven van de fractie om in de vorm van een zogenaamde tour d'horizon de belangrijkste beslissingen van de fractie aan het congres voor te leggen. Een en ander sluit aan bij de toelichting van het hoofdbestuur op agendapunt 24 van de beschrijvingsbrief voor de 37ste jaarlijkse algemene vergadering. Onder verwijzing naar deze toelichting moet nog worden opgemerkt dat bij de keuze van de onderwerpen voor deze notitie zoveel mogelijk rekening is gehouden met de wensen die vanuit de afdelingen en centrales naar voren zijn gekomen.

Achtereenvolgens zal op de volgende onderdelen worden ingegaan:

1. binnenlands beleid;
2. buitenlands beleid;
3. financieel-economisch en sociaal beleid;
4. leefbaarheid;
5. welzijnsbeleid;

's-Gravenhage, 9 februari 1984
Het bestuur van de fractie,

Drs. E.H.T.M. Nijpels (voorzitter)

Drs. D.J.D. Dees (secretaris)

BINNENLANDS BELEID

Binnenlandse Zaken

Het doel van het fractiebeleid is een zo doelmatig, democratisch en efficiënt mogelijk georganiseerd en gedecentraliseerd binnenlands bestuur met handhaving van drie bestuurslagen en versterking van de positie van de lagere overheden te bereiken.

Na de jarenlange discussie over de wetsontwerpen „Reorganisatie binnenlands bestuur”, waarbij nog sprake was van z.g. „doe-provincies”, is door het kabinet besloten deze wetsontwerpen in te trekken. De fractie steunde de visie van het kabinet en was tevens op hoofdlijnen accoord met de nieuwe nota „Organisatie binnenlands bestuur”, met name ten aanzien van het besluit om geen afzonderlijke provincie Twente te formeren. De VVD-fractie heeft grote twijfels over de noodzaak tot splitsing van Zuid-Holland.

Verder kon de fractie instemmen met de nieuwe Financiële Verhoudingswet, waardoor een betere verdeling van de fondsgelden werd bereikt met name voor de grote en grotere steden. Ook het regeringsstandpunt t.a.v. de z.g. „Schuyt-problematiek” (de grote steden) kon op instemming van de fractie rekenen. De gemeenten krijgen meer beleidsvrijheid. In het afgelopen jaar is een begin gemaakt met de in het kader van de decentralisatie broodnodige sanering van de specifieke uitkeringen. Voorts werd de mogelijkheid geopend voor Nederlandse kiezers in het buitenland om per brief te stemmen (voor de Tweede-Kamerverkiezingen en de verkiezingen van het Europees Parlement) en werd een nieuwe wet op de Lijkbezorging aangenomen (gelijkstelling crematoria en begraven). Ook werd op uitdrukkelijk verzoek van de fractie de sterkte van de politiekorpsen in het bijzonder voor de vier grote steden opgevoerd. Een begin werd gemaakt met een aantal nieuwe onderwerpen. Zo bereikte de kamer een decentralisatieplan en de minderhedennota. De VVD-fractie gaat bij het minderhedenbeleid uit van het principe „gelijke plichten-gelijke rechten”. D.w.z. dat minderheden net zo als groepen Nederlanders wanneer ze in probleemsituaties verkeren gebruik kunnen maken van algemene voor iedere burger bestemde voorzieningen: gelijke behandeling in gelijke omstandigheden. Het beleid dient gericht te zijn op integratie in de samenleving. Een belangrijke factor daarbij is onderwijs in de Nederlandse taal en cultuur. Ook de reorganisatie van de Rijksdienst werd aangevat evenals het opheffen van het enorme aantal externe adviesorganen van de overheid. Bij de reorganisatie van de Rijksdienst is met name aandacht gevraagd voor de noodzaak van coördinatie van de z.g. „grote operaties” (reorganisatie rijksdienst, decentralisatie, privatisering, heroverwegingsoperatie en deregulering). Op suggestie van de fractie is door het dagelijks bestuur van de partij een werkgroep ingesteld ter voorbereiding van een in 1985 te houden congres over de rapporten van de commissie Vonhoff. Op stapel staan nog de verdere afhandeling van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen en een verdere sanering van de specifieke uitkeringen.

Overheids-personeelsbeleid

Voor wat betreft het ambtenarenbeleid is het beleid van de fractie gericht op:

- 1a. het nastreven van gelijkwaardigheid in arbeidsvoorwaarden tussen ambtenaren en vergelijkbaar werkenden in het bedrijfsleven;
- 1b. het uitvoeren van een hetto pakket vergelijking;
- 1c. het opschonen van de trend voor de uitkomsten van de pakketvergelijking;
- 1d. het verminderen van het aantal ambtenaren in relatie tot het heroverwegen van overheidsstaken.

Het fractiebeleid heeft zich daarnaast gericht op het:

- 2a. tegengaan van een verdere nivellering tussen de verschillende ambtenarensalarisschalen;
- 2b. creëren van 32-uursbanen voor jongeren bij de overheid.

ad 1a.

Ondanks de relatief positieve ontwikkeling van de arbeidsvoorwaarden in het bedrijfsleven (Stichtingsaccord), was het gezien de noodzaak de overheidsuitgaven te beperken, in 1984 noodzakelijk de ontwikkeling van de bruto ambtenarensalarissen 3 % te laten achterblijven bij de gemiddelde bruto ontwikkeling van de salarissen in het bedrijfsleven.

ad b/c.

Mede op aandringen van de VVD-Tweede-Kamerfractie heeft de huidige Minister van Binnenlandse Zaken de commissie pakketvergelijking geïnstalleerd. Bij de begrotings-behandeling '84 is er op aangedrongen een zodanige werkcapaciteit t.b.v. de pakketvergelijkingsonderzoekcommissie ter beschikking te stellen zodat een snelle rapportage mogelijk is.

ad d.

Vermindering van het aantal ambtenaren op rijks-overheidsniveau heeft invulling gevonden in de 2 % (cumulatief) operatie. Mogelijkheden om het aantal ambtenaren verder te reduceren worden bekeken tegen de achtergrond van een heroverweging van overheidsstaken.

De uitvoering van de 2 %-operatie is zodanig ingevuld dat gedwongen ontslagen zo veel mogelijk worden voorkomen.

ad 2a.

De inkomensconsequenties van deze nivellering hebben voor de ambtenarensalarissen, vanaf modaal, aanzienlijk grotere effecten gehad dan de huidige brutokorting.

Het fractiebeleid is er op gericht verdere nivellering van de schaalinkomens te voorkomen en zo mogelijk de bestaande situatie te verbeteren.

In dit verband is vermeidenswaard dat op nadrukkelijke aandrang van de VVD-fractie de aftopping t.a.v. het vakantiegeld per 1-1-1984 is afgeschaft.

ad b.

Als gevolg van de enorme verschuiving van werkgelegenheid van de private naar de collectieve sector is de arbeidsmarktpositie van jongeren ernstig verslechterd.

Voor de 500.000 banen die er sinds 1970 in het bedrijfsleven verloren zijn gegaan zijn er 400.000 in de collectieve sector bijgekomen.

Die nieuwe banen bij de overheid en semi-overheid waren van een andere kwaliteit dan de banen die er in het bedrijfsleven verloren zijn gegaan.

Juist bij het bedrijfsleven konden vele schoolverlaters met een laag opleidingsniveau instromen op de arbeidsmarkt.

Om het bestaande gat op te vullen is besloten het aantal banen voor jongeren bij de overheid middels het instrument van de 32-uurs banen te vergroten.

De fractie is van mening, mede gezien de recente stakingsacties, dat het ambtelijk stakingsrecht wettelijk moet worden geregeld.

Justitie

De economische teruggang van ons land heeft ook gevolgen ten aanzien van de rechtshandhaving en de rechtsbescherming van de burger.

Het is daarom noodzakelijk ons rechtsbestel tijdig en adequaat aan te passen. Dat vereist met name, dat het justitiële apparaat de op haar afkomende taken ook werkelijk kan uitvoeren.

Vanuit bovengenoemde doelstelling heeft de fractie - ondanks de financiële krapte - gepleit voor de uitbreiding van de rechterlijke macht en het politiebureau. Het kabinet heeft terecht gemeend deze wens

te moeten honoreren. Bij de rechterlijke macht zijn 350 extra arbeidsplaatsen gerealiseerd. Tevens werd de bevestiging van de sterkte van de gemeentelijke politiekorpsen opgeheven. Deze maatregelen zijn ook van belang waar het betreft de actieve fraudebestrijding en de bestrijding van de criminaliteit.

Het beleid van de fractie is gericht geweest op minder strafbaarstelling d.m.v. deregulering (afkopen van overtredingen), toetsing van nieuwe wetgeving aan de werklast voor het apparaat en het komen tot betere prioriteitsstelling in het strafvervolgingsbeleid.

Een zeer groot aantal wetsontwerpen nadert de plenaire behandeling. Om enige hoofdzaken te noemen:

- Wetsontwerpen m.b.t. het voorkomen van misbruik van vennootschappen;
 - Beslag op uitkeringen;
 - Verboden rechtspersonen;
 - Wijziging Opiumwet;
 - Wet Wapens en Munitie;
 - Auteursrechtconventie en aanpassing Auteursrecht;
- In de fase van voorbereiding zijn regelingen m.b.t. ondermeer (indexering) alimentatie, omgangsrecht na echtscheiding, herziening procesrecht met betrekking tot echtscheiding en alimentatie.

Deregulering is een belangrijk onderdeel van het kabinetsbeleid. Het kabinet heeft inmiddels een vijftal voorstellen bij de Kamer ingediend:

1. Tussenbericht over de vermindering en vereenvoudiging van overheidsmaatregelen in het algemeen;
2. Het actieprogramma deregulering ruimtelijke ordening en milieu;
3. Deregulering in verband met economische ontwikkelingen;
4. Deregulering van de bouwregelgeving;
5. Stroomlijning en vereenvoudiging van het steuninstrumentarium voor het bedrijfsleven.

In overleg met de C.D.A.-fractie hebben - op initiatief van de VVD-fractie - beide fracties een coördinator aangewezen, die elk voor de eigen fractie het beleid op het vlak van de deregulering coördineren en tezamen met de verantwoordelijke bewindslieden het beleid terzake verder initiëren.

BUITENLANDS BELEID

Buitenlandse Zaken

Het doel van het internationaal beleid van de VVD-fractie is drievoudig, t.w. een vredes- en veiligheidsbeleid van tweezijdige wapenbeperkingen in Oost en West, Europese integratie en de ontwikkeling van een wereldrechtsoorde en internationale samenwerking. In het kader van het vredes- en veiligheidsbeleid streeft de fractie naar wapenbeheersing. De fractie heeft daartoe de NAVO-voorstellen voor de wapenbeheersingsbesprekingen in Genève en Wenen gesteund. Voorts heeft zij er bij de regering op aangedrongen te zamen met de bondgenoten naar een interim afspraak voor tweezijdige vermindering van de middellange-afstandwapens te streven. Omdat de USSR zich in deze besprekingen zeer star heeft opgesteld en tenslotte uit Genève is weggegaan, is hier nog geen resultaat bereikt. Tijdens het kernwapendebat in november 1983 is een VVD-motie aanvaard, waarbij wordt aangedrongen op onderhandelingen over een wederzijdse vermindering van de tactische kernbewapening in Europa.

Bij tal van gelegenheden heeft de fractie haar verontrusting kenbaar gemaakt over de toenemende chemische wapendreiging en de schending van verdragen door de inzet van deze wapens, o.a. in Afghanistan.

De fractie heeft hierover een rapport van de regering gevraagd dat inmiddels is ingediend en besproken. Zowel in bedoeld rapport, als in de Defensienota wordt gesproken over een uitbreiding van de bescherming van de Nederlandse strijdkrachten tegen chemische oorlogsvoering, hetgeen door de fractie steeds als een belangrijk punt naar voren is gebracht. Een en ander zal echter nog nadere invulling moeten krijgen.

De fractie heeft de stagnerende Europese integratie kritisch gevolgd en een aantal voorstellen gedaan voor versterking van de besluitvormingsprocedures in de EG. Hierbij valt te denken aan een terugdringen van het veto-recht voor wat betreft de besluitvorming in de Raad, een versterking van de positie van de Europese Commissie, een uitbreiding van de bevoegdheden van het Europese Parlement en

- wanneer de stagnatie voortduurt - het zondig laten meespelen van de optie van een „Europa van verschillende snelheden” bij de onderhandelingen.

Voor wat betreft Zuid-Afrika heeft de VVD-fractie - hoezeer ook het apartheidbeleid veroordelend - zich ingespannen om eenzijdige sancties tegen dat land (afgezien van het wapenembargo) tegen te houden. De fractie is in dit streven tot nu toe niet zonder succes geweest.

Zij verwacht echter geen liberaliserend effect van economische sancties tegen Zuid-Afrika. De fractie heeft het beleid van het kabinet ten aanzien van zowel Zuid-Afrika als Suriname steeds ondersteund. Zij meent echter, dat de politieke moorden in Paramaribo een stopzetting van de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Suriname vereisten. Van hervatting van die ontwikkelingshulp kan pas sprake zijn, als de democratie aldaar is hersteld en de schuldigen zijn berecht.

Het aspect van de mensenrechten vormt bij de beleidsvoorbereiding en beleidsbepaling bij dit onderwerp een belangrijke factor. Met name voor wat betreft de ontwikkelingssamenwerking is er een nauw verband met de mensenrechten. Suriname is een goed voorbeeld van een land waar het mensenrechtenbeleid zodanig is, dat het niet langer verantwoord is om door te gaan met het geven van ontwikkelingshulp. Maar ook meer in het algemeen dient het mensenrechtencriterium een sterk accent te krijgen bij de beslissing over de richting van de ontwikkelingssamenwerking.

Ontwikkelingssamenwerking

De fractie staat een nuchtere en zakelijke benadering van de ontwikkelingssamenwerking voor. Dit geldt zowel voor de wijze van uitvoering van ontwikkelingsprojecten, als voor de wijze waarop de zogenaamde Noord-Zuid-dialoog plaatsvindt. Kwaliteitsverbetering van de ontwikkelingshulp dient voorop te staan. Dat geldt zowel voor de bilaterale hulp als voor de hulp in internationaal verband. Zo heeft de fractie bijvoorbeeld initiatieven ontwikkeld ter verbetering van de kwaliteit van de EG-ontwikkelingshulp. Een goede en intensieve samenwerking tussen ontwikkelingslanden en het bedrijfsleven acht de fractie noodzakelijk. Ontwikkelingssamenwerking en bedrijfsleven kunnen wederzijds van elkaar profiteren. Daarom zal op verschillende fronten gestreefd moeten worden naar een zo groot mogelijke overlapping van de activiteiten en de mogelijkheden van het bedrijfsleven met die van de ontwikkelingssamenwerking.

De fractie ondersteunt het beleid van het kabinet tot handhaving van het criterium, dat 1½ % van het netto nationaal inkomen voor ontwikkelingshulp moet worden bestemd. De Nederlandse economische problemen mogen niet worden afgewenteld op ontwikkelingslanden. Het laatste afgezien van het feit, dat de economische ontwikkeling van die landen ook in het belang van onze nationale economie is.

Nadat de fractie reeds gedurende jaren kritische geluiden naar voren heeft gebracht over de zogenaamde NCO-activiteiten, is het verheugend te kunnen constateren, dat daarin enige verandering ten goede is gekomen. Zodanig, dat de fractie de NCO voorlopig het voordeel van de twijfel heeft gegeven. Het voorstel van de fractie om van de NCO-gelden 1,5 miljoen gulden af te halen ten behoeve van meer op directe ontwikkelingssamenwerking gerichte activiteiten is helaas gestrand op het ontbreken van steun van de andere Kamerfracties.

Opgemerkt kan tenslotte worden, dat het beleid van de fractie op het punt van de ontwikkelingssamenwerking spoort met de opvattingen terzake, zoals die tijdens de 67ste algemene vergadering van 2 en 3 december 1983 te Alkmaar gedurende de discussie over de nota „Ontwikkelingssamenwerking voor de jaren '80” naar voren zijn gekomen.

Defensie

Hiervoor is reeds gesproken over de Defensienota. Het doel van het defensiebeleid van de fractie is het leveren van een adequate Nederlandse defensie-inspanning, die verankerd is in het Atlantisch Bondgenootschap.

Deze inspanning geldt zowel voor conventionele als nucleaire taken. De fractie heeft intensief met het kabinet overleg over de concept-defensienota (1984-1994).

Zij heeft daarmede bewerkstelligd, dat de hierin vervatte conventionele plannen (die in een 2 %-groei in 1982-1986 en in een 3 %-groei voor de periode daarna voorzien) een redelijke en moderne

bijdrage aan de verdedigingskracht van de NAVO verzekeren. Op aandringen van de fractie zal het kabinet in de loop van dit jaar nadere beleidsvoorstellen over de kernwapentaken indienen.

De fractie heeft zich bij herhaling ingezet voor het behoud van bestaande kernwapentaken, wanneer althans geen geloofwaardig conventioneel alternatief voor handen zou zijn. Men denke in dit verband bijvoorbeeld aan de luchtverdediging. De fractie is op het standpunt blijven staan, dat ook Nederland tot plaatsing van kruisvluchtwapens zal dienen over te gaan, indien de USSR de SS-20 dreiging niet wegneemt.

Mede op aandringen van de VVD-fractie zegt de Defensienota, dat de Nederlandse industrie meer betrokken zal worden bij de produktie van defensiematerieel. Bij grote bestellingen zullen tegenorders voor Nederlandse bedrijven worden geëist. De Europese NAVO-landen moeten meer samenwerken bij de aanschaf van defensiematerieel. Een Europese keuze mag echter geen onaanvaardbare kostprijsverhoging met zich meebrengen.

Het is een goede zaak dat de dienstplicht - nu variërend van 14 tot 17 maanden - voor eenvoudige functies wordt verkort. Voor „hoogwaardige” functies, waarbij veel technische kennis is vereist, zal de dienstplicht echter moeten worden verlengd (variabele dienstplicht).

In de personele sfeer bij defensie staat overigens nog een aantal ingrijpende zaken ter discussie. Met name betreft het hier de pakketvergelijking burger-militair ambtenaar en het aspect van de vrouw in de krijgsmacht. Een kritische doorlichting van bepaalde onderdelen van het defensieapparaat is noodzakelijk. De fractie staat zeer kritisch tegenover de omvangrijke bureaucratie, die aan de Nederlandse defensie-inspanning is verbonden.

FINANCIËEL - ECONOMISCH EN SOCIAAL BELEID

Centrale doelstelling van het beleid van de fractie is herstel van 's lands economie. Dit met voortdurende inachtneming van de positie van het individu, c.q. de sociaal zwakkeren in onze samenleving. Voor een duurzaam perspectief op een redelijk bestaansrecht, zal de Nederlandse economie zich in al zijn facetten moeten herstellen. Het motto „meer markt, minder overheid” geeft duidelijk aan, waar het fractiebeleid op is gericht. Meer markt betekent met name een versterking van de positie van het bedrijfsleven en rendementsherstel. Dit o.a. door middel van lastenverlichting en versterking van het eigen vermogen ten opzichte van het vreemd vermogen. Een aantal beleidsmaatregelen terzake is inmiddels een feit geworden, danwel zal op zeer korte termijn worden gerealiseerd. Gewezen wordt op ondermeer de verlaging van de vennootschapsbelasting (van 48 % naar 45 %), de verbetering van de regeling betreffende de zelfstandigenaftrek, de verruiming van de mogelijkheden tot achterwaarts verliescompensatie en een uitbreiding van de vermogensaftrek. Voorts worden genoemd een verschuiving van de werkgeverspremies naar de werknemerspremies in de sfeer van de sociale zekerheid, een verlaging van de werkgeverspremies, verlaging van de energiekosten en verlaging van de arbeidskosten. Hierdoor valt al een belangrijke verbetering van de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven t.o.v. het buitenland te signaleren, getuige de toenemende export. Het streven is en moet er op zijn gericht een structureel gezond bedrijfsleven te creëren. Nieuwe bedrijvigheid moet worden gestimuleerd. De invoering van innovatie-stimuleringsregelingen en de steun aan startende ondernemers zijn in dit verband vermeldenswaardig.

Het feit, dat twee kerncentrales open zullen blijven is ook voor het bedrijfsleven niet zonder betekenis. In het kader van het energiebeleid moet immers worden gestreefd naar een structurele verlaging van de tarieven voor het grootverbruik. Reorganisatie van de elektriciteitsvoorziening is noodzakelijk. Dat geldt evenzeer voor het voeren van een marktconform gasbeleid.

Minder overheid laat zich voor een groot deel vertalen in een sanering van de overheidsfinanciën. Het jaar 1984 is een keerpunt met betrekking tot het financieringstekort, en de belasting- en premiedruk. Het financieringstekort stijgt voor het eerst sinds jaren niet meer en vertoont zelfs een kleine daling. In het jaar 1984 zullen voorts de collectieve lasten met bijna 3 miljard dalen. De onvermijdelijke 3 %-korting op de ambtenarsalarissen en de uitkeringen heeft hieraan een belangrijke bijdrage geleverd. Daar bovenop komt het zogeheten juli pakket, dat met 750 mln. aan bezuinigingen in 1984 een voorschot neemt op de stelselwijziging sociale zekerheid. Die stelselwijziging is om een aantal redenen noodzakelijk, te weten:

1. op onderdelen sluit het huidige stelsel niet aan op veranderende maatschappelijke opvattingen, zoals o.a. de rol van man en vrouw (derde EEG-richtlijn) in de samenleving, deeltijdarbeid e.d.;

2. voor herstel van de economie is het noodzakelijk om de omvang van de collectieve uitgaven (inclusief sociale zekerheidsuitgaven) terug te dringen;

3. het bestaande stelsel is onvoldoende afgestemd op de omvang en het structurele karakter van de niet-activiteit van met name de uitkeringsrechten van arbeidsongeschikten en werklozen;

4. het stelsel dient begrijpelijker en doelmatiger te zijn.

De fractie zal er daarbij ondermeer van uit gaan, dat het stelsel zekerheid dient te bieden op individuele ontplooiing en op een menswaardig bestaan. Sociale verzekeringen mogen geen instrumenten zijn van nivellerende inkomenspolitiek. Glijdende schalen, inkomensafhankelijkheid en ongelijke aanpassing van premie- en uitkeringsgrenzen e.d. moeten worden afgewezen. In de loondervingsfunctie dienen het verzekeringskarakter en het equivalent-principe voorop te staan. Financiering van het stelsel dient te geschieden door middel van het omslagstelsel. Het emancipatiestreven dient krachtig te worden voortgezet.

Het sociale beleid zal in het bijzonder moeten worden gericht op:

1. werkgelegenheid;
- b. stelselwijziging sociale zekerheid;
- c. inkomensbeleid;
- d. pensioenen.

Gestreefd wordt naar herstel van duurzame werkgelegenheid in de marktsector. Arbeidsduurverkorting op maat (met name door meer deeltijdfuncties), werken met behoud van uitkering, de praktijkervaringsplaats (PEP) voor langdurig werkloze jongeren, het „terugploegen” van uitkeringsgerechten, het verbeteren van de flexibiliteit van de arbeidsmarkt zijn aanvullende instrumenten om de ergste nood m.b.t. de werkloosheid op korte termijn te lenigen. Het lot van de langdurig werkloze jongeren vraagt de hoogste aandacht. De VVD dringt constant aan op doeltreffende oplossingen. Het is de VVD er veel aan gelegen om minstens 30.000 langdurig werkloze jongeren op praktijkervaringsplaatsen te krijgen. Dit kan onder meer effectief gebeuren door contingentering per niet af te sluiten CAO. Over de stelselwijziging sociale zekerheid is reeds gesproken. Het inkomensbeleid dient ondermeer gericht te zijn op het voorkomen van verdere nivellering. Loondifferentiatie is in het belang van een soepele arbeidsmarkt geboden. Voorts moet een lans worden gebroken voor verantwoordere vormen van prestatiebeloning. Inkomensafhankelijke subsidies e.d. (tertiaire sfeer) geven een vertekend beeld van de werkelijke inkomensverhoudingen.

Onderzocht zal moeten worden in hoeverre deze subsidies verminderd kunnen worden. In de sfeer van de pensioenen moet worden gedacht aan een gelijke behandeling van man en vrouw/ gehuwd en ongehuwd e.d. Voorts aan het opheffen van de pensioenbreuk, de pensioenplicht en de AOW franchise. De overheid heeft een taak m.b.t. het inkomensbeleid als het gaat om het zo goed mogelijk ondersteunen van de bijzonder moeilijke positie van de „echte minima” en het slechten van monopolieposities.

Het financieel-economisch en sociaal beleid richt zich niet alleen op de situatie van het bedrijfsleven en die van de overheidsfinanciën, maar manifesteert zich ook in meer op het individu gerichte maatregelen.

Van belang zijn:

- de tot stand gekomen regeling inzake de aftrekbaarheid van het groot onderhoud en het schilderwerk;
- de inflatiecorrectie, die voor de volle 100 % wordt toegepast in 1984 (middengroepen!);
- een fundamentele regeling waar het betreft het „opeten van het eigen huis”;
- de verbetering van de positie van de bejaarden met een klein pensioen;
- de versoepeling van het prijsbeleid;
- het inzetten van het proces van individualisering op het vlak van de sociale zekerheid en de belastingheffing. De wet „tweeverdieners” is wat dat betreft deels een stap in de richting van verdere verzelfstandiging van het individu. De invoering van deze wet is overigens grotendeels een uitvloeisel van het Regeerakkoord, waartoe de VVD zich heeft verplicht.

De zogenaamde Contourennota-operatie moet nog worden uitgevoerd. Deze operatie - waar de VVD sterk aan hecht - zal moeten leiden tot een minder sterke progressie in de sfeer van de belastingen en tot een vereenvoudiging van het belastingstelsel, ondermeer door vermindering van de aftrekposten.

De Contourennota richt haar aandacht ook op de fraudebestrijding. Volgens deze nota moeten de oorzaken van de fraude worden

aangepakt. De VVD-fractie is van mening dat - o.a. door middel van een betere controle - de mogelijkheden tot het plegen van fraude moeten worden weggenomen. Voorts zal de relatie tussen de belastingplichtige en de fiscus moeten worden verbeterd.

De bijzondere betekenis van het midden- en kleinbedrijf voor de marktsector rechtvaardigt dat op dit onderdeel nog nader wordt ingegaan. Het beleid t.a.v. het midden- en kleinbedrijf dient primair gericht te zijn op rendementsherstel en structuurverbetering. Een ander uiteraard als een onderdeel van het algemeen sociaal-economisch beleid. Een aantal concrete beleidsmaatregelen zijn inmiddels een feit geworden. Gewezen zij op de verruiming van de zelfstandigenaftrek, speciale faciliteiten voor startende ondernemers, de verruiming van de mogelijkheden tot achterwaartsa verliescompensatie, en de komende wijziging van de Winkeisluitingswet, zoals die thans bij de Tweede Kamer in behandeling is.

LEEFBAARHEID

Volkshuisvesting

Het volkshuisvestingsbeleid geniet ook gedurende deze kabinetsperiode hoge prioriteit. Immers, het gaat hier om een van de basisvoorzieningen voor de burger. Vanuit deze filosofie heeft de fractie bij de bepaling van haar beleid de volgende doelstellingen nagestreefd:

- a. handhaven van de nieuwbouwprocedure op ca. 110.000 woningen/jaar;
- b. prioriteit voor de stadsvernieuwing;
- c. bevordering van het eigen woningbezit;
- d. het corrigeren van een aantal structurele fouten in het huur- en subsidiebeleid;
- e. deregulering en decentralisatie;
- f. herstel van de werkgelegenheid.

De nieuwbouwproductie zal globaal worden gerealiseerd. Daarbij ligt de nadruk op de goedkope vrije sector en richt de contingentering zich op de gebieden met de grootste reële tekorten.

Voor wat betreft de stadsvernieuwing is het Meerjarenplan Stadsvernieuwing gepresenteerd. Hiermede is een samenhangend stadsvernieuwingsbeleid ingezet en voorts een begin gemaakt met de decentralisatie op dit terrein.

In 1984 is door het kabinet 300 miljoen meer uitgetrokken dan door het kabinet Van Agt-II (PvdA, D'66, CDA) Extra aandacht wordt besteed aan de problematiek van de grote en middelgrote steden, waarbij het accent zal worden gelegd op vervangende nieuwbouw en groot onderhoud.

De fractie maakt zich ernstig zorgen over de stijgende woonlasten. Beoogden de regeringsvoorstellen op het vlak van het huurbeleid een trendmatige stijging van 4 %, dankzij een motie De Vries/Nijpels is bedoeld percentage bijgesteld tot 3 %.

Daarbij werd tevens een versoepeling van de toepassing van de nieuwe alleenstaandentabel op de individuele huursubsidie en maatregelen ter bevordering van de isolatie van huurwoningen (met name in de stadsvernieuwingswijken) bepleit.

De problematiek van de woonlasten is voor de fractie aanleiding geweest voor 1984 akkoord te gaan met een vertraging in het proces van de huurharmonisatie. Met de invoering van het schijfentaxief in de huursubsidietabellen is overigens een reeds lang geleden door de VVD verkondigde opvatting gerealiseerd, namelijk dat het profijtbeginsel ook moet worden toegepast bij de individuele huursubsidie. Op het gebied van de deregulering en de decentralisatie is met name op volkshuisvestingsbeleid een belangrijke stap in de goede richting gezet door de presentatie van de dereguleringsnota en de voorstellen in het kader van het wetsontwerp op de stads- en de dorpsvernieuwing. De VVD-fractie heeft ernstige bedenkingen tegen de in het wetsontwerp voorziene leef-milieuverordening.

Het is verheugend te kunnen constateren, dat de werkloosheid in de bouw een (lichte) daling vertoont. De bevordering van de werkgelegenheid in de bouw zal o.a. plaatsvinden via de sporen van het „terugploegen” van uitkeringsgerechten en het stimuleren van extra investeringen.

Ruimtelijke Ordening

De herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening zal tijdens deze Kabinetsperiode zijn beslag moeten vinden. Het spreekt voor zich dat het voorliggende wetsontwerp in het bijzonder zal moeten worden getoetst aan de eisen die daaraan vanuit de deregulering moeten worden gesteld. Denk in dit verband aan bijvoorbeeld de verbetering van de bezwaar- en beroepsprocedures voor wat betreft de termijnen, de introductie van de planologische kernbeslissing en de eventuele wettelijke regeling van de inspraak.

Milieubeheer

De dereguleringsgedachte is door de fractie ook op het vlak van het milieubeheer bij herhaling naar voren gebracht. De nadruk is gelegd op de noodzaak tot vereenvoudiging van het gecompliceerde stelsel van de milieuwetgeving, en op de noodzaak tot vergroting van de onderlinge samenhang daarvan. Het wetsontwerp Milieugevaarlijke Stoffen werd in dit kader door de Regering vereenvoudigd.

Een oplossing werd gevonden voor het probleem van de opslag van het zwak radio-actief afval, zodat het storten hiervan in zee kon worden beëindigd. Aan de sanering van de bodem is door de fractie hoge prioriteit toegekend. Met name in die gevallen waar de vervuiling een grote sociaal-psychologische druk voor de getroffen bewoners met zich brengt.

Te zamen met de coalitiegenoot werd bereikt, dat de Regering een oplossing heeft gevonden voor de bewoners van eigen woningen die door het gif onder hun grond in ernstige financiële problemen zijn geraakt.

Vermeldenswaard is het feit, dat het Franse Parlement akkoord is gegaan met het „Rijn/zoutverdrag”. De fractie heeft van de Regering de toezegging gekregen dat in het voorjaar van 1984 voorstellen zullen worden voorgelegd over de financiering van het milieubeleid. Het ondoorzichtige stelsel van heffingen zal daardoor sterk worden beperkt en vereenvoudigd.

Verkeer en Waterstaat

Doelstelling op dit beleidsterrein is het op peil houden van (investeringen in) de infrastructuur, bevordering verkeersveiligheid, wegwerken verkeersknooppunten, kostenbeheersing openbaar vervoer en uitvoering Deltawet.

Gerealiseerd werden de maatregelen tot het terugbrengen van de overheidsbijdragen in de kosten van het openbaar vervoer (profijtbeginseil). De fractie kon zich op hoofdlijnen vinden in de Meerjarenraming Openbaar Vervoer, maar is wel van mening dat deze ramingen moeten worden bezien op latente neveneffecten zoals bijvoorbeeld vraaguitval.

Grote aandacht werd besteed aan de opheffing van knelpunten en het onderhoud van ons wegennet. Door akkoord te gaan met de accijnsverhoging werd tevens bereikt dat enige tientallen miljoenen extra besteed konden worden aan wegenbouw en -onderhoud. Het Rijkswegenfonds werd gehandhaafd, tevens werd een wetsontwerp aanvaard waardoor de bedragen van het fonds geïndexeerd werden. Mede door de VVD-fractie is de Minister gekomen met een nota Controle Openbaar Vervoer, waardoor maatregelen genomen konden worden om het zwart- en grijsrijden tegen te gaan. Oplossingen werden gevonden voor de al jaren durende conflicten rond het vervoer van zand en grind en voor Eurocontrol.

Ook aan de verkeersveiligheid werd veel aandacht besteed. In december 1983 bereikte de Tweede Kamer het Nationaal Plan voor de Verkeersveiligheid. Dit plan moet nog worden behandeld, waarbij de fractie als uitgangspunten neemt: de verkeerseducatie, opheffen van de grote ongevallenconcentratiepunten en tenslotte acceptabele verkeersregels. De wens van de VVD-fractie om te komen tot een differentiatie van de maximumsnelheden op de auto(snel)wegen is gestrand op gebrek aan medewerking van de zijde van de CDA-fractie. Met instemming heeft de fractie het gevoerde beleid inzake de uitvoering van de Deltawet gevolgd. In het kader van de veiligheid is verhoging van de zeekeringen een voorwaarde. Vervolgontwikkelingen zullen door de fractie worden gestimuleerd, waarbij afstemming tussen planvoorbereiding en planuitvoering een belangrijk aandachtspunt zal zijn.

De PTT is de laatste jaren zeer terughoudend geweest met het verhogen van haar tarieven. Dit beleid is ondersteund. Daarentegen verzet de fractie zich voortdurend tegen het streven van

de PTT om allerlei activiteiten te ontplooiën, die niet tot haar normale taken behoren en die reeds afdoende door het bedrijfsleven worden vervuld.

De snelpost werd opgeheven.

Helaas gaven PvdA, CDA en D'66 het groene licht voor de reisverzekeringen, maar andere verzekeringsvormen zijn tegengehouden. De positie van de Postagentschaphouders zal dankzij een VVD-motie worden verbeterd.

Verder heeft de fractie bereikt dat scanner-amateurs vrij mogen blijven opereren.

Nog niet gerealiseerd maar wel geïnitieerd zijn de volgende onderwerpen.

- Privatisering. Op dit vlak worden initiatieven ontwikkeld bijv. bij het loodswezen en de Rijksautomobilcentrale.
- Decentralisatie en deregulering. Hierbij moet worden gedacht aan wetgeving ten aanzien van het personenvervoer, de Wet op de Waterhuishouding, de Wet Autovervoer Goederen en de Wet Uitkering Wegen.
- Knelpunten. Een oplossing is gevonden voor de zogenaamde Willamspoottunnel te Rotterdam en voorts voor de financiering van de dijkverhogingen.
- Op stapel zijn gezet de Wet Personenvervoer, de Wet Vervoersvoorwaarden Openbaar Vervoer. Meer aandacht wordt gegeven aan het opsporen en vervolgen van gebruikers van alcohol in het verkeer, aan de slibproblematiek van Rijnmond en aan het taxivervoer.

Landbouw en Visserij

Doelstelling is een gezond, zelfstandig land- en tuinbouw- en visserijbeleid te realiseren vanuit een doelgericht nationaal en Europees overheidsbeleid.

Ondanks de bezuinigingen die ook aan de begroting van Landbouw en Visserij niet zijn voorbijgegaan, bleek in het kader van de werkgelegenheidsgeiden toch f 175 mln. extra beschikbaar te zijn voor de land- en tuinbouw.

Een tweede extra inkomstenbron ontstond door de voorgenomen verkoop van domeingronden.

De uitputting van de geldmiddelen van de Europese Gemeenschap wierpen hun schaduw op de ontwikkeling van een echt Europees landbouwbeleid. Mede door de fractie akkoord met de zogenaamde superheffing, waarbij niet onvermeld mag blijven dat, volgens de fractie, na één jaar een evaluatie moet plaatsvinden, zodat bijstelling mogelijk wordt.

Aandacht kreeg dit jaar de problematiek van de paardenhouderij en met name de herstructurering van de draif- en rensport. Ook werd aan het achtergebleven terrein van de bosbouw en de houtproductie in het kader van de energievoorziening aandacht besteed. Verschillende keren werd gediscussieerd over de uiterst moeilijke positie van het aardappelmeelconcern AVEBE. Op het terrein van de wetgeving werden in de Tweede Kamer onder meer de Pachtwet en de Wijziging Vleeskeuringswet afgewerkt.

De fractie heeft zich uitgesproken tegen het initiatiefontwerp van wet inzake de legbatterij-kippen, ingediend door CDA en PvdA, vanwege het uit-de-pas-lopen van dit wetsontwerp met de overige Europese lidstaten.

De fractie kon zich verenigen met het overbrengen van de Hoofddirectie Natuurbehoud en Openlucht recreatie van CRM naar het Ministerie van Landbouw en Visserij. De voorstellen van de fractie over uitbreiding van het visseizoen en het nachtvissen zijn door onze staatssecretaris ten volle gehonoreerd.

In de fase van beleidsvoorbereiding verkeren de Landinrichtingswet, een nieuwe wet op de Dierenbescherming, en de Diergeneesmiddelenwet.

WELZIJNSBELEID

Volksgezondheid

Op het gebied van de volksgezondheid is het de doelstelling van de fractie dit beleid enerzijds te richten op het handhaven - en waar mogelijk verbeteren - van het peil en de toegankelijkheid van de huidige gezondheidszorg en anderzijds op kostenbeheersing. De herverkavelingsfilosofie, die te realiseren nu/groei in 1986, die tot stand te brengen prikkels tot kostenbeheersing aan zowel vraag als

aanbodzijde dienen daarbij een centrale rol te spelen. Denk in dit verband aan budgettering, verschuiving van tweede naar eerste lijn, stellen van prioriteiten, de beddenreductie, stelselwijziging en het vestigingsbeleid. In het kader van bedoelde hervorkavelingsfilosofie, zal naast verschuiving van de - reeds genoemde - intramurale zorg naar de extramurale zorg de aandacht gericht moeten zijn op een accentverlegging in de sfeer van de professionele hulpverlening naar het stimuleren van zelfzorg en mantelzorg.

Voorts zal er een verschuiving moeten plaatsvinden van de curatieve zorg naar meer preventief werkende activiteiten en voorzieningen. Bevordering van de zelfstandigheid van de cliënt dient doelstelling van volksgezondheids- en welzijnsbeleid te zijn. In verband met juist die adequate zorgverlening in de thuissituatie heeft de fractie de regering gesteund in haar voornemen om in 1984 géén korting toe te passen op het budget van de gezinsverzorging.

De fractie heeft op het gebied van volksgezondheid inmiddels een aantal concrete zaken weten te realiseren, dan wel weten te initiëren. Gewezen wordt in dit verband op een aangenomen VVD/CDA-motie strekkende tot het instellen van een onderzoek naar de mogelijkheden van een pakketverkleining in de verplichte ziekenfondsverzekering via de eerste twee ziekenhuis-verpleegdagen, gekoppeld aan een wettelijk verplichte herverzekering, met de mogelijkheid van eigen risico's, en een pakketvergelijking via een beperking op tandheelkundige zorg voor volwassenen gekoppeld aan een vrijwillige herverzekering. Voorts zijn de rechten van de psychiatrische patiënt versterkt door regeling daarvan in de Wet Bijzondere Opnemingen in Psychiatrische Ziekenhuizen. In dit verband verdient aandacht de VVD-motie strekkende tot een zo spoedig mogelijk tot stand komen van een wet waarbij de rechten van patiënten worden geregeld. Tijdens het debat over het omvangrijke rapport van de commissie Muntendam heeft de fractie gepleit voor meer ruimte voor de alternatieve geneeswijzen. Uiteraard dienen er kwaliteits- en opleidingsseisen gesteld te worden om de consument/patiënt zoveel mogelijk te beschermen tegen kwakzalverij of andere niet-bonafide handelingen.

De fractie heeft zich daarbij met succes gekeerd tegen plannen homeopatische en/of antroposofische geneesmiddelen als geheel uit het ziekenfondspakket te lichten. Bovendien heeft de fractie gepleit voor het onder bepaalde voorwaarden opnemen in de wet BIG (Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg) van het beroep chiropractor en het uitbreiden van de bevoegdheden van de fysiotherapeut (acupunctuur en manuele therapie).

Ter zake van het gehandicaptenbeleid en het ouderenbeleid heeft de fractie benadrukt dat - ondanks de noodzakelijke bezuinigingen - de verzelfstandiging, emancipatie en integratie van mensen met een handicap niet mag stikken. De fractie is van mening dat er een samenhangend „inclusief” beleid, gericht op de deelname van de gehandicapten en met maximale participatiemogelijkheden, moet worden ontwikkeld.

Nauw samengewerkt zal moeten worden met het particulier initiatief. De fractie heeft daarbij onder meer gepleit voor meer ondersteuning van de ouders die hun gehandicapt kind thuis willen opvoeden. De samenleving moet meer toegankelijk worden gemaakt terwijl gestreefd moet worden naar een betere kwaliteit van de voorzieningen en aanpassingen.

De fractie heeft de voorbije periode in het bijzonder aandacht gevraagd voor de demografische ontwikkeling, met name waar het gaat om de vergrijzing van onze bevolking. Het beleid van de fractie is erop gericht ouderen zo lang mogelijk zelfstandig thuis te laten wonen. Opgemerkt zij in dit verband, dat de fractie bij haar beleidsvoorbereiding en -bepaling gebruik heeft gemaakt van het door de partij op een deelcongres vastgesteld rapport, getiteld „Ouderenbeleid op weg naar 2000”.

Bij de behandeling van de intertmwet tot wijziging van de Wet op de Bejaardenoorden, waarbij enerzijds het bouwplafond en anderzijds de budgetbeperking centraal stonden, heeft de fractie zich verzet tegen de centralistische plannen van de Minister van WVC. Naar de mening van de VVD-fractie dienen planning van en controle op bejaardenoorden gedecentraliseerd te worden naar provinciaal niveau, terwijl het uitvoerend werk aan de gemeenten overgelaten dient te worden. In die geest zal door de fractie ook de integrale wijziging van de Wet op de Bejaardenoorden worden beoordeeld.

Voor wat betreft de volksgezondheid moet nog worden opgemerkt, dat een fundamentele discussie over een wijziging van het ziektekostenstelsel in gang is gezet. Uitgangspunten van een stelselwijziging dienen te zijn: oplossing van knelpunten in het huidige stelsel, géén verhoging collectieve lastendruk, meer keuzevrijheid voor de verzekerden en sterke prikkels voor kostenbeheersing.

Welzijn en cultuur

Kostenbeheersing is evenzo een doelstelling, welke het beleidsterrein van het welzijn beheerst. Daarbij zal mede gestreefd moeten worden naar een budgetteringssysteem en activiteitenfinanciering. In het kader van het streven naar een terughoudende overheid dient het vrijwilligerswerk bijzondere aandacht te krijgen.

In dit verband is het kabinet opgedragen:

- te onderzoeken of er in regelingen belemmeringen zitten om vrijwilligers toe te laten;
- te onderzoeken of er mogelijkheden zijn voor onkostenvergoedingen, en WA-verzekeringen;
- de positie van de vrijwilliger niet alleen afhankelijk te maken van beroepskrachten.

De VVD-fractie is van mening, dat op rijksniveau aan het sociaal-cultureel werk een relatief geringere prioriteit moet worden toegekend dan aan de volksgezondheid en de maatschappelijke dienstverlening. Het is mede om die reden, dat voor de fractie bezuinigingen op het sociaal-cultureel werk, en die op het openbare bibliotheekwerk aanvaardbaar te maken. Een grotere eigen bijdrage van de burger wordt zowel om principiële redenen als om financiële redenen voorgestaan.

Het mediabeleid heeft in het kader van het welzijnsbeleid de afgelopen periode de bijzondere aandacht getrokken. Daar was in mei 1983 de presentatie van de medianota van de VVD-fractie. Inmiddels is ook de regeringsnota terzake gepresenteerd en door de Kamer besproken. De VVD-fractie is van mening, dat zich op mediagebied een omwenteling aan het aftakelen is. Mediadiscussies kunnen en mogen zich niet meer beperken tot omroepdiscussies. De nieuwe mogelijkheden via de kabel moeten volop de ruimte krijgen. Nieuwe mogelijkheden zijn: de abonnee-televisie, een geavanceerd kabelnet, lokale en regionale omroep en nieuwe media (teleshopping, en bejaardenalarm). Voorts het feit, dat buitenlandse programma's zullen worden toegezien op de kabel (zij het met uitzondering van die commerciële programma's welke specifiek op Nederland gerichte reclame inhouden), de toelating van het bedrijfsleven op abonnee-televisie, de handhaving van de huidige pluriformiteit van het omroepbestel en een totale herziening van de NOS.

De VVD-fractie heeft moties ingediend om te komen tot het terugdringen van de NOS-zendtijd, zendtijdverdeling naar rato van het aantal leden, en het toestaan van reclame bij lokale en regionale omroep. De fractie is tegen directe toegang van omroepen op abonnee-televisie en heeft belangrijke bezwaren tegen een derde net.

De VVD-fractie is van mening dat kunst en cultuur essentieel zijn voor de samenleving. Zij acht het daarom juist dat hierop relatief minder is bezuinigd. Dat neemt niet weg dat om redenen van doelmatigheid de herstructurering van het orkestbestel noodzakelijk was. Om dezelfde reden zal een herstructurering van het toneelbestel beslag moeten gaan vinden. Inmiddels is de wijziging van de BKR-regeling een feit geworden. Op bedoelde regeling is substantieel bezuinigd.

Onderwijs

De centrale doelstellingen van de fractie op het gebied van het onderwijs zijn:

- a. de bevordering van de kwaliteit van het onderwijs;
- b. het terugbrengen van de kosten van het onderwijs;
- c. de verbetering van de relatie tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

De fractie heeft voorts meegewerkt aan kostenbezuinigingen op het onderwijs. Zij was tegen een schoolgeldmaatregel voor leerplichtige leerlingen, omdat het hier een pure lastenverzwaring voor de burger betrof. Deze lastenverzwaring zou met name de midden-inkomens treffen en werkte overigens nivellerend. Vooralnog gaat bedoelde heffing niet door.

De overgangswet op het basisonderwijs is inmiddels door de Kamer aangenomen, zodat de basisschool op 1 augustus 1985 van start kan gaan. De VVD-fractie heeft gepleit voor een gedifferentieerde opheffingsnorm voor scholen voor kleuter- en lager onderwijs in het kader van het instandhoudingsbeleid en de herstructureringsoperatie scholenbestand basisonderwijs.

Voor wat betreft het voortgezet onderwijs zij opgemerkt dat de uitbreiding van het aantal middenschool-experimenten, zoals die door het CDA wordt beoogd, door de VVD-fractie wordt afgewezen. Immers dit zou tot de feitelijke invoering van de middenschool leiden. Op initiatief van de fractie konden door verschuiving van middelen extra gelden beschikbaar worden gesteld voor het oplossen van knelpunten in het voortgezet onderwijs.

De VVD-fractie heeft tegen het wetsvoorstel van de Partij van de Arbeid ter regeling van de volwasseneneducatie gestemd. De reden hiervoor was o.m. het feit, dat in bedoeld wetsontwerp een onverantwoord groot aantal AMvB's vereist wordt en omdat de financiële gevolgen van invoering van de wet niet ingevuld waren en omdat het wetsontwerp niet aangaf hoe de volwasseneneducatie zich in hoofdlijnen zou moeten ontwikkelen. De VVD-fractie acht een discussie daarover noodzakelijk, omdat het gaat om een geheel nieuw terrein van wetgeving. Het is opmerkelijk, dat de CDA-fractie haar eigen minister op dit punt is afgevalen, daar zij de PvdA-fractie heeft gesteund bij het aannemen van het wetsontwerp.

In het verschiet liggen de volgende onderwerpen:

- een nieuw stelsel van studiefinanciering;
- de Wet HBO;
- schaaivergroting en taakverdeling in het HBO;
- de Wet op de Onderwijsverzorging;
- een stagenota;
- een wettelijke regeling voor de Open Universiteit;
- een informatica-steunverleningsplan;
- herziening van de universitaire bestuursstructuur.

code	Kamercentrale	totaal	LEDENLIJST VVD PER 1 JANUARI 1985							aantal	aantal
			86	91	92	93	94	95	96	partij- raadsleden 1984 1)	partij- raadsleden 1985 1)
A	's-Hertogenbosch	4631	8	6	322	2685	660	923	15	4	4
B	Tilburg	4172	7	3	200	2495	616	843	8	4	4
C	Gelderland (Arnhem)	6849	13	3	176	3302	1977	1362	16	6	6
D	Gelderland (Nijmegen)	4301	2	9	168	2519	679	912	12	4	4
E	Rotterdam	2092	3	-	159	1027	594	303	6	2	2
F	's-Gravenhage	3895	7	-	142	1400	1697	644	5	3	3
G	Leiden	9058	20	5	383	5167	1613	1848	20	7	7
H	Dordrecht	7510	22	1	293	4321	1275	1571	27	6	6
I	Amsterdam	2108	2	-	138	1035	662	216	5	2	2
J	Den Helder	4845	12	5	129	2869	900	917	13	4	4
K	Haarlem	7380	19	1	246	3839	1950	1309	16	6	6
L	Zeeland	2478	7	2	67	1414	468	519	1	2	2
M	Utrecht	7992	21	5	325	4190	1313	1620	13	7	6 2)
N	Friesland	3916	6	2	103	2231	729	837	3	3	3
O	Overijssel	5891	16	7	243	3275	1108	1227	15	5	5
P	Groningen	4228	14	3	201	2056	997	950	7	4	4
Q	Drenthe	3996	9	2	77	2061	901	935	11	3	3
R	Limburg	3452	10	6	131	2067	351	328	9	3	3
S	(afd.) New York	43	-	-	3	33	3	4	-	-	-
S	HB-rechtstreeks	293	3	-	6	146	76	62	-	-	-
		39120	201	60	3612	48132	19071	17832	212	75	74

1) conform artikel 50.1 onder 6 huishoudelijk reglement, juncto artikel 14.5 statuten

2) wijziging in aantal - vergelijk 1984

N.B. In algemene vergadering totaal 2076 stemmen

Aantal afdelingen per 1 januari 1985: 613

code	Kamercentrale	totaal	LEDENLIJST VVD PER 1 JANUARI 1984						aantal	aantal
			86	91	92	93	94	95	partij- raadsleden 1983 1)	partij- raadsleden 1984 1)
A	's-Hertogenbosch	4971	8	18	376	2927	658	984	4	4
B	Tilburg	4474	6	5	257	2691	631	384	4	4
C	Gelderland (Arnhem)	7388	12	8	249	3655	2014	1450	6	6
D	Gelderland (Nijmegen)	4607	2	13	189	2754	677	972	4	4
E	Rotterdam	2276	3	2	183	1139	622	327	2	2
F	's-Gravenhage	4261	7	3	170	1545	1799	737	4	3 2)
G	Leiden	9570	21	14	464	5492	1613	1966	7	7
H	Dordrecht	3106	19	5	359	4772	1285	1666	6	6
I	Amsterdam	2284	2	3	200	1118	724	237	2	2
J	Den Helder	5283	12	5	175	3164	902	1025	4	4
K	Haarlem	7922	20	10	308	4218	1946	1420	6	6
L	Zeeland	2500	6	4	34	1513	455	538	2	2
M	Utrecht	8653	24	23	402	4591	1365	1748	7	7
N	Friesland	4129	6	4	126	2384	727	382	3	3
O	Overijssel	6264	17	11	316	3481	1140	1299	5	5
P	Groningen	4493	16	6	221	2222	1013	1015	4	4
Q	Drenthe	4221	10	3	101	2205	905	997	3	3
R	Limburg	3714	9	8	208	2269	346	374	3	3
S	(afd.) New York	15	-	-	1	13	-	1	-	-
S	HB-rechtstreeks	297	2	-	10	147	78	60	-	-
		95528	202	145	4399	52300	19400	19082	76	75

1) conform artikel 50.1 onder 6 huishoudelijk reglement, juncto artikel 14.5 statuten

2) Wijziging in aantal - vergelijk 1983

N.B. In algemene vergadering totaal 2203 stemmen

Aantal afdelingen per 1 januari 1984: 621

BIJLAGE IV

<u>JAARVERSLAGEN COMMISSIES VAN ADVIES (art. 60 h.r.)</u>		<u>blz.</u>
a.	<u>koepelcommissie Buitenland</u>	75
a1.	commissie Buitenland	76
a2.	Defensiecommissie	77
a3.	commissie Ontwikkelingssamenwerking	79
b.	<u>koepelcommissie Leefbaarheid</u>	80
b1.	commissie Milieuhygiëne	81
b2.	commissie Ruimtelijke Ordening	83
b3.	commissie Verkeer en Waterstaat	85
c.	<u>koepelcommissie Onderwijs</u>	87
c1.	commissie Primair Onderwijs	89
c2.	commissie Secundair Onderwijs	91
c3.	commissie Tertiair Onderwijs	92
c4.	commissie Volwasseneneducatie	94
d.	<u>koepelcommissie Financiële, Economische en Sociale Zaken</u>	95
d1.	Belastingcommissie	97
d2.	Financieel-Economische Commissie	98
d3.	Sociale Commissie	100
d4.	commissie Midden- en Kleinbedrijf	101
d5.	Energiecommissie	103
d6.	Landbouwcommissie	104
d7.	commissie Volkshuisvesting	105
e.	<u>koepelcommissie Welzijn</u>	107
e1.	Culturele Commissie	109
e2.	commissie Maatschappelijke Ontwikkeling	110
e3.	commissie Mediabeleid (geen jaarverslag ingeleverd)	
e4.	commissie Sport, Recreatie en Natuurbehoud	111
e5.	commissie Volksgezondheid	112
e6.	Homowerkgroep	114
f.	<u>koepelcommissie Justitie en Binnenlandse Zaken</u>	116
f1.	Justitiecommissie	118
f2.	commissie Binnenlandse Zaken	119
f3.	wergroep Grote Steden	121
f4.	Politiecommissie	122

Jaarverslag van de Koepelcommissie Buitenland over 1984.

De Koepelcommissie Buitenland heeft in het verslagjaar 1984 een vijftal malen vergaderd. Deze vergaderingen zijn te onderscheiden als volgt:

- een werkbespreking in januari ter voorbereiding van een gezamenlijke vergadering van de cie.buitenland en de cie.defensie;
- een gecombineerde vergadering van de commissies buitenland en defensie ter bespreking van de "Defensienota". Aangezien op deze vergadering gedegen stukken ter tafel lagen, alsmede discussie mogelijk was met betrokken liberale bewindslieden (voor deze gelegenheid uitgenodigd en aanwezig), kan deze vergadering als succesvol worden bestempeld. Deze vergadering vond plaats in januari.
- huishoudelijke vergadering, gehouden in maart;
- huishoudelijke vergadering, gehouden in mei;
- vergadering met liberale bewindslieden, gehouden in september, waarbij die onderwerpen werden geïnventariseerd, welke van belang zijn ter nadere bestudering voor het jaar 1985.

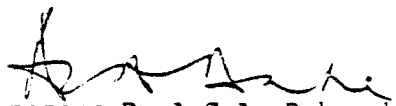
Ter uitvoering van de eind 1983 uitgesproken wens tot intensievere samenwerking van de commissies Buitenland, Defensie en Ontwikkelings-samenwerking, waarbij voor 1984 ook punten van onderzoek werden aan-gedragen,

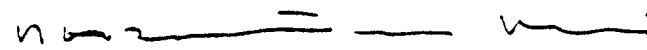
werd in het verslagjaar 1984 gestart met een

ad-hoc-werkgroep Publiciteit.

In deze werkgroep zijn leden van de drie samenstellende commissies: Buitenland, Defensie en Ontw.samenwerking vertegenwoordigd, aangevuld met extra VVD-deskundigen. Deze groep heeft onder leiding van de Heer J. de Visser een tiental malen in het verslagjaar vergaderd en hoopt binnenkort zijn eindrapport te zullen uitbrengen. In dit rapport zal worden aangegeven de wijze waarop de VVD haar standpunten terzake van buitenlands beleid (incl.veiligheidsbeleid en ontw.samenwerking) op de meest effectieve wijze kenbaar kan maken, zowel naar de eigen achterban toe als - via de media - naar derden.

In september van dit verslagjaar werd tevens in het leven geroepen een ad-hoc-werkgroep "Ontwikkelingssamenwerking en bedrijfsleven". Deze werkgroep staat onder voorzitterschap van de heer H.H. Leerentveld; er werd vijfmaal vergaderd; deze werkgroep ondersteunt de VVD-tweede Kamerfractie bij de voorbereiding van de behandeling van de nota: "Ontwikkelingssamenwerking en Werkgelegenheid". Deze werkgroep bestaat uit een combinatie van leden van de Cie.Buitenland en de Cie. Ontwikkelingssamenwerking.

namens Dr.A.C.A. Dake, koepelvoorzitter,

M.A. Zoutendijk-Meijs, koepelsecretaris

Jaarverslag 1984 van de Commissie Buitenland

De commissie buitenland vergaderde in 1984 elf keer. Er was een gezamenlijke bijeenkomst met de defensiecommissie ter bespreking van de defensienota en één keer was een aantal leden van de commissie buitenland bij een vergadering van de koepelcommissie met de bewindslieden. Bijgestaan door adviserende leden van Eerste en Tweede Kamer waren de discussies over het algemeen boeiend en zinvol. Drie vergaderingen werden besteed aan het formuleren van stellingen bij geschrift nr. 50 van de Teldersstichting "de Europese integratie onderweg". Deze stellingen werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie en besproken op de partijraad van 19 mei 1984.

De Midden-Oosten problematiek was onderwerp van gesprek aan de hand van een notitie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken betreffende de bezette gebieden. Uitvoerig werd gepraat over de mogelijkheid en wenselijkheid om de West-Europese Unie nieuw leven in te blazen.

Na een inleiding van Europarlementariër H. Nord werd het ontwerpverdrag tot oprichting van de Europese Unie behandeld.

Meerdere malen werd de gang van zaken in Suriname besproken en het beleid dat ten aanzien van het regime Bouterse gevolgd zou moeten worden.

De Amerikaanse verkiezingen, de herverkiezing van President Reagan en de gevolgen hiervan voor de verhouding tussen de Verenigde Staten en de Europese bondgenoten waren onderwerpen van discussie.

Tengevolge van het feit dat het kabinet Lubbers het besluit tot wel of niet plaatsen van kruisraketten heeft uitgesteld tot 1 november 1985 kwam dit onderwerp minder vaak op de agenda voor dan vorige jaren.

Tot slot werd in de december vergadering de gang van zaken bij de UNESCO besproken.

ir. G.D. Heij

Jaarverslag van de Defensiecommissie van de VVD over de periode van 1 september 1983 tot aan 1 september 1984

De defensiecommissie vergadert het hele jaar door, ook tijdens de vakanties, maandelijks op de tweede dinsdag van de maand. Vergaderplaats is het gebouw van de Tweede Kamer der Staten Generaal.

De gemiddelde aanwezigheidsgraad van de leden is 80 à 85%.

Vaste agenda punten zijn: "vragen van en aan kamerleden" en "stand van zaken in de krijgsmachtdelen". Deze agendapunten worden hierna niet meer gereleveerd.

Daarnaast worden geregeld extra vergaderingen -al dan niet plenair- gehouden.

Het verhandelde in de bijeenkomsten leent zich niet altijd tot publicatie. Van het besprokene in de vergaderingen kan het navolgende worden genoemd:

13 september 1983:

Bespreking en amendering jaarprogramma koepelcommissie.

Samenwerking Teldersstichting.

Achtergronden munitieongeval legerplaats 't Harde.

11 oktober 1983:

Subsidie militaire tehuizen (brief Gereformeerde Kerk).

Voorbespreking uit te brengen defensienota.

Kernwapenproblematiek.

8 november 1983:

Defensienota.

Kenwapenproblematiek.

13 december 1983:

Defensienota.

Kernwapenproblematiek in gemeentes.

10 januari 1984:

Problematiek gewetensbezwaarden.

Samenstelling commissie.

Kernwapenzaken.

14 februari 1984:

Defensienota. Er worden vier extra vergaderingen uitgeschreven.

Structuurschema militaire oefenterreinen.

Vrouw in de krijgsmacht.

13 maart 1984:

35 Jaar bestaan Atlantische Commissie.

Defensienota.

Vordering civiel materieel en militarisering burgerpersoneel bij defensie ingeval van oorlogstijd.

22 maart 1984:

Vermaatschappelijke krijgsmacht.

Militair straf- en tuchtrecht.

12 april 1984:

Defensienota.

Militaire oefenterreinen.

1 mei 1984:

Defensienota PvdA.

Voorbespreking studiedag militaire oefenterreinen op 8 juni 1984.

5 juni 1984:

Kruisvluchtwapensdebat in de Tweede Kamer.

Bezetting vliegbasis Volkel. Getoond wordt een in een café achtergelaten uitgebreid sabotagedraaiboek dat onder de vredelievende demonstranten is verspreid.

8 juni 1984 9.00 uur tot 17.00 uur:

Studiedag militaire oefenterreinen met demonstraties, oefeningen e.d. in en nabij de legerplaats Nunspeet.

10 juli 1984:

Vertrouwelijk beraad.

14 augustus 1984:

Nota D.B. over organisatie en functioneren partijcommissies.

Centraal apparaat defensie.

Politieke en militaire aspecten materiaalaanschaffingsbeleid.

Nieuwe transportmiddelen Koninklijke Luchtmacht.

RSV problematiek.

Aerdenhout, december 1984.

Mr. J.M. Bast,
secretaris/vice voorzitter
Defensiecommissie

JAARVERSLAG 1984 van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking

De activiteiten van de commissie in het verslagjaar begonnen met het uitwerken van de resultaten van de algemene vergadering van december 1983 waar de nota "Ontwikkelingssamenwerking voor de jaren tachtig" behandeld werd. Een definitieve tekst van de stellingen met toelichting werd door een van de leden samengesteld en door het Algemeen Secretariaat in een aparte uitgave verkrijgbaar gesteld. De Minister voor Ontwikkelingssamenwerking bood gedurende het verslagjaar een aantal belangrijke nota's aan de Tweede Kamer aan. Hiervan kreeg vooral de nota "Herijking bilateraal beleid" veel aandacht in de commissie. Ook werd door de leden met de minister over de nota's van gedachten gewisseld.

Aspecten van het ontwikkelingsbeleid, die regelmatig in de publiciteit kwamen, zoals het stuwmeer en de NCO, werden in de commissie meermalen uitvoerig besproken. Hoofdzak was echter het ontwikkelen van nieuwe visies inzake ontwikkelingssamenwerking, bedrijfsleven en werkgelegenheid; donorcoördinatie; noodhulpverlening, etc. en de bevindingen hierover door te geven.

Het contact met de fractieleden in Eerste en Tweede Kamer, belast met ontwikkelingssamenwerking, en met de HB-gedelegeerde was weer zeer nuttig en plezierig. Bijdragen werden geleverd aan de ad-hoc werkgroepen "Ontwikkelingssamenwerking en bedrijfsleven" en "Publiciteit" van de koepelcommissie Buitenland. Een eerste aanzet voor de themadag Buitenland in begin 1985 vond aan het eind van het jaar plaats. Een weerkerende activiteit was uiteraard de bespreking van de Rijksbegroting ontwikkelingssamenwerking voor het komende jaar.

De commissie vergaderde regelmatig gedurende het jaar, met een totaal van tien vergaderingen. In het najaar kwam de commissie op geringere sterkte door het vertrek van de leden Jellema en Speckmann.

Jaarverslag 1984 van de Koepelcommissie Leefbaarheid

De commissie is op 20 februari 1984 en op 9 oktober 1984 bijeengewees en zal op 14 december 1984 de organisatie van een themadag ter voorbereiding van het verkiezingsprogramma 1986-1990 bespreken.

Aandachtspunten zijn geweest; de tarieven van het openbaar vervoer, de verhuizing van de P.T.T. en het investeringsniveau. De déregulering moet meer aandacht krijgen. De commissie verkeer en waterstaat is bezig met de uitwerking van een liberale visie op verkeer en waterstaat voor begin 1985.

De werkgroep ad hoc "Markerwaard" onder leiding van dr. J.J. Aukema heeft een eindrapport uitgebracht. Hieraan hebben meegewerkt de commissies milieuhygiëne, verkeer en waterstaat, ruimtelijke ordening, landbouw, sport recreatie en natuurbehoud en in het eindstadium de financieel economische commissie.

De heer A.J. Krijnen uit Rijswijk heeft alle vergaderingen bijgewoond en heeft het eindrapport samengesteld.

Een meerderheid van 8 leden heeft geadviseerd de Markerwaard in te polderen, één van deze 8 is voorstander van een kleinere Markerwaard (35.000 ha i.p.v. 41.000 ha). Een minderheid van 4 leden heeft vooralsnog geen behoefte aan inpoldering en deze 4 leden hebben hun minderheidsstandpunt in een aparte nota toegelicht.

Beide rapporten zijn verzonden aan het Hoofdbestuur, de Eerste- en Tweede Kamerfractie van de VVD en aan de liberale bewindslieden.

Nadat het regeringsstandpunt bekend is, zal de commissie zich nog eens beraden op alle reacties die zijn ontvangen.

Het is te hopen dat er spoedig een beslissing valt over deze zaak, die al zovele jaren in studie is en waarover een aantal zeer deskundige rapporten geschreven is.

De jaarplannen 1985 geven geen aanleiding voor de koepelcommissie om initiatieven te nemen.

De discussienota "Herziening partijcommissies" gaf in de koepelcommissie leefbaarheid weinig aanleiding tot het maken van opmerkingen. De koepelcommissie zal haar vierjarige periode volmaken en nog meewerken aan het maken van het verkiezingsprogramma 1986-1990.

Na de themadag op 9 maart 1985 te Leiden ter voorbereiding van dit verkiezingsprogramma, zal bezien worden of de koepelcommissie nog nieuwe activiteiten moet ontwikkelen.

de secretaris,

J.J. Aukema

COMMISSIE MILIEUHYGIENE

voorzitter: ir.G.Kingma

secretaris: H.S. van Aartsen-Warsen.

De commissie kwam in het verslagjaar negen maal bijeen. Voorts werd traditiegetrouw een bijeenkomst met de milieuspecialisten uit de Statenfracties belegd, waarvoor ditmaal ook de betrokken portefeuillehouders uit de gemeenten waren uitgenodigd.

Geheel in overeenstemming met het, door de fractie gedeelde, standpunt van de commissie, dat de bodembescherming meer prioriteit moet hebben in het milieubeleid, kwam de verontreiniging van de bodem en de voorkoming daarvan vele malen aan de orde.

Uiteraard bij een bespreking van de Interimwet bodemsanering. Men voorziet daar grote financiële problemen, mede omdat de techniek nog in de kinderschoenen staat. Het is nog de vraag of de huidige inventarisatie van 'gifbelten' compleet is. Anderzijds wordt er vaak te snel de term 'gif' gebruikt. Emoties spelen vaak een zeer grote rol (de zaak-Peterman kwam ter sprake evenals de problemen met o.a. de Merwedepolder en Hengelo). Een snelle besluitvorming kan hier wellicht een positieve rol spelen. Het saneringsprogramma zou moeten worden gekoppeld aan de werkelijke gevaren voor ecologie en volksgezondheid. Daarbij dient men zich te realiseren, dat isoleren soms beter kan zijn dan opruimen.

De bodembescherming kwam ook ter sprake in de vergaderingen waarbij het probleem van het chemisch afval op de agenda stond. Er werd op gewezen dat in het verleden, bij het opstellen van de Wet Chemische Afvalstoffen ten onrechte is aangenomen, dat verontreiniging zou worden teruggedrongen door storting zo moeilijk mogelijk te maken. Een goede verwerking van het chemisch afval mag best geld kosten, maar de kosten mogen voor de producenten niet prohibitief zijn. Aan de grotere bedrijven zou een milieujaarverslag moeten worden gevraagd. De kleinere hoeveelheden zouden regionaal moeten worden ingezameld, hetzij door de overheid, hetzij door een particulier bedrijf onder toezicht van de provincie.

Bodemverontreiniging is ook een gevolg van de zure regen. Oorzaken zijn SO_2 (kolencentrales en raffinaderijen), NO_x (vooral het verkeer) en NH_3 (intensieve veehouderij). Van de zwavelneerslag wordt slechts $\frac{1}{4}$ ook hier veroorzaakt, van de stikstof 40%, en de ammoniak geheel. Het ligt derhalve voor de hand wat SO_2 betreft internationaal mee te doen aan beperking op de langere termijn en stikstof en ammoniak nationaal op de kortere termijn aan te pakken. Opvallend is dat in Nederland op 1 uitzondering na alle aangetaste bossen liggen op arme zandgronden in de nabijheid van intensieve veehouderij. De commissie drong bij de fractie dan ook aan op coördinatie tussen landbouw- en milieuspecialisten bij de behandeling van de Meststoffenwet. Over de interimwet Beperking Varkens- en pluimveehouderijen waren de meningen verdeeld, vooral t.a.v. de maatregelen buiten de concentratiegebieden. Men betreurde echter het tegenstemmen van de VVD-fractie.

Opnieuw kwam de heffingenproblematiek aan de orde, naar aanleiding van het voorstel van de minister om de bestaande heffingen luchtverontreiniging en verkeerslawaaï te vervangen door één heffing op brandstoffen. Deconstateerd werd dat er daardoor geen relatie meer zou zijn tussen de vervuiling en de bestemming van de heffing. Zou dan niet een financiering uit de algemene middelen logischer zijn? Daarmee zou het principe "de vervuiler betaalt" worden losgelaten, maar dat principe, dat stamt van voor de normstelling, is wellicht verouderd. Iedereen is gehouden zo min mogelijk te verontreinigen en daartoe de best practicable en best technical means toe te passen. Wanneer de vervolgens resterende vervuiling voortvloeit uit een maatschappelijke gewenste of aanvaardbare activiteit, moet men daarover geen heffing meer betalen. Dit standpunt heeft de commissie per brief onder de aandacht gebracht van Tweede-Kamerfractie en hoofdbestuur.

Een beladen onderwerp is het recombinant-DNA-onderzoek. De brede DNA-commissie bracht een rapport uit waarin werd geconstateerd dat de opvattingen over de hypothetische risico's echter zijn gewijzigd. De meeste proeven blijken veilig te kunnen worden genomen onder gewone laboratoriumbeveiliging. De zogenaamde C3-bewerkingen (met hoge pathogeniteit) zouden in gekwalificeerde laboratoria mogen worden uitgevoerd. De risico's waar het om gaat zijn oncogenen en het ontstaan van gevaarlijke resistenties. Voorts ligt er natuurlijk een grens bij de manipulatie van menselijk materiaal, maar dat is een ethisch probleem. Het valt niet onder milieuwetten. Een aparte DNA-wet wordt afgewezen.

Voorts kwamen o.a. aan de orde de Wet Milieugevaarlijke Stoffen, die veel bureaucratie met zich zal brengen, maar die er toch moet komen, omdat zij stoelt op een EEG-richtlijn; de dereguleringsvoorstellen van de fractie (waarbij heftige meningsverschillen ontstonden over de voorstellen mbt standaardvoorschriften); de milieuplanning, waarover men grote twijfels heeft aangezien op milieugebied nog zoveel effecten niet bekend zijn; en het rapport van de werkgroep-Markerwaard. Dit bleek een aantal onzorgvuldigheden te bevatten, terwijl het minderheidsstandpunt in het geheel niet was opgenomen.

Uiteraard werd enige aandacht besteed aan de notitie over de reorganisatie van de partijcommissies. Verwonderd was men over het plotselinge besluit de commissies Milieuhygiene en Ruimtelijke Ordening samen te vatten. Beoogt men hiermee werkelijk een inhoudelijke verbetering? Of gaat het er slechts om de kosten te drukken (die wat deze commissie betreft onmogelijk erg hoog kunnen zijn)? De eigen werkwijze werd iets gewijzigd. Sinds september staat, naast actuele zaken, telkens één specifiek onderwerp op de agenda, dat door een der leden grondig is voorbereid. Deze onderwerpen zijn in het jaarprogramma vastgelegd.

De samenstelling van de commissie was in het verslagjaar ongewijzigd. Sinds het begin van het verslagjaar moet de commissie het echter zonder vertegenwoordigend hoofbestuurslid doen.

Jaarverslag van de Commissie Ruimtelijke Ordening 1984

De commissie ruimtelijke ordening, kwam in 1984 zeven maal in vergadering bijeen. Daarnaast had de commissie een maal een gesprek met de minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer, de heer dr. P. Winsemius. Tevens organiseerde de commissie een bijeenkomst met gemeentelijke en provinciale bestuurders ter verkrijging van informatie en ten behoeve van een standpuntbepaling aangaande de strukturschets Stedelijke Gebieden.

Alle vergaderingen vonden plaats te 's-Gravenhage in het gebouw van de Tweede Kamer. De bijeenkomsten werden goed bezocht, zowel door de leden als de adviserende leden vanuit de Tweede Kamerfractie.

De voorzitter nam deel aan het overleg met het hoofdbestuur van de VVD, aangaande het funktioneren van de commissies en de toekomstige structuur van de commissies.

De volgende onderwerpen vormden de hoofdpunten van de bijeenkomsten. De onderwerpen werden meestal schriftelijk door een lid en/of adviserend lid van de commissie voorbereid. Evenals voorgaande jaren stond het aspect actualiteit centraal, aangaande de keuze van de gesprekspunten.

Data bijeenkomsten en belangrijkste onderwerpen van bespreking

- 24 januari - Markerwaard (inpolderingsplannen)
 - artikel 49 van de Wet R.O.
 - deregulering ruimtelijke ordening en milieu
- 7 maart - idem
- 27 maart - informatiebijeenkomst strukturschets stedelijke gebieden
- 3 april - wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening
 - Wet op de Stads- en Dorpsvernieuwing
 - deregulering ruimtelijke ordening en milieu
 - Markerwaard
- 5 juni - voorontwerp Besluit op de Ruimtelijke Ordening
 - evaluatie informatiebijeenkomst strukturschets Stedelijke Gebieden.
 - Markerwaard
 - discussienota herziening VVD-partijcommissies
- 3 juli - gesprek met de minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer
- 11 september - ontwerp Besluit op de Ruimtelijke Ordening
 - wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (behandeling in in de Eerste Kamer).
- 23 oktober - begroting van het ministerie van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer
 - ontwerp Besluit op de Ruimtelijke Ordening
 - jaarplan commissie R.O. parlementair jaar 1984-1985

- 4 december - meerjarenplan Stadsvernieuwing
- voorstellen hoofdpunten van beleid t.b.v. verkiezingsprogramma
Tweede Kamer (verkiezing 1986).

Kort samengevat zijn uit de genoemde bijeenkomsten de volgende hoofdconclusies te trekken:

- Met betrekking tot de inpolderingsplannen ten behoeve van de vorming van de Markerwaard, is de commissie verdeeld, variërend van tegen tot vóór. Het geheel gewogen, beoordeelt de meerderheid van de commissie de inpoldering als een positieve aangelegenheid. Het regeringsstandpunt en de motieven hiertoe, zal bepalend zijn voor het definitieve standpunt.
- Aangaande artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, is de commissie van mening, dat een titel op schadevergoeding dient te worden ingevoegd, inhoudende dat de overheid, die een plan samenstelt ook de rechtvaardige schadeclaim behoort te honoreren. Dit geldt ook het Rijk met betrekking tot onder andere de nota's en structuurschema's.
- De commissie blijft van mening dat het proces van deregulering - met name in de ruimtelijke ordening - zowel op rijks-, provinciaal- als gemeentelijk niveau, door dient te gaan en niet mag verslappen. Dat elke specialist vindt, dat niet op zijn "terrein" mag worden gedereguleerd, is wellicht zijn (goed) recht. De gemeenschap - de burger - mag echter niet lastig worden gevallen met overbodige regelgeving.
- De informatiebijeenkomst aangaande de structuurschet Stedelijke Gebieden blijkt duidelijk aan een behoefte te voldoen. Dit betreft zowel de commissie, als de vele andere aanwezigen. De toezending van veel schriftelijke stukken, vooraf en naderhand benadrukt dit.
Mede aan de hand van de door de inleiders (de heren mr. J. Ankersmit - lid van het college van G.S. in Overijssel -, mr. A. Bakker - lid van het college van B. en W. van Spijkenisse -, drs. R. Ronteltap - lid van de gemeenteraad van Amsterdam) samengestelde stellingen werd gediscussieerd.
Het geheel heeft een duidelijke invloed gehad op de gedachtenbepaling van de commissie en haar advies aan het hoofdbestuur en de Tweede Kamerfractie van de VVD. De op de bijeenkomst aanwezigen, zijn hiervan in kennis gesteld.
- Aangaande de struktuerschets Stedelijke Gebieden, kan de commissie zich in het algemeen verenigen met de strekking hiervan. Kanttekeningen zijn onder andere geplaatst met betrekking tot de gevolgen van het gewijzigd beleid ten opzichte van de Verstedelijkingsnota (regeringsbeslissing 1977), het concentratie- en intensiveringsbeleid.
- De commissie kan zich verenigen met het Besluit op de Ruimtelijke Ordening aangaande een niet-verplichtstelling van een D.P.O. (distributie planologies onderzoek) bij de samenstelling van bestemmingsplannen.
- De regelende en administrative ondersteuning van het algemeen secretariaat van de VVD hebben in belangrijke mate mede bijgedragen aan het goed functioneren van de commissie.

Commissie Verkeer en Waterstaat (CVW)

Jaarverslag 1984

voorzitter: J.C. van Duin
secretaris: B. von Königslöw

Algemeen

De commissie vergaderde tienmaal, steeds in aanwezigheid van één of meer kamerleden. Eenmaal was staatssecretaris Scherpenhuizen te gast.

In mei presenteerde het bestuur de discussienota over de organisatie van de partijcommissies. Het bestuur streeft naar een vermindering van het aantal commissies en van het aantal leden per commissie. De indeling der commissies moet overeenkomen met de indeling in departementen van de Rijksoverheid.

Voor de CVW lijkt dit niet of nauwelijks tot veranderingen behoeven te leiden.

De koepelcommissie leefbaarheid (die in de nieuwe opzet vervalt) vergaderde in 1984 driemaal. De laatste vergadering betrof de voorbereiding van de themadag leefbaarheid op 9 maart 1985.

Sinds september behoort ook de heer Wijsenbeek tot de adviserende leden van de CVW. Hij is nl. vertegenwoordiger van de ELD in de transportcommissie van het Europees Parlement.

Werkzaamheden

Liberale visie verkeer en waterstaat

Van toepassing blijft de passage uit het jaarverslag 1983:

Het opstellen van een stuk waarin kort maar krachtig de liberale visie op de belangrijkste onderwerpen wordt gepresenteerd, mede t.b.v. de vele nieuwe kamerleden, kostte meer tijd dan in het vorige jaarverslag voorzien was. Het zoeken naar het juiste evenwicht tussen volledigheid en bruikbaarheid, alsmede tussen lange termijn perspectieven en actualiteit, bracht vele discussies en herzieningen teweeg.

Aanvankelijk stelde de commissie in maart de eindversie vast. In mei bleek echter dat het bestuur over het stuk niet enthousiast was. Men herkende onvoldoende in deze visie waardoor liberalen zich onderscheiden van anderen.

De commissie besloot vervolgens in het najaar opnieuw tot enkele belangrijke wijzigingen en aanvullingen. Hierdoor zal de definitieve versie pas begin 1985 worden vastgesteld.

Markerwaard

De CVW had een belangrijke inbreng in de werkgroep Markerwaard, waarin 5 commissies vertegenwoordigd waren. De werkgroep kon helaas niet tot een unaniem advies komen.

In het voorjaar werd een meerderheids- en een minderheidsstandpunt uitgebracht.

De commissie kan zich verenigen met het meerderheidsstandpunt: vóór inpoldering!

Een regeringsbeslissing hierover is echter in 1984 uitgebleven en gevreesd moet worden dat hier afstel volgt op uitstel.

Gesprek met de staatssecretaris

Eind april werd met de heer Scherpenhuizen van gedachten gewisseld over de PTT, de verkeersveiligheid en het goederenvervoer. De commissie bepleitte een krachtig verkeersveiligheidsbeleid, met name gericht op gedragsbeïnvloeding. De commissie drong verder aan op voortgang van de behandeling wetswijziging WAG en de nota goederenvervoer.

Overige punten

De commissie besprak verder de wet personenvervoer, de PTT-spreiding, de tarieven openbaar vervoer en de begroting v + w voor 1985 (deze bood ditmaal weinig interessants en werd vanuit liberale optiek zelfs enigszins teleurstellend bevonden). De leden Von Königslöw en Wilmer gaven in een vergadering van de commissie R.O. hun ideeën weer over de structuurschets stedelijke gebieden.

Evaluatie

1984 was voor de CVW een jaar van consolidatie. Voor het eerst in jaren was er geen verandering in de personele samenstelling. Opnieuw werd er tienmaal vergaderd. Goede contacten blven gehandhaafd met de kamerleden en de zustercommissies. Het afronden van de liberale visie verkeer en waterstaat hield de gemoederen nog het hele jaar in beweging. De commissie zal hiermee proberen meer enthousiasme en betrokkenheid teweeg te brengen voor het beleid inzake verkeer en waterstaat.

Delft, 6 december 1984

B. von Königslöw
secretaris

Jaarverslag

Koepelcommissie Onderwijs

Naast de vergaderingen die de koepel Onderwijs in 1984 belegd heeft, hebben de leden veelvuldig informeel contact gehad met kamerleden en staatssecretaris.

Veel van de onderwerpen die werden besproken hadden een vertrouwelijk karakter: verslaglegging dienaangaande was ongewenst.

Aan de orde zijn geweest:

Begroting 1984:

Schoolgeld is:

- geen bezuiniging maar een extra inkomstenpost;
- een belastingmaatregel die niet op een O en W- begroting thuis hoort;

derhalve niet aanvaardbaar

De commissie was niet geheel gelukkig met (de presentatie van) de alternatieven.

Voortgezet Onderwijs-----

- Knelpunten huidig V.O.
- Proeve van een wet
- Regeling experimenten
- Planning

De commissie was van mening dat deze regeerperiode gepoogd moet worden een regeling V.O. tot stand te brengen.

Deregulering: De commissie Geelhoed is er wat betreft Onderwijs niet geheel uitgekomen. De commissie is voornemens om in 1985 concrete voorstellen te doen.

Basis vorming: het werkdocument van de W.R.R. is met optimisme ontvangen. De voortgang moet zorgvuldig gevolgd worden.

Begroting 1985: Andermaal schoolgeld

Partijaangelegenheden:

- themadag voortgezet Onderwijs
- voorstel herstructurering commissies.
- verkiezingsprogramma 1986-1990.

Jaarverslag Commissie Primair Onderwijs

De commissie heeft in 1984 vergaderingen gewijd aan de volgende onderwerpen:

Begroting 1984:

- deze begroting geeft geen zicht op de toekomst voor wat betreft de invoering van de basisschool.
- herstructurering onderwijs verzorging dient uiterst zorgvuldig gevolgd te worden:
het voorliggend "voorstel tot wet" is zeer onbevredigend.
- regionalisatie kan aanleiding geven tot een extra bestuurlijke laag.
- zorgbreedte: hierover kan niet gesproken worden zonder beleidsnotitie.

Onderwijs verzorging:

- het spanningsveld tussen de schoolbegeleidingsdiensten en de initiële opleidingen.
het doel en reikwijdte van de taak van de S.B.D.'s

AMVB's basisschool:

- het volstrekke gebrek aan samenhang tussen diverse regelingen en vooral de onduidelijkheid ten aanzien van de financiële consequenties vervullen de commissie met grote zorg.
De vraag mag gesteld worden of het wel verstandig c.q. haalbaar is om de basisschool 1 augustus 1985 van start te laten gaan.

Informatie technologie in het onderwijs:

- het is goed dat er aandacht gegeven wordt aan dit onderwerp maar de commissie constateert dat er te weinig wordt gekeken naar wat er in de praktijk gebeurt.
Het Haagsch computer project moet meer onder de aandacht van alle betrokkenen gebracht worden.

- Onderwijs voorrangbeleid:

- de commissie betreurt het dat hiervoor apart faciliteiten worden verstrekt.

Samenhang met zorgverbreding in een alomvattende formatie-regeling ware wenselijk geweest.

Begroting 1985:

- nog steeds geen financieel plaatje voor de basisschool,

Speciaal Onderwijs:

- Om de nieuwe regelingen ook per 1 augustus 1985 van start te laten gaan, moesten de betreffende wetten (te ?) snel behandeld worden.

voorzitter

(mw.drs.E.A.de Graaff-van Meeteren)

VOOR

VRIJHEID EN DEMOCRATIE

CSO

Jaarverslag 1984 Commissie Secundair Onderwijs

De Commissie Secundair Onderwijs (C.S.O.) heeft ook in het kalenderjaar 1984 haar aandacht verdeeld over enerzijds de actualiteit van het voortgezet onderwijs en anderzijds de liberale uitgangspunten en de vertaling daarvan met betrekking tot het gehele onderwijs. De actualiteit is telkens intensief besproken met de Kamerleden Franssen en Den Ouden-Dekkers. De C.S.O. waardeert hun inzet en hun openheid hoog.

De C.S.O. besteedde vanaf medio 1984 veel tijd aan de inhoudelijke voorbereiding van een themadag gewijd aan het voortgezet onderwijs, die op 27 oktober plaats vond te Doorn dank zij de gastvrijheid en de medewerking van de Kamercentrale Utrecht. De journalistieke verslaggeving werd gepubliceerd in Vrijheid en Democratie van 6 november 1984. De officiële verslaggeving werd in december aangeboden aan het partijbestuur.

Onderwerpen van gesprek en advisering waren in de loop van het jaar o.a. het Evaluatieplan Voortgezet Onderwijs, de ontwikkelingen in het overleg over het Voortgezet Basis Onderwijs, de nota Herschikking en Fusies Voortgezet Onderwijs, de ontwerp Planningswet en de ontwikkelingen in het Kort Middelbaar Beroepsonderwijs.

De enige mutatie in de bemensing van de commissie in 1984 was het aantreden van de heer H. Westerloo.

VERSLAG VAN DE COMMISSIE TERTIAIR ONDERWIJS OVER HET JAAR 1984.

Algemeen

De Commissie Tertiair Onderwijs is in het verslagjaar 6 keer bijeen geweest. Daarnaast is de commissie al naar gelang het onderwerp een groot aantal keren in kleiner verband bijeengekomen.

De commissie heeft in goed overleg met de betrokken leden van de fracties van de Eerste en Tweede Kamer standpunten bepaald met betrekking tot (in voorbereiding zijnde) (concept-)wetsvoorstellen en (concept-)beleidsvoornemens van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen. Het werk van de commissie is voor een belangrijk gedeelte in beslag genomen door een tweetal omvangrijke wetsvoorstellen (WWO '84 en WHBO) en door de ingrijpende operatie van schaalvergroting, taakverdeling en concentratie in het Hoger Beroepsonderwijs. Anderen onderwerpen die in de commissie aan de orde zijn geweest, zijn: de concept-beleidsnota inzake de Lerarenopleiding voor afgestudeerden van het Wetenschappelijk Onderwijs, de beleidsnota Beiaard, de Machtigingswetten beperking inschrijving studenten Wetenschappelijk Onderwijs en Hoger Beroepsonderwijs, wetsvoorstel Open Universiteit, planning en bekostiging in het Wetenschappelijk Onderwijs, de Invoeringswet voor de Wet op het Hoger Beroepsonderwijs (WHBO), de Rijksbegroting van Onderwijs en Wetenschappen voor 1985 en de studiefinanciering. Verder is bij het vaste agendapunt "Vrije discussie" geregeld gediscussieerd over actuele onderwerpen van algemeen politieke aard. Zaken van huishoudelijke aard komen in de commissie niet aan de orde, aangezien deze aan voorzitter en secretaris van de commissie zijn gedelegeerd. Op een aantal onderwerpen zal hier verder inhoudelijk worden ingegaan.

WWO '84

In de WWO '84 zijn voorstellen voor de wijziging van de bestuursstructuur van de universiteiten en hogescholen opgenomen. De schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel, dat destijds nog door Minister Pais is ingediend, is in het verslagjaar vrijwel afgerond. Naar verwachting zal het wetsvoorstel begin 1985 in de Tweede Kamer worden behandeld. Hiermee is - afgezien van de behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer - de wetgevende arbeid voor het Wetenschappelijk Onderwijs nog geenszins afgerond. De Invoeringswet, waarin belangrijke wijzigingsvoorstellen met betrekking tot de planning en bekostiging worden gedaan, moet nog bij de Tweede Kamer worden ingediend. Een belangrijke wijziging in de bevoegdheidsverdeling is, dat de bevoegdheden van de universiteitsraden nu limitatief worden opgesomd en dat het College van Bestuur de overige bevoegdheden uitoefent. Daarbij heeft de commissie zich voorstander getoond van verkleining van het aantal leden van het College Bestuur en de Universiteitsraad, zodat deze organen slagvaardiger kunnen optreden. Een apart punt vormt nog de kwaliteit van het Wetenschappelijk Onderwijs. De commissie is voorstander van de introductie van visitatiecommissies die de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek op de universiteiten moeten gaan beoordelen. Deze visitatiecommissies zouden uit (buitenlandse) deskundigen moeten bestaan, waarbij uiteraard rekening wordt gehouden met de verschillende disciplines. In 1985 zal blijken hoe de bestuursstructuur van de universiteiten precies wordt geregeld.

WHBO

Een belangrijk wapenfeit voor het Hoger Beroepsonderwijs is de aanvaarding door de Tweede Kamer van de Wet op het Hoger Beroepsonderwijs. Het ligt in de bedoeling dat de Wet op het HBO in 1986 in werking treedt. Ook de Eerste Kamer is begin 1985 met het wetsvoorstel akkoord gegaan.

Het Hoger Beroepsonderwijs wordt nu erkend als een vorm van Hoger Onderwijs en is daarmee een gelijkwaardige partner van de Open Universiteit en het Wetenschappelijk Onderwijs.

De commissie heeft op tal van punten wijzigingsvoorstellen naar voren gebracht, waarvan een groot aantal uiteindelijk in het wetsvoorstel terecht zijn gekomen. Een belangrijk verschil is straks dat de HBO-instellingen zelfstandiger worden, zodat zij flexibeler op de behoefte van de arbeidsmarkt kunnen inspelen. Dit is vooral voor het Technisch Onderwijs van belang. De huidige regelgeving van het Voortgezet Onderwijs is voor het HBO een te strak keurslijf, waardoor allerlei - noodzakelijke - ontwikkelingen worden tegengehouden.

Het wetgevingsproces voor het HBO is voorlopig nog niet afgerond, omdat voor dit terrein van het Hoger Onderwijs ook nog een invoeringswet moet worden ingediend.

Schaalvergroting, taakverdeling en concentratie in het HBO

De operatie van schaalvergroting, taakverdeling en concentratie beoogt het Hoger Beroepsonderwijs vooral kwantitatief te versterken. De operatie is gericht op institutionele versterking door fusie tussen instellingen van Hoger Beroepsonderwijs. Deze schaalvergroting is nodig, omdat het HBO met momenteel 413 instellingen in het algemeen te kleinschalig is. Alle HBO-instellingen zullen straks aan bepaalde minimumvoorwaarden moeten voldoen, zodat relatief kleine instellingen via fusie in grotere instellingen zullen opgaan.

Jaarverslag commissie volwasseneneducatie 1984.

In het verslagjaar bestond de commissie uit de volgende leden:

R.A. Pijlman (vz), T. Rutgers-Dagevos (secr.), H.L. van Eesteren-Smith, Mevr. J.M. Heemskerk, J.A.J.M. van Huygevoort, W.M.M. Niland, G.P. Schuller (H.B. lid), Mevr. J.A.M. Schijvenaars (tot nov.), J.A. Veening, P. van Zandbergen-Scheffer. Adviserende leden: G. den Ouden-Dekkers, Mevr. M. Kamp, Y.P.M. v.d. Werff, L. Vonhoff-Luyendijk, J. Franssen.

De commissie vergadert in Amersfoort, gezien de reisafstand voor de meeste leden het meest centrale punt. In april vergaderde de commissie op verzoek van de kamerleden in den Haag. Desondanks ontbraken m.u.v. mevr. den Ouden, de kamerleden zonder bericht van verhindering op alle vergaderingen van de commissie.

M.u.v. de maanden juli en aug. is de commissie iedere maand bijeen geweest. Een probleem voor het werk van de commissie vormt het niet tijdig beschikbaar zijn van kamerstukken, waardoor het werk ernstig wordt vertraagd. Aan mevr. den Ouden is op haar verzoek verschillende malen advies uitgebracht.

De commissie heeft in haar vergaderingen de volgende onderwerpen besproken: De Basiseducatie, gevolgen van de bezuinigingen in dag-avondonderwijs, de Open Universiteit, basiseducatie binnen het stelsel van de volwasseneneducatie in relatie tot K.M.B.O., primair leerlingwezen en BKE, deficienties m.b.v. de Open Universiteit, Beroepsonderwijs voor volwassenen, studiefinanciering. Wet erkenning onderwijsinstellingen, de nota basiseducatie, onderwijs retributiebeleid en het informaticastimuleringsplan.

Jaarverslag van de Koepelcommissie Financiële, Economische en Sociale Zaken, over het verenigingsjaar 1984

1. Samenstelling van de koepelcommissie FES, per 31 december 1984: de heren Alberti, Antonini, Barning, Den Boer, Engering, Geerligs, Den Hartog, Heerze, De Lange, Lantain, Lewin, Ressenaar, Van Rossum, Schonk, Sinnighe Damsté, Talsma (voorzitter), Korff (secretaris).
2. Vergaderingen. De koepelcommissie FES is in het verslagjaar 8 keer bijeengekomen, namelijk op 8 februari, 22 maart, 2 mei, 29 mei, 22 augustus, 22 september, 14 november en 19 december.

3. Activiteiten

- a) Partijvergaderingen

Na een grondige interne voorbereiding heeft de koepelcommissie bereikt dat de partijraad over Europa (19 mei) zich tevens uitsprak over de noodzaak van sanering van de Europese financiën, van beheersing van de uitgaven en van het afstemmen en integreren van het economisch en monetair beleid.

De Miljoenennota 1985 is zowel intern als in breder verband met leden van de partijraad doorgesproken, zulks ter voorbereiding van de partijraad op 22 september. De onderwerpen die de meeste aandacht trokken waren lastenverlichting bedrijfsleven, maatregelen ziektewet en deregulering. In het bijzonder het laatste onderwerp ontlokte reacties van teleurstelling.

Tevens is vanuit de koepelcommissie een bijdrage geleverd aan de voorbereiding van de themadag over economische herstel en innovatie (10 november), waar o.m. centraal stonden het industriebeleid, het belang van fiscaal economische maatregelen en van deregulering, het onderwijs en het sociaal beleid.

Tenslotte heeft de koepelcommissie zich ingezet voor het vormgeven aan de discussie in de partijraad over de jeugdwerkloosheid (17 november). Onder auspiciën van de koepelcommissie heeft een daartoe ingestelde ad hoc-werkgroep van brede samenstelling de voorbereiding ter hand genomen. De ingediende stellingen zijn, enigszins geamendeerd, door de partijraad overgenomen.

b) Voortgangscntrole Regeerakkoord

Mede gelet op de ervaringen met Bestek '81 heeft de koepelcommissie in het verslagjaar het initiatief genomen het kabinetsbeleid regelmatig te toetsen aan het regeerakkoord, voorzover het de financiële aspecten betreft. Daartoe is in eerste instantie een drietal commissies, t.w. de commissies Volkshuisvesting en Volksgezondheid en de koepelcommissie Onderwijs aangeschreven. Daarbij is de opzet gekozen van bilateraal overleg, na een schriftelijke voorbereiding op basis van door de koepelcommissie FES vooraf gestelde vragen. Reeds in het verslagjaar heeft overleg met de commissie Volkshuisvesting plaatsgevonden, van beide zijden is dit overleg als constructief en bevredigend ervaren.

c) Privatisering en deregulering

De binnen de koepelcommissie geëntameerde discussie over privatisering, deregulering en versterkte toepassing van het profijtbeginsel is opgeschort in afwachting van diverse ontwikkelingen. Gelet op het grote ideologische belang van deze onderwerpen zullen zij echter niet achter de gezichtseinder wegzakken.

d) Herziening commissiestelsel

Vanuit de koepelcommissie is energieke aandacht besteed aan de voorstellen met betrekking tot de herziening van het commissiestelsel. Daarbij stonden centraal de plaats en de taken van de koepelcommissie. Naar haar mening dienen ook in de nieuwe structuur coördinatie tussen en initiërende en stimulerende impulsen op de vakcommissies gewaarborgd te worden.

Jaarverslag van de belastingcommissie van de VVD over de periode november 1983 tot en met 31 oktober 1984.

In de verslagperiode kwam de commissie 10 maal bijeen te weten op:

22 november 1983	Behandelde onderwerpen onder meer:
6 december 1983	Buitengewone lastenaftrek (tweeverdienerswetsontwerp) T.biljettenwetsontwerp Lijfrentewetsontwerp inzagerecht fiscus assurantie eigen risico ontheffingen WIR
24 januari 1984	wetgevingsprogramma instir onroerend goed belasting
21 februari 1984	lastenverlichting 1985 kostenvergoedingen belastingplan 1985/lastenverlichting bedrijfsleven rapport cie. Schaper
27 maart 1984	onkostenvergoedingen in loon in natura lastenverlichting
10 april 1984	tweeverdieners teruggaaf betaalde onroerend goedbelasting
22 mei 1984	blauwdruk voor een nieuwe inkomstenbelasting-Grapperhaus herziening partijcommissies kwijschelding onroerend goedbelasting uniform BTW tarief
5 juni 1984	belastingfraude-notitie de Grave
21 augustus 1984	uniform BTW tarief lijfrentewetsontwerp n.a.v. amendement Engwirda rapport cie. Simons
9 oktober 1984	leidraad administratieve boeten buitengewone lasten overgangsregeling voor bestemmingswijzigingen WIR jaarplan 1984-1985

Personalialia.

De heren Van Lawick en Portheine, die reeds meedraaiden in de commissie werden door het hoofdbestuur formeel als lid benoemd. Wegens drukke werkzaamheden zag de heer Reyink zich genoodzaakt terug te treden.

Algemeen.

De vergaderingen van de belastingcommissie kenmerkten zich altijd door de goede sfeer en de regelmatige aanwezigheid van de heren Van Tets (1e kamer) en de Grave (2e kamer). Voorts is enige malen aanwezig geweest de heer Van Rey (2e kamer). Tot grote vreugde van de commissie wist de staatssecretaris zich ook enige malen vrij te maken om de vergaderingen te bezoeken. In het najaar hebben voorzitter en secretaris een gesprek gehad met de heer Groenveld van de Teldersstichting. Tot slot past een woord van dank aan de medewerkers op de Koninginnegracht en met name Andréa Luyben voor de vele werkzaamheden die op uitstekende wijze verricht werden.

2 december

mr. R.A.E. de Haze Winkelman.

Financieel-Economische Commissie VVD: jaaroverzicht 1984

- Vergaderfrequentie:** In beginsel vergadert de FEC maandelijks, behoudens in juli en augustus. In 1984 is de FEC 9 keer officieel bijeen geweest, te weten op 24 januari, 29 februari, 28 maart, 8 mei, 5 juni, 19 september, 16 oktober, 21 november en 18 december. Daarnaast is de FEC - in wisselende samenstelling - een aantal malen in klein comité bijeen geweest ter voorbereiding van partij-evenementen waarbij de FEC was betrokken.
- Evenementen:** De FEC heeft tesamen met de ad hoc-werkgroep "Innovatie" en de Kamercentrale Tilburg de Themadag "Innovatie en Economisch Herstel" (Breda, 10 november) voorbereid, georganiseerd en uitgevoerd. Daarnaast is de FEC betrokken geweest bij de totstandkoming van de partijraad "Jeugdwerkloosheid" (Hoogeveen, 19 november).
- Rapporten:** In 1984 heeft de FEC het rapport "Stimuleren van Economisch Herstel" afgerond. Dit rapport vormt enerzijds het - op verzoek van het hoofdbestuur - commentaar op het rapport inzake een integraal innovatiebeleid d.d. 19 augustus 1982 van de werkgroep "Innovatie" en doet anderzijds concrete aanbevelingen terzake van het te voeren economisch beleid, die aansluiten bij de politieke realiteit.
- Onderwerpen:** In alle vergaderingen van de FEC is de "actuele politiek" aan de orde geweest. Met name de hoofdaandachtspunten van het Kabinetsbeleid op economische-financieel terrein, zijn telkenmale doorgesproken. Bij voortduur is vanuit de FEC aangedrongen op het absolute prioriteit blijven geven aan de hoofddoelstellingen "vermindering van het financieringsstekort" en "lastenverlichting voor het bedrijfsleven". In het kader van de vermindering van het financieringstekort vormt de onbeheersbaarheid van de overheidsuitgaven een punt van grote zorg, dat te weinig aandacht geniet. In het verlengde hiervan heeft de FEC op

verzoek van de heer De Korte de argumenten ter faveure van voorgenomede hoofddoelstellingen van het Kabinetsbeleid gegroepeerd, onderbouwd en toegelicht in een notitie ten behoeve van de Tweede Kamer-fractie.

Daarnaast heeft de FEC de Tweede Kamer-fractie ondersteund door bijdragen te leveren op een aantal terreinen van economisch beleid, met name Innovatiestimuleringsregeling, Informatica-stimuleringsplan, deregulering/privatisering, Industrie- en Technologiebeleid.

-.--.-.-.-.-.-.-

JAARVERSLAG SOCIALE COMMISSIE VVD 1984

1. ledental

Aan het einde van het verslagjaar telde de commissie dertien leden en tien adviserende leden.

2. vergaderingen

De commissie heeft vergaderd op: 24 januari, 22 februari, 28 maart, 25 april, 29 mei, 27 juni, 25 juli, 19 september, 16 oktober, 21 november, 11 december 1984.

Verslagen van deze vergaderingen zijn naar het secretariaat gezonden.

3. onderwerpen

Aan de orde kwamen onder meer de volgende onderwerpen:

-januari	-ombuigingsbeleid
-februari	-minimumproblematiek
-maart	-stelselwijziging , jeugdwerkloosheid
-juni	-jeugdwerkloosheid
-juli	-uitkeringsrechten, deeltijdarbeid,
ziektelastenverz.heffings-grondslagen sociale
zekerheid
-september	-miljoenennota
-oktober	-stellingen jeugdwerkloosheid
-november	-rapport "Grenzen aan de Sociale Zekerheid",
basisinkomen
-december	-verkiezingsprogramma

Verder is vruchtbaar overleg gepleegd met de fractieleden van de Eerste- en Tweede Kamer.

JAARVERSLAG COMMISSIE MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF 1984

In de verslagperiode is de commissie voor het Midden- en Kleinbedrijf zes keer bijeen geweest. Halverwege de periode heeft Drs. A.J.G. Leijten zijn functie als secretaris neergelegd. In de aldus ontstane vacature is voorzien door de benoeming van Mr. L. Antonini. De heer Leijten is evenwel lid geworden van de commissie. De commissie heeft zich bezig gehouden met onderwerpen van uiteenlopende aard, met als belangrijkste:

B.T.W.

Uitvoering is aan de orde geweest het voornemen van staatssecretaris Mr. H.E. Koning om te komen tot de invoering van een uniform B.T.W.-tarief. De commissie is niet eensluidend in haar opvatting. Een meerderheid evenwel is van oordeel dat een uniform B.T.W.-tarief voordelen biedt, zij het dat bij de invoering een zeer ruime overgangperiode in acht genomen moet worden. De discussie zal worden voortgezet nadat de nota van de staatssecretaris over dit onderwerp is verschenen.

Consumentisme

Het consumentisme is langdurig besproken ter voorbereiding van de themadag consumentenbeleid. Een onderwerp, dat onze commissie zeer belangrijk vindt en nauwlettend gevolgd zal worden, gezien het effect van mogelijk te nemen maatregelen voor de ondernemers in het midden- en kleinbedrijf.

Deregulering

De commissie heeft helaas moeten vaststellen dat er nog weinig gedereguleerd is. Er zal voor gewaakt worden dat de discussie niet verzand. De commissie acht dit onderwerp daarvoor te belangrijk.

Lastenverlichting bedrijfsleven

Het kabinetsbeleid heeft naar het oordeel van de commissie slechts in te beperkte mate fiscale verlichting gegeven voor de ondernemer. Voorts is de commissie van oordeel dat ondernemers zonder personeel ook moeten profiteren van de lastenverlichting die aan ondernemers met personeel is gegeven door verlichting van de sociale verzekeringspremies.

M.K.B. in hoofdlijnen

Uitgebreid is van gedachten gewisseld over het startersbeleid, voorlichting en adviesstructuur en de wijziging in de

kredietbeschikking. De commissie vindt het niet gewenst starters te veel de financiële hand te reiken, daar gewaakt moet worden voor concurrentievervalsing. Voorts moet sprake zijn van een gelijke behandeling van starters. Overigens vindt de commissie het juist dat de activiteiten in het kader van het M.K.B. worden gestimuleerd. De ontwikkelingen met betrekking tot de voorlichting en de adviesstructuur ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf worden als positief ervaren. Teleurstelling bestond over het feit dat door de wijziging in de kredietbeschikking een kostenverhoging voor de ondernemers in het midden- en kleinbedrijf is ontstaan.

Onderwijs

In de verslagperiode is een aanzet gegeven tot een discussie over het beroepsonderwijs. In de discussie zal grote aandacht worden besteed aan de mogelijkheden om het aantal leerlingenplaatsen uit te breiden.

Ontwerpbesluit ruimtelijke ordening

Over dit ontwerpbesluit is van gedachten gewisseld op verzoek van de Commissie Ruimtelijke Ordening. De enige kanttekening die is geplaatst, heeft betrekking op het feit dat naar het oordeel van onze commissie niet expliciet is verwoord dat bij het vaststellen van een bestemmingsplan een distributie planologisch onderzoek noodzakelijk is.

Wet tweeverdieners

De commissie heeft gesproken over de positie van de meewerkende echtgenote in het kader van bovengenoemde wet. Een positie die nadelig wordt beïnvloed door de invoering. De fiscale commissie is verzocht aan dit onderwerp aandacht te besteden.

Verkeerscirculatieplannen

De commissie heeft aan de Vereniging van Staten- en Raadsleden de verkeerscirculatieplannen van de gemeenten onder de aandacht gebracht. De commissie is van oordeel dat een vlotte bereikbaarheid van de winkelgebieden in de steden in het belang is van de winkelier, in het belang van de toeleverancier en niet in de laatste plaats van de consument.

Experimentele regeling startfaciliteiten vrouwenbedrijven

De door staatssecretaris Mr. A. Kappeyne van de Coppello ingediende regeling geeft naar opvatting van de commissie aanleiding tot rechtsongelijkheid. Gezien de uitgangspunten van de regeling worden ook vraagtekens achter de haalbaarheid gezet. De staatssecretaris is conform het bovenstaande op de hoogte gesteld.

Tot zover een summier overzicht van de activiteiten van de Commissie Midden- en Kleinbedrijf. Tenslotte willen wij vaststellen dat de contacten met de kamerleden op plezierige wijze verlopen. Ook hun inzet voor de werkzaamheden van de commissie heeft onze waardering.

Jaarverslag 1984 van de Energiecommissie van de VVD.

Evenals in 1983 is de Energiecommissie in dit verslagjaar een zevental keer bijeengekomen waarbij werd ingegaan op onderwerpen als:

- aardgasbeleid
- gewenste organisatiestructuur SEP
- kernenergie
- energiekosten als onderdeel woonlasten
- koleninzet electriciteitsproductie
- oliemarkt
- stadsverwarming

Met betrekking tot het punt "energiekosten" als onderdeel van de "woonlasten" heeft de Energiecommissie een adviesnota opgesteld en toegezonden aan het hoofdbestuur van de VVD.

In deze nota werd ingegaan op de grote invloed van de energiekosten op de woonlasten. (incl. de stijgende gasprijzen).

Er worden daarbij wegens aangegeven om enerzijds tot een groter begrip van het VVD-beleid in dezen te komen, en anderzijds om tot meer beheersbare energiekosten in de woningsfeer te komen.

Dit zowel voor de private- sector, als voor de sociale huur-sector.

Begin 1984 werd onder auspiciën van de kamercentrale Groningen en de Energiecommissie de Landelijke Energiethemadag gehouden in Paterswolde, in de Provincie Groningen.

Voor deze themadag bestond grote belangstelling.

Van de sprekers moet met name onze Minister van Economische Zaken, de heer van Aardenne genoemd worden met een heldere uiteenzetting over het Nationale Energiebeleid.

Dit beleid bleek in essentie niet veranderd te zijn met als uitgangspunten energiebesparing en diversificatie van energiedragers naar soort, prijs en land van herkomst. Voor de electriciteitsproductie en -gebruikers was en is het van curciaal belang dat concurrerende prijzen berekend worden ten opzichte van het buitenland- zeker voor die bedrijven waarvan het energiedeel significant is in het eindprodukt.

In de septembervergadering van de Energiecommissie is aandacht besteed aan de energiepassages in de troonrede.

Tenslotte heeft de commissie in november een bezoek gebracht aan de kernenergiecentrale Borssele van de N.V. Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij.

Jaarverslag van de Landbouwcommissie van de VVD over 1984

De samenstelling van de landbouwcommissie in 1984 was als volgt:

C. Geerligts (voorzitter), ir. J. Gaakeer, D.E. de Hoop, ing. J. Kaan, J.Th. Keijers, ing. F. Kersbergen, drs. A.J.G. Leijten, prof. drs. S.L. Louwes, F. Mulder, mevr. J.G. Termeer-van Valburg, M.J. Varekamp en ir. P. Alberti (secretaris).

In de samenstelling van de commissie kwam dit jaar geen wijziging.

De landbouwcommissie kwam in 1984 8 maal bijeen, 7 keer te 's-Gravenhage, een maal te Wedde en wel op 31 januari, 6 maart, 3 april, 17 juli, 4 september, 2 en 30 oktober en 4 december.

Een voortdurend punt van bespreking was de instelling van de superheffing in de melkveehouderij. De commissie is van oordeel dat het stelsel uitermate conserverend werkt en op langere termijn bedrijfsaanpassingen zeer moeilijk maakt. Ruilverkaveling wordt ernstig belemmerd, grond- en pacht prijzen ondervinden eveneens invloeden van de superheffing waarvan de uiteindelijke gevolgen nog niet zijn te overzien. De landbouwbegroting 1985 werd op de gebruikelijke wijze besproken. Mcb-compensatie en lastenverlichting kwamen steeds aan de orde. Landbouwonderwijs werd besproken. Vooral de dreigende situatie voor de LAS had de aandacht, terwijl ook de ontwikkelingen bij de HAS werden gevolgd.

Wet Bodemverontreiniging, Meststoffenwet, maar vooral ook de overrompelende Interimwet Intensieve Veehouderij werd met zorg onder ogen gezien, waarbij laatste wet vooruitlopende op de Meststoffenwet als zeer indringend en als een soort vestigingswet werd beschouwd. Landbouw en Milieu is nog onvoldoende aan de orde gekomen; het probleem van de zure regen is besproken, landbouw is niet de ergste vervuiler.

Tijdens de zomervergadering werden de problemen van de Veenkoloniën bekeken, mede na een inleiding van de heer H.E. Takens.

Op 24 maart is mede onder auspiciën van de commissie een landbouwmanifestatie te Zutphen gehouden. Door ruime belangstelling en aandacht in de vakpers kan deze dag als een succes worden beschouwd. Vertegenwoordigers van de JOVD-landbouwcommissie hebben eenmaal een commissievergadering bijgewoond, waarbij parallele gedachten bleken te bestaan.

1.1. Voorzitter: Will C. van Rossum
Secretaris: mr. A.Th.G.M. de Lange

Leden: mevr. A. van Leeuwen-Gijsberts, mevr. drs. C. de Leve-Haagman, H.J.J. Bruning,
P.J. v.d. Broek, ir. I.K. Schat, ir. P.A. v. Wijnen, drs. I. v.d. Sluys.

Adviserende leden Tweede Kamerfractie:

mevr. A. Jorritsma-Lebbink, de heren L.M. de Beer, mr. H.Th.M. Lauxtermann,
A.A.M.E. van Erp, J.F.B. van Rey.

Adviserende leden Eerste Kamerfractie:

jhr. mr. G.O.J. van Tets, J.A. van Graafeiland.

2. De in het jaarverslag 1983 aangekondigde uitbreiding van de commissie heeft in het verslagjaar zijn beslag gekregen. In september is op voordracht van de commissie de heer ir. J.K. Schat door het hoofdbestuur benoemd. In november is eenzelfde procedure gevoerd op grond waarvan de benoeming plaatsvond van de heren ir. P.A. van Wijnen en drs. I. van der Sluys.

1.1. De commissie kwam twaalf maal bijeen, eenmaal op het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer voor een bespreking met minister dr. P. Winsemius nl. op 17 januari 1984. Behoudens een vergadering in de fractiekamer van de V.V.D. in het Stadhuis van 's-Gravenhage, werden de vergaderingen gehouden in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
Een voor 13 juni geplande bespreking met de minister vond geen doorgang.

1.1. op vrijdagavond 18 mei organiseerde de commissie in het Jaarbeurs-congrescentrum te Utrecht een themaavond volkshuisvesting.
De commissie kon zich wederom verheugen in een grote belangstelling. Wethouders en raadsleden belast met volkshuisvestingstaken vormden een volle zaal. Inleidingen werden verzorgd door mevr. van Leeuwen-Gijsberts, ir. I.K. Schat en P.J. v.d. Broek.
De discussie tussen inleiders, adviserende leden en genoemde aanwezigen vormde een waardevolle bijdrage aan het succes van deze thema-avond.
In haar vergadering van 13 november heeft de commissie besloten de derde bijeenkomst te organiseren op 31 mei 1985.

1.1. De commissie besteedde veel aandacht aan de voorbereiding van de thema-avond m.n. de inhoud van de inleidingen werd uitvoerig doorgesproken. Op deze avond stonden de volgende onderwerpen centraal:

- deregulering
- maatschappelijk gebonden eigendom
- verloop woningwetwoningen
- grondpolitiek

In haar maandelijkse vergaderingen werd door de commissie in het verslagjaar besproken:

- begroting V.R.O.M. m.n. het onderdeel volkshuisvesting
- meerjarenplan woningbouw
- meerjarenplan stadsvernieuwing
- w.o. stads- en dorpsvernieuwing
- huurbeleid 1984-1985
- individuele huursubsidie
- wijziging huurprijzenwet woonruimte
- gedeeltelijke invoering leegstandwet
- koopsector
- premie-corporatiewoning
- deregulering m.n. welstandstoezicht.

5.1. Veel dank is ook dit jaar verschuldigd aan de adviserende leden voor hun waardevolle en constructieve bijdragen aan de informatieuitwisseling tussen commissie en leden van de Tweede Kamerfractie.

6.1. Dit verslag is vastgesteld in de vergadering van de commissie op 11 december 1984.

's-Gravenhage , 9 december 1984

Lex de Lange
secretaris

Jaarverslag koepelcommissie Welzijn 1984

Binnen het werkterrein van de koepel Welzijn is nogal wat in beweging gekomen in 1984. De beleidsnota inzake wetgeving Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur d.d. september 1983, - waarmede een definitief einde kwam aan de voorbereidingen van een kaderwet specifiek Welzijn, - is uitvoerig besproken. En naar aanleiding hiervan: de door de VVD-fractie ingediende moties; hoe het achterland geïnformeerd zou moeten worden over de ontwikkelingen, nu de kaderwet niet doorgaat; welke functies moeten in de zorgwet of in de welzijnswet komen.

Uitvoerig werd ingegaan op een brief van de organisatie Vrouwen in de VVD m.b.t. het voornemen om de rijksbijdrage voor emancipatie activiteiten in de regeling voor Volwassenen Educatie te sluizen.

Een gesprek met de commissie externe deskundigen t.b.v. vormingswerk in internaatsverband ging niet door. De receptie in het Tweede Kamer gebouw had de koepelcommissie in een andere kamer gestopt dan op de lijst aangegeven stond. De "gasten" konden de koepelcommissie niet vinden en gingen teleurgesteld weer naar huis.

De reparatienota m.b.t. gelijke behandeling mannen en vrouwen werd besproken in de commissie.

Na "prinsjesdag" kwam de begroting 1985, de nota over het interdepartementale Welzijnsbeleid en de notitie Jeugdbeleid ter sprake.

Om de notitie Jeugdbeleid samen met het eindrapport van de Interdepartementale werkgroep Ambulante en Preventieve Voorzieningen voor hulpverlening aan jeugdigen en het eindrapport van de interdepartementale werkgroep residentiële voorzieningen voor jeugdigen voor te bereiden voor behandeling in de koepel, werd er een ad-hoc werkgroep gevormd.

Ook de stellingen voor de themadag over jeugdwerkloosheid hadden de volle aandacht van de commissie.

Kiezen voor trendvolgers of budgetfinanciering gaf een discussie die in 1985 moet worden afgerond. Ook het kritisch volgen van de uitwerking van de wet op de bejaardenoorden, voor wat betreft het onderdeel gecoördineerd bejaardenwerk als onderdeel van het flankerend beleid zal in 1985 weer op de agenda staan.

En natuurlijk stond ook de discussienota herziening partijcommissies en het jaarplan 1985, in de koepelcommissie geagendeerd.

In de laatste vergadering van 1984 werd een eerste aanzet gegeven voor het verkiezingsprogramma '86-'90.

Jaarverslag Culturele Commissie september 1983 - september 1984.

De Commissie telt totaal 3 leden. Voorzitter mw drs J. Meulemans-Seelen.

De volgende mutaties vonden in de verslagperiode plaats:

Afgetreden: dhr J.L. Heldring.

Benoemd: de heren D. v.Mourik en W.F. v.Raab v.Canstein.

De Commissie kwam 9x bijeen - gemiddeld waren 6 leden aanwezig.

Behandeld werden de volgende onderwerpen:

- Toneel/ Theaterbeleid.

Een sub-Commissie voerde daartoe gesprekken met de heren B.Boudewijn, G.J. Rijnders en W. v.Westreenen, hetgeen resulteerde in het Cie-rapport "Knelpunten". Dit rapport stemde in grote lijnen overeen met het -naderhand uitgebrachte- "Eind-rapport Cie Landelijk Toneelbestel" (rapport Cie de Boer).

- Museumbeleid.

- Monumentenzorg.

- Financiering Kunstaankopen.

- Herstructurering salarissen dansers en mime-spelers.

- Contact met de Teldersstichting aangaande het rapport "Liberaal Kunstbeleid".

- Geadviseerd is meer aandacht te schenken en publiciteit te geven aan het 100-jarig bestaan van het Rijks Museum te Amsterdam.

- Het Coördinatiecentrum voor Liberaal Socio-Cultureel Beleid te Brussel heeft contact opgenomen met de Culturele Commissie. Een oriënterende bespreking is in voorbereiding.

De vergaderingen van de Koepel Welzijn werden meestentijds bezocht door de voorzitter of de secretaris.

T.E. Gerritsma-Bruins, secr.

Jaarverslag van de Commissie Maatschappelijke Ontwikkeling over het jaar 1984.

Samenstelling van de Commissie:

Voorzitter : mevr. P. van Landbergen-Scheffer
Secretaris : J. W. Haanstra

Leden : A. P. Baart
 mevr. Drs. I. Günther
 mevr. S. v. d. Pas-Bouman
 A. G. v. d. Stoel
 H. H. W. Visser

adviserende leden

namens de Eerste-Kamerfractie:

: mevr. dr. E. Weder-Sait
 Dr. B. Hofman

namens de Tweede-Kamerfractie:

: mevr. Drs. M. M. H. Kamp
 mevr. A. Lucassen-Stauttener
 mevr. E. Terpstra

Algemeen.

In tegenstelling tot voorgaande jaren heeft de commissie meer het karakter gekregen van kommentaar leveren op beleidsvoornemens van de regering dan wel zelf beleidsvoornemens ontwikkelen.

Belangrijke punten van discussie zijn geweest:

1. De Wet op de Bejaardenoorden, waarvan hier een enkel essentieel punt.
 - Samenhangend ouderenbeleid, zoveel mogelijk tegemoet komen aan de zorg op maat binnen en buiten het bejaardenoord, waarbij niet een nieuw financieringssysteem centraal staat, maar de oudere mens,
 - De beleidsvisie van de overheid over nadere afstemming van het indicatiebeleid voor samenhangende voorzieningen voor bejaardenoorden, verpleegtehuizen en wonen-plus voor ouderen.
 - De planning van bejaardenoorden en verpleegtehuizen moet bij de provincie blijven.
 - Samenhang tussen bejaardenoorden en verpleegtehuizen die thans nog gescheiden indicatiestellingen voor beide voorzieningen hebben, heel dicht bij elkaar, dan wel onder één noemer brengen.
 - In geval van de WGM, bejaardenoorden en verpleegtehuizen samen in de Zorgwet.

Verder werd behandeld:

2. De nota over de eerste lijnszorg. Aandachtspunten waren:
 - hoe hoog moet de eigen bijdrage worden.
 - Bezuinigingen op de intra-murale zorg geeft druk op de extra-murale zorg.
 - Algemeen maatschappelijk werk, wordt dit algemeen aanvaard?
 - Deskundigheidsbevordering.
 - Bij het kruiswerk en het gezinswerk zijn veel overlappingsen. Het is een warwinkel van financieringen. Bij decentralisatie speelt b.v. het "vrije beroep" een rol die de zaak niet vereenvoudigd.
 - Samenwerking binnen de gezondheidscentra?
 - Menselijkheid van bij- en nascholing.
 - De capaciteitsplanning per gemeente.

Tijdens de laatste vergadering van de commissie in het jaar 1984, is de paragraaf Maatschappelijke Ontwikkeling van de Rijksbegroting 1984-1985 aan de orde geweest.

Planning.

De commissie blijft van oordeel dat er een betere taakafbakening moet komen van het beleidsterrein van de commissie om effectiever te kunnen functioneren. Samenhang en samenwerking in de totale zorg-sektor met zowel Tweede-, dan Eerste Kamerfractie is van wezenlijk belang.

Jaarverslag van de commissie Sport, Recreatie en Natuurbehoud van de VVD 1984

De commissie onderging in 1984 geen wijziging in de samenstelling en bestond derhalve uit: mr. J.A. Jager, voorzitter; H.R.J. Graaf van Zuylen van Nijevelt, vice-voorzitter; H. Bransen v.d. Goot, secretaris, alsmede de leden M. Booy, ing. H. van Dam, L.A. Hafkamp, N. Heiligenberg, ir. J.K. Hylkema, dr. F.J. Kuijers, J.Chr. Nolthenius, L. Rietveld, jhr. J.W. Steengracht van Oostcapelle.

Namens het hoofdbestuur werd dr. P.D. Coljee en namens de Eerste en Tweede Kamerfracties werden de heren dr. L. Ginjaar, dr. B. Hofman en J.W. Verbeek, respectievelijk de heren drs. L.M.L.H.A. Hermans, G.W. Keja en J. Metz aangewezen als adviserend lid.

De commissie kwam in 1984 op 25 januari, 26 maart, 23 mei, 22 augustus en 28 november in plenaire vergadering bijeen en belegde nog een extra bijeenkomst om met een delegatie van de N.S.F. van gedachten te wisselen.

In de vergadering van 25 januari is op diens verzoek met de heer Braams gediscussieerd over geluids(hinderlijke) sporten naar aanleiding van de kamerdiscussies op dat moment.

Naast de plenaire vergaderingen voerden de subgroepen sport, recreatie en natuurbehoud regelmatig overleg over actuele zaken ter voorbereiding van plenair te behandelen onderwerpen.

Een aantal malen kon snel op een gerichte vraag van Kamerleden worden ingespeeld. Voor het overige heeft de commissie een bijdrage geleverd aan de Ad-hoc werkgroep Markerwaard en ook als partijcommissie in deze een duidelijk standpunt ingenomen en uitgedragen.

Het vrijetijdsbeleid heeft ook in 1984 veel aandacht van de commissie gevraagd. De secretaris nam deel aan de voorbereidingen voor een nota onder auspiciën van de Stichting Recreatie over dit onderwerp en voorzag daarmee thans de commissie van informatie en gespreksstof.

Ook de nationale landschappen hebben de commissie in 1984 ernstig beziggehouden. Deze kwestie verdient politiek gezien meer aandacht, doch dreigt in verband met de financiële consequenties naar de toekomst te worden verschoven. In het kader van de Kamerbehandeling van de 3 groene structuurschema's zal de commissie in 1985 met voorstellen ter zake komen.

De structuur van het VVD-commissiewerk is dit jaar in bespreking geweest, alsmede het functioneren van de vele commissies en koepels.

Een en ander ook in relatie tot de departementale herschikking en de adviescommissies in de Tweede Kamer.

Het zier er naar uit dat de huidige commissie S.R.N., zoals wij die kennen, na de verkiezingen van 1986 niet gecontinueerd zal gaan worden. Een splitsing ligt voor de hand. Jammer is te moeten constateren, dat de steeds herhaalde aandrang onzerzijds om de commissiestructuur mede dienstbaar te maken aan de vele Staten- en raadsleden van de VVD, voorshands niet méér heeft opgeleverd dan een verwijzing naar de te vormen stuurgroep, waarin de Vereniging van Staten- en Raadsleden zal zijn vertegenwoordigd.

De voorzitter en de secretaris bezochten, waar mogelijk, beurteling het koepeloverleg Welzijn. Gezien echter de discussie over de nieuwe commissiestructuur en het gebrek aan affiniteit tussen de behandelde onderwerpen in onze commissie en de koepelcommissie, had bijwoning van die vergadering geen hoge prioriteit.

1985 zal o.a. in het teken staan van de voorbereiding van het verkiezingsprogramma.

Verslag aldus vastgesteld in de vergadering van de commissie S.R.N. op 28 november 1984.

de secretaris,

JAARVERSLAG 1984.

De stelselwijziging ziektekosten is een onderwerp, dat in vrijwel alle 8 de vergaderingen van de Commissie aan de orde is geweest.

Afhankelijk van de aktualiteit is aan de Kamerleden indringend geadviseerd. Het is niet licht gevallen om in dat verband liberale ijkpunten te destilleren, op grond waarvan een duidelijk V.V.D.-standpunt kon worden geformuleerd.

Een eerste aanzet voor een discussie in breder partijverband is thans voor bespreking gereed.

De in het najaar 1983 ingestelde werkgroep, bestaande uit leden van de partijcommissies Maatschappelijke Ontwikkeling en die van Volksgezondheid, heeft ook in het eerste kwartaal van 1984 standpunten ten behoeve van de beide kamerfrakties voorbereid ten aanzien van met name de "Nota Eerstelijnszorg".

Op 14 maart is in Den Haag door de Commissie een bijeenkomst belegd, waarvoor leden van gedeputeerde en van provinciale staten uit het gehele land zijn uitgenodigd, met als onderwerp "ziekenhuisbouw-planning".

Deze bijeenkomst heeft eraan bijgedragen, dat de Kamerleden zich nog beter konden voorbereiden op hun inbreng tijdens de U.C.V. van 26 maart over de beddenreductie en de heroverweging aangaande het plafond voor de bouw van ziekenhuizen.

Eén en ander is georganiseerd naar aanleiding van de discussies in de gelederen van de Commissie tijdens de vergadering van 20 februari.

In de maart-vergadering komen aan de orde :

Moerman-therapie, bezuinigingen Volksgezondheid, en man-power-planning.

De ontwerp-wet menselijk bloed is voorbereid ten behoeve van het voorlopig verslag; dit is geschied in de vergadering van april.

In die vergadering is eveneens uitvoerig stilgestaan bij de "Nota Eerstelijnszorg".

Naar aanleiding van het V.P.R.O.-televisieprogramma van 2 mei heeft de Commissie een tweetal assistent-geneeskundigen in opleiding ontvangen voor een nadere toelichting aan commissie- en kamerleden in de vergadering van 21 mei.

Op 21 september wordt de bijeenkomst portfeuillehouders Volksgezondheid in Den Haag, georganiseerd door de 2e kamerfractie, bijgewoond. Welzijnswet, Wet Voorzieningen Gezondheidszorg en de integratie van die twee hebben daarbij centraal gestaan.

De zgn. "Notitie-Laffreé inzake gezondheidszorg" met betrekking tot kostenbeheersing, bezuinigingen en stelselherziening is eind september in de commissie aan de orde geweest.

Toespitsing vindt plaats op de liberale eisen, welke aan een verzekeringsstelsel kunnen worden gesteld.

De Begroting Volksgezondheid 1985 komt uitvoerig ter sprake in de oktober-vergadering.

Bovendien wordt het jaarplan tot en met de zomer van 1985 vastgesteld.

De honorering van specialisten alsmede een eerste gedachtenvorming ten aanzien van het concept-verkiezingsprogramma zijn punt van bespreking in de december-bijeenkomst.

De adviserende rol van de Commissie en haar leden is niet enkel en alleen plenair tot uitdrukking gebracht.

Vele bilaterale contacten tussen commissieleden en kamerleden hebben eraan bijgedragen, dat ook in informele zin regelmatig gedachtenwisseling plaats had.

Drs. E. Haaksman

secretaris.

5 januari 1985.

JAARVERSLAG VAN DE HOMOWERK GROEP OVER 1984

In 1984 heeft de commissie in het kader van haar opdracht sterk de nadruk gelegd op rechtstreeks contact met de Tweede Kamerfractie teneinde de fractie op de onderscheidenlijke beleidsterreinen van informatie te voorzien. Het doet de commissie deugd door deze aanpak terug te kunnen blikken op vele concrete resultaten, al dan niet in de vorm van vragen, moties en amendementen, en dit in een tijd waarin zeker buiten de partij de aandacht voor vraagstukken als door de commissie behandeld lijkt af te nemen.

Ten aanzien van de behandeling van het wetsontwerp Transseksuelen stelt de commissie vast, dat het voorstel ter vereenvoudiging van de daarin vervatte regelgeving in brede kring werrklank heeft gevonden. Het in die zin gewijzigde ontwerp komt naar de mening van de commissie beter tegemoet aan de wens tot versterking van de rechtszekerheid van betrokkenen.

Ten aanzien van de wetgeving op de bejaardenoorden verheugt het de commissie te kunnen constateren, dat uiteindelijk het belang van de persoonlijke levenssfeer zoals beschermd door onze Grondwet zwaarder weegt dan de vermeende identiteit van bijzondere instellingen, en dit op liberaal initiatief. Terecht wordt het niet toelaatbaar geacht dat bedoelde instellingen zich ter beperking van rechten van bewoners verschuilen achter enige levensbeschouwelijke identiteit.

De commissie spreekt de hoop uit dat dezelfde gedachtengang in analoge gevallen zal prevaleren en heeft er vertrouwen in dat ook in die gevallen liberalen de nodige initiatieven zullen ontplooiën. De commissie denkt in dit verband met name aan de nog steeds uitgebleven wet gelijke behandeling. Het wordt als zeer positief bestempeld dat deze zich in 1984 in een hernieuwde aandacht mag verheugen, zoals ook is gebleken uit de bijdrage van de fractievoorzitter ter gelegenheid van de Algemene Beschouwingen in de Tweede Kamer waarin hij - mede op instigatie van de commissie - het belang van spoedige totstandkoming heeft herhaald, welk belang ook door de aanvaarde motie-Rempt door de Kamer is uitgesproken waarbij de Kamer de Regering een termijn heeft gesteld.

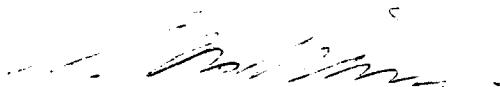
Al met al kan de commissie terugzien op een vruchtbare samenwerking met de Tweede Kamerfractie.

De contacten met uw hoofdbestuur zijn naar aanleiding van de voorstellen tot reorganisatie van het commissiewezen bij momenten moeizaam geweest. Ook op de commissie heeft dit zijn weerslag gehad: het is lastig werken in een commissie waarvan het voortbestaan onzeker is. Een onevenredig deel van het werk van de leden heeft verband gehouden met de reorganisatieplannen en het onderhouden van de dialoog met uw hoofdbestuur.

Naast de werkzaamheden die tot concrete parlementaire gevolgen hebben geleid heeft de commissie zich ook in 1984 praktisch voortdurend moeten buigen over telkens terugkerende onderwerpen als de vormgeving van het individualiseringsstreven in de sociale zekerheid en voor de fiscus.

Daarnaast heeft de commissie opnieuw de Rijksbegroting doorgenomen en de voorbereiding van een nieuw verkiezingsprogramma aangevangen.

's-Gravenhage, december 1984

Bernard Wastiaux, secretaris.

Jaarverslag van de koepelcommissie Justitie en Binnenlandse Zaken over 1984.

Inleiding.

Onder de koepelcommissie Justitie en Binnenlandse Zaken ressorteren de Justitiecommissie, de commissie Binnenlandse Zaken, de Politiecommissie en de werkgroep Grote Steden.

Aangezien het werkterrein van de onder de koepel ressorterende commissies nauwelijks overlappingsen vertoont, wordt in principe één vergadering per jaar voldoende geacht.

Het spreekt voor zich dat, wanneer daar aanleiding voor bestaat, de koepelcommissie vaker bijeen zal komen.

De koepelcommissie is in het verslagjaar bijeen geweest op 12 september 1984 en op 15 december 1984.

Samenstelling koepelcommissie.

De koepelcommissie is als volgt samengesteld.

Justitiecommissie	: Jhr. Mr. J.v.d. Goes van Naters Mw. Mr. M.M. Idenburg-Amorison
Commissie Binnenlandse Zaken	: Mr. J.H.J. van Blommestein J.F. Meyeraan
Politiecommissie	: Mr. A.D. Peiffer Mw. B.A.H.M. Lok-Knap
Werkgroep Grote Steden	: Mr. C.A. Troost W.J. Barning
Vereniging van Staten en Raadsleden	: Mr. I.W. Opstelten
Hoofdbestuur	: Mr. P.J.J.M. Mangelmans

Adviseurs van de Tweede Kamerfractie zijn:

drs. L.M.L.H.A. Hermans

H.H. Jacobse

Mr. A.H. Korthals

plaatsvervangende leden: A.J. Evenhuis

Mr. H.Th.M. Lauxterman

Adviseurs namens de Eerste Kamerfractie zijn:

Prof. Mr. M.C.B. Burkens

drs. F.M. Fey

Mr. W.J. Geertsema

J.A. van Graafeiland

Mr. Ir. H. Heyne Makkreel

De koepelcommissie staat onder voorzitterschap van de heer J.W. Remkes en het secretariaat is in handen van de heer Mr. R.H.D. van Bruggen.

Werkzaamheden.

In het afgelopen jaar is o.a. aan de volgende onderwerpen aandacht besteed:

- Jaarplannen van de commissies en de werkgroep en het verslag van de werkzaamheden.
- Discussienota herziening partijcommissies.
- Voorbereiding partijraadsvergaderingen.

Verder is er een schrijven van het hoofdbestuur ontvangen waarin de koepelcommissie werd gevraagd om in samenwerking met de kamercentrale Overijssel op 20 april 1985 een themadag Binnenlandse Zaken en Justitie ter voorbereiding op het verkiezingsprogramma 1986 te organiseren.

In de vergadering van de koepelcommissie van 15 december 1984 zijn hiertoe de eerste voorbereidingen gestart.

Slotopmerkingen.

In één van de vergaderingen van de koepelcommissie is naar voren gebracht dat de jaarplannen parallel lopen met het parlementaire jaar en dat de jaarverslagen parallel lopen met het kalenderjaar.

Verzocht is te bevorderen dat jaarplannen en jaarverslagen over dezelfde tijdsruimte gemaakt worden.

Jaarverslag 1984 Justitiecommissie

Evenals voorgaande jaren heeft de justitiecommissie zich bezig gehouden met tal van actuele zaken.

De revue gepasseerd hebben o.a. wetsontwerpen inzake:

- deregulering
 - Wet op de Privacy
 - Wetsontwerp aangaande regels van arbitrage in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
 - Wetsontwerp inzake fysieke beveiliging bij kernmateriaal
 - wijziging nietigheid dagvaarding
 - Wetsvoorstel inzake de T.B.R.-stelling
 - Begroting
 - Wet Vermogenssancties
- etc. etc.

Belangrijk piéce de résistance werd gevormd door een geheel andere kwestie; nl. de vraag: "hoe het toenemende geweld in de samenleving in te perken?".

Een kwestie die eens te meer geïllustreerd werd door b.v. het binnendringen van het VVD-kantoor te Amsterdam.

Naar aanleiding van dit vraagstuk heeft de justitiecommissie gemeend een brief te moeten zenden aan de Minister van Justitie. Onderwerp van deze brief betrof de rechtsbescherming welke gepaard gaat met de veiligheid van de burgers.

Er dient toch in ieder geval, zo meent de commissie, "een redelijk niveau van rechtshandhaving" gewaarborgd te worden.

Afsluitend mag gezegd worden dat de justitiecommissie met "kritisch oog en oor" de juridische gang van zaken heeft gevolgd en zal blijven volgen.

Samenstelling van de commissie; mutaties

Tegen het eind van 1983 was, zoals hij ruim tevoren al had aangekondigd, de heer P. A. van Vugt afgetreden als secretaris, na jarenlange trouwe dienst als zodanig. Tegelijkertijd had de heer H. Brand onverwacht het voorzitter- en het lidmaatschap beëindigd, in verband met voorgenomen verhuizing naar het buitenland.

Commissieleden Mr. J. H. J. van Blommestein en J. F. Meijeraan R.A. bleken bereid de functie van voorzitter resp. secretaris op zich te nemen; het hoofdbestuur benoemde hen 29 december 1983 als zodanig.

Voorts waren er nog vacatures door het aftreden in 1983 van de heren Prof. Mr. M. C. B. Burkens en J. A. van Graafeiland R.A. in verband met hun verkiezing tot lid van de Eerste Kamer; als gevolg van de EK-verkiezingen hadden wij Mr. W. J. Geertsema overigens als enthousiast adviserend lid mogen begroeten. Overeenkomstig onze voordrachten - waarbij wij rekening hielden met spreiding over verschillende bestuurslagen en deskundigheden, alsmede over woonplaatsen - heeft het dagelijks bestuur van de VVD in maart en juni in de vacatures en in een gewenste kleine uitbreiding voorzien door benoeming van de heren J. J. van Aartsen, C. G. J. van den Oosten, Jhr. R. G. P. Sandberg tot Essenburg en Mr. G. W. A. van der Velde.

Gedurende het verslagjaar waren verder lid van de commissie :

E. F. M. Coenen-Vaessen, F. H. Cornelissen, Mr. J. H. Ekkers, I. J. P. Keijzer, C. S. M. Kormelink-Paulus, Ir. G. A. P. Schellekens (hoofdbestuurslid) en R. J. Schuitema. Adviserend: Mr. W. J. Geertsema, Drs. L. M. L. H. A. Hermans, Mr. H. Th. M. Lauxtermann en Mr. J. G. C. Wiebenga.

Vergaderingen; werkwijze

Zowel ter wille van het rendement van de reistijd t.o.v. de vergadertijd als uit kostenbewustzijn heeft de commissie de voorgenomen frequentie van haar vergaderingen wat verminderd, maar de duur ervan verlengd; de daarin passende gezamenlijke maaltijd (voor eigen rekening) is een gewaardeerd onderdeel van de bijeenkomsten geworden.

Vergaderingen - in het gebouw van de Tweede Kamer - werden gehouden op 1 februari (gast: Drs. L. van Leeuwen, burgemeester van Capelle aan de IJssel; minderheden), 28 maart, 9 mei (gast: minister Mr. J. G. Rietkerk; zes grote operaties), 27 juni, 20 september, 10 oktober (vervroegd t.o.v. 24 oktober, i.v.m. behandeling van de begroting 1985) en 28 november.

In de eerste vergadering hebben wij ons ernstig beraden op (verbetering van) onze functionering. Bij onze vergaderingen waren dit jaar steeds adviserende leden aanwezig, met wie een goed contact bestaat. In gezamenlijk overleg tracht de commissie de wetgevende arbeid te volgen en telkens een paar actuele onderwerpen bij de kop te nemen, zo veel mogelijk aan de hand van schriftelijke inbreng van een of meer leden. Ingeval de betrokken materie in eerste instantie wordt behandeld door een Kamerlid dat niet tot onze commissie behoort, is deze meestal in onze vergadering aanwezig geweest tijdens desbetreffende bespreking.

Besproken onderwerpen (sommige meer dan eens) :

Splitsing van Zuid-Holland, minderhedennota, opheffing B B / reorganisatie rampenbestrijding, wet gemeenschappelijke regelingen, kiesrecht voor niet-ingezetenen, decentralisatieplan, "grote operaties" op zich zelf en in hun samenhang, systematische streeksgewijze gemeentelijke herindeling, begroting 1985, tijdstip van periodieke verkiezingen en van eerste samenkomst van GR, PS en TK. T.a.v. laatstgenoemd onderwerp heeft de commissie in het kader van enkele concrete aanbevelingen ook herinnerd aan een in het jaarverslag 1982 van het hoofdbestuur opgenomen hartekreet over de rompslomp van te vervullen formaliteiten en in te vullen formulieren. Dit heeft er toe geleid dat de algemeen secretaris een reeks suggesties heeft ingezonden, waarvoor de commissie - en de TK-fractie - hem erkentelijk is. Het onderwerp "burgemeestersbenoemingen" is in ruime zin een "pièce de résistance" geweest; wij hopen dit in de eerste maanden van 1985 af te ronden.

Optreden in andere organen; onderlinge contacten

Het in onze commissie opgenomen hoofdbestuurslid was niet alleen contactpersoon, maar nam ook volledig deel aan onze werkzaamheden. Voorts memoreren wij graag de ondersteunende functie van het algemeen secretariaat en van het secretariaat van de Tweede-Kamerfractie.

15 februari 1983 nam een delegatie uit onze commissie deel aan een samenkomst van een tweetal commissies van de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD met leden van de Tweede-Kamerfractie. Onderwerpen van (soms vluchtige, soms meer uitvoerige) bespreking: organisatie binnenlands bestuur, decentralisatieplan, rapport Christiaanse, onderzoek herindeling gemeenten, opheffing bescherming bevolking, overheidspersoneelsbeleid (w.o. stakingsrecht van ambtenaren).

In de jaarlijkse algemene vergadering te Hattem heeft onze voorzitter 17 maart aangedrongen op bespreking door de VVD van het onderwerp Reorganisatie van de Rijksdienst (rapporten "commissie Vonhoff"), mede gezien ter zake in het regeringsaccord opgenomen beleidsvoornemen. In die vergadering was bij het onderwerp Bijzondere besluitvorming ook een amendement van onze commissie ter tafel m.b.t. de vertegenwoordiging van de partijcommissies (en de bijzondere groepen) in de z.g. amendementencommissie; dat amendement werd door de vergadering aanvaard.

Mede in het verlengde hiervan zijn inzake dit onderwerp voor de algemene vergadering 15 december in Dordrecht een - door het hoofdbestuur in beginsel overgenomen - motie en twee amendementen ingediend. Het ene amendement is ter vergadering ingetrokken (nadat een amendement van andere zijde, met overeenkomstige strekking, was aanvaard), het andere voor een deel aanvaard en overigens verwezen naar te voeren redactioneel overleg.

De voorzitter nam deel aan de vergadering van de voorzitters van de partijcommissies op 4 juni. (Bespreking discussienota herziening VVD-commissies.) De vergadering van de Koepelcommissie Justitie en Binnenlandse Zaken op 12 september werd door voorzitter en secretaris bezocht.

Op de vergadering van de partijraad 22 september is onzerzijds aandacht gevraagd voor het belang van een goede voortgang (c.q. van het op gang komen) van de "grote operaties", ook in onderlinge samenhang, waarvoor meer belangstelling en daadkracht van de minister-president van belang zou kunnen zijn. De op de andere vergaderingen van de partijraad behandelde onderwerpen lagen buiten ons werkterrein.

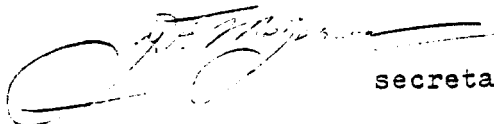
Op verzoek van het hoofdbestuur verzorgden wij aan het einde van 1984 een reactie op het interim-deelrapport Referendum en Volksinitiatief van de "staatscommissie Biesheuvel"; in de hoofdlijnen daarvan onderkennen wij een zekere parallel met ons vorig jaar tot stand gekomen discussierapport Referendum - Ja / Neen / Geen mening

of een andere mening?

Om ons rapport in bespreking te krijgen, hebben wij het initiatief moeten nemen. Wij zijn het bestuur van de kamercentrale 's-Hertogenbosch bijzonder erkentelijk, dat het desgevraagd bereid was een themadag Referendum te beleggen (8 december) en de huishoudelijke organisatie zowel als de kosten daarvan voor haar rekening te nemen. Na inleidingen door de heren Mr. J. M. Polak, M. de Bruijne en H. J. L. Vonhoff hebben velen van de ruim zestig aanwezigen (w.o. een staatssecretaris en een aantal leden van de Staten-Generaal, alsmede drie hoofdbestuursleden) onderling en met de inleiders levendig gediscussieerd.

28 november / 17 december 1984

De VVD - commissie Binnenlandse Zaken :

secretaris

JAARVERSLAG VVD WERKGROEP GROTE STEDEN 1984.

Samenstelling werkgroep:

Mr. C.A. Troost, voorz.

W.J.L. Barning, secr.

Mr. D. Bartels

Drs. R. Groothoff

Drs. A.J.B. Eubert

Mr. A.J. Kokshoorn

Mr. H.C. ter Kuile-v.d. Hoeven

Drs. C. de Leve-Haagman

Drs. P.J.E.M. Luyten

Mr. A. Peereboom voller

N.v.d. Pol-v.d. Dorpel

adviserende leden:

Mr. W.J. GEERTSEMA

Drs. L.M.L.H.A. Hermans

H.H. Jacobse

Mr. H.Th.M. Laurtermann

Mr. J.C. Wiebenga

De werkgroep kwam bijeen op de volgende data: 1 febr., 29 febr., 11 april, 9 mei, 12 sept., 10 okt., 18 december

De werkgroep is in staat geweest in nauwe samenspraak met de betreffende leden van de 2e Kamerfractie diverse onderwerpen te behandelen.

Hiervan kunnen genoemd worden:

- wet stadsvernieuwing
- minderheden nota
- wet gemeenschappelijke regelingen
- de grote steden problematiek
- veiligheidsnota van de 2e kamerfractie en de Amsterdamse gemeenteraadsfractie
- financiële verhoudingswet

De leden van de werkgroep vinden het teleurstellend dat in de nota herziening partij commissies de werkgroep Grote Steden niet meer voorkomt. Niet vergeten mag worden dat de hele nederlandse samenleving belang heeft bij een behoorlijk grote stedenbeleid. Er zijn daarom zeker taken weggelegd voor de werkgroep, zoals inbreng in partijprogramma voor verkiezingen, het rapporteren in een vroeg stadium van negatieve effecten van op stapel staand beleid naar de 2e kamerfractie evenzo het kritisch becommentariëren van wetsontwerpen, nota's e.d.

In het komende jaar zal de werkgroep zich o.a. beraden over de veiligheidsnota, het minderhedenbeleid en de nota structuurschets stedelijke gebieden.

W.J.L. Barning, secretaris.

Jaarverslag 1984 Politiecommissie

Per 31 december 1984 was de politiecommissie als volgt samengesteld:

Leden: mr. A.D. Peiffer (voorzitter)
B.A.H.M. Lok-Knap (secretaris)
mr. J.H.J. van Blommestein
mr. M.A.A. van Capelle
H. Dubbelboer
D.G.J. Fabius
drs. A.C.H. Kuntze
P. v.d. Molen
mr. M. Zonneville

Adviserende leden:

prof. mr. M.C.B. Burkens
drs. F.M. Feij
drs. L.M.L.H.A. Hermans
H.H. Jacobse
mr. A.H. Korthals
mr. J.G.C. Wiebenga

De commissie kwam bijeen op de volgende data:

2 februari, 21 maart, 2 mei, 30 mei, 6 september, 19 september, 10 oktober,
27 november en 19 december.

Op 4 juni vond het jaarlijks overleg plaats tussen de heer Hilarides, in het DB van de partij belast met de partijcommissies en de voorzitters van de commissies. Aan de orde was het discussiestuk over de herziening van de partijcommissies. De heer Peiffer heeft op deze bijeenkomst de in het concept-discussiestuk voorgestelde koppeling van de politiecommissie met de werkgroep grote-steden be-critiseerd.

In de herziene versie van het discussiestuk heeft men het voorstel van de heer Peiffer gevolgd en van de koppeling afgezien. De commissie kan zich vinden in de verdere voorstellen, zoals neergelegd in het herziene concept.

Op voorstel van de Tweede Kamerfractie vond op 26 juni een eerste overleg-ronde plaats over de door de kamerfractie uit te brengen nota veiligheidsbeleid. Tijdens het zomerreces en in het najaar hebben verscheidene commissieleden een (schriftelijke) bijdrage geleverd en op intensieve wijze meegewerkt aan de tot-standkoming van het op 3 december aan de pers gepresenteerde VVD-actieplan "bestrijding criminaliteit en vandalisme".

Medio 1984 werd in de vacature van het voorzitterschap voorzien door de benoeming van de vice-voorzitter mr. A.D. Peiffer. Op verzoek van de commissie werden voorts door het dagelijks bestuur van de partij als lid van de commissie benoemd, drs. A.C.H. Kuntze (automatiserings deskundige op het ministerie van justitie) en de heer D.G.J. Fabius (district commandant der Marechaussée)

Het jaarlijks overleg met de koepelcommissie werd dit jaar vastgesteld op 12 september. Het jaarplan van de politiecommissie werd aan de koepelcommissie aan-geboden. Centraal in het jaarplan stonden de volgende punten:

- het rapport Geelhoed
- de relatie politie - bijzondere opsporingsdiensten
- grootschalig politieoptreden
- concept beleidsplan automatisering
- voortgangsbegeleiding van de notitie veiligheidsbeleid van de fractie
- de nieuwe politiewet
- behandeling begroting 1985
- het verkiezingsprogramma 1986-1990

Besloten werd de begroting 1985 in de commissie te behandelen op 16 oktober in aanwezigheid van enkele VVD-korpschefs.

De suggesties gedaan op deze bijeenkomst werden door de woordvoerder van de fractie, de heer Dijkstal verwoord in zijn bijdrage op de uitgebreide commissievergadering van 26 november.

Globaal genomen kwamen het eerste halfjaar van 1984 aan de orde:

- + een notitie betreffende het sterktestelsel van de gemeentepolitie (v.d. Molen)
- + een notitie betreffende het cellentekort (v. Capelle)
- + het beleidsplan automatisering van de politieke informatievoorziening (medesamensteller Kuntze)

Naast genoemde onderwerpen vormde de nieuwe politiewet een steeds weerkerend onderwerp.

De kostenraming van 1-4 miljard bij de totstandkoming van de nieuwe politiewet bleek de grootste hindernis te zijn voor de realisering ervan.

Een en ander zou volstrekt niet rijmen met het beeld van deze tijd wat betreft bezuinigingen en ombuigingen.

Voor de VVD is deze problematiek bijzonder gevoelig.

In het regeerakkoord zijn over de éénsoortige (provinciale) politie afspraken gemaakt, in het verkiezingsprogramma wordt de provinciale politie specifiek genoemd, zowel oud fractievoorzitter Wiegel als fractievoorzitter Nijpels staan provinciale politie voor en in deze regeerperiode zijn de bewindslieden, verantwoordelijk voor het beleid in dezen, van liberale huize.

Het bijwonen van de commissievergadering van 27 november door de ministers Rietkerk en Korthals Altes, waar beiden het te voeren kabinetsbeleid voor wat betreft de politieorganisaties hebben toegelicht, heeft geleid tot een meer genuanceerd standpunt van de commissie. Het komend jaar zal van de commissie een definitief standpunt in deze kunnen worden verwacht.

Samenvattend kan gesteld worden dat de discussie over het ontwerp nieuwe politiewet binnen de politieorganisaties en binnen de VVD weer volop is opgelaaid.

De commissie heeft goede hoop dat in 1985 een voor alle partijen alleszins bevredigende oplossing zal worden gevonden.

De commissie dankt in het bijzonder de adviserende leden van de Tweede Kamerfractie voor hun nimmer aflatende inzet en voorts allen waarmee in 1984 in goede harmonie is samengewerkt.

Ondanks tekenen van normvervaging in onze samenleving zal de politiecommissie zich ook in 1985 weer gemotiveerd inzetten voor de discussie over het handhaven van de rechtsorde, omdat binnen de regels van een democratische rechtsstaat de ontplooiing van het individu het meest gewaarborgd is.

BIJLAGE V

BESLUITEN van de 69ste algemene vergadering van 15 december 1984
en de door het hoofdbestuur gedane toezeggingen.

- ✦ Aanvaard werd het voorstel van het hoofdbestuur tot het sluiten van een samenwerkingsovereenkomst met de JOVD.
Door het hoofdbestuur werd toegezegd dat het in de samenwerkingsovereenkomst onder 3, lid 1 genoemde plan jaarlijks door het hoofdbestuur becommentarieerd zal worden en dat dit commentaar in de jaarlijkse algemene vergadering bij het vaste agendapunt "Bespreking beleid hoofdbestuur" kan worden besproken.
Voorts zegde het hoofdbestuur toe tijdens de jaarlijkse algemene vergadering in 1987 de samenwerkingsovereenkomst te zullen evalueren. In het commentaar dat het hoofdbestuur in dat jaar op het ingediende jaarplan zal leveren, zal het tevens ingaan op de thans bij dit agendapunt ingediende amendementen (punt 2).
- ✦ Besloten werd in het huishoudelijk reglement op te nemen een nieuw artikel 79, luidende: "De Jongerenorganisatie Vrijheid en Democratie (JOVD), statutair gevestigd te 's-Gravenhage, is een bijzondere groep voor de duur van een conform de besluiten van de algemene vergadering van de VVD en de algemene vergadering van de JOVD te sluiten samenwerkingsovereenkomst. Het gestelde in de artikelen 78.1, 78.2 en 78.3 is daarbij niet van toepassing." (punt 3)
- ✦ Met twee derden van de uitgebrachte geldige stemmen werd een voorstel aanvaard tot aanvulling c.q. wijziging van artikel 23.1 onder 4 en artikel 23.2 onder 6 van de statuten: "...stem: de voorzitters van de Kamerfracties en de vertegenwoordiger van de VVD-leden in het Europese Parlement of zij die.... (punt 4)
- ✦ Aanvaard werd een motie van het hoofdbestuur waarbij aan de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies werd verzocht bij het concipiëren van het reglement TK met betrekking tot het te hanteren tijdschema rekening te houden met het feit dat de verkiezingsraad in december dient te worden gehouden en de algemene vergadering ter definitieve vaststelling van de kandidatenlijst TK ten laatste in de eerste helft van februari, zodat het verkiezingsprogramma wordt vastgesteld in januari (punt 5).
- ✦ Bijzondere besluitvormingsprocedure (art. 48 h.r.) (punt 5).
 - Het hoofdbestuur zegde toe zich te zullen beraden of en op welke wijze reglementering zal plaatsvinden van de vraag aan welke organen de opstelling van programma's en resoluties behoort te worden toevertrouwd en hoe de afvaardiging van de als "opstellers" te beschouwen organen naar de amendementencommissie dient te worden geregeld (motie 73 van de commissie Binnenlandse Zaken).
 - Aanvaard werd amendement 84 van de afdeling Sneek op artikel 48.3.
 - Aanvaard werd amendement 87 van de kamercentrale Leiden op artikel 48.4 lid 1.
 - Overgenomen werden de amendementen 88, 103 en 110 van de afdeling Utrecht op resp. artikel 48.4 lid 2, artikel 48.8 lid 2 en artikel 48.12.
 - Overgenomen werd een niet gepubliceerd voorstel van de afdeling

Nieuwegein om in artikel 48.9 de woorden "uit het bestuur" te schrappen.

- Overgenomen werd in artikel 48.13 onder 2 de toevoeging vóór "opstellers": "(vertegenwoordigers van de)" en geschrapt werd: "waarop de amendementen c.q. moties betrekking hebben" (amendement 111 van de commissie Binnenlandse Zaken).
- Overgenomen werd amendement 112 van de ondercentrale Rijswijk op artikel 48.15.
- Overgenomen werd amendement 114 van de kamercentrale Gelderland op artikel 48.15 lid 3.

Over amendement 101 van de kamercentrale Limburg werd, in verband met een foutieve publicatie in Vrijheid en Democratie, gesproken aan de hand van een ter vergadering ingediende tekst. Achteraf is gebleken dat het hier slechts om een concept ging dat in de gepresenteerde vorm niet door de kamercentrale vergadering was overgenomen.

De algemene vergadering machtigde het hoofdbestuur om, waar noodzakelijk, in de definitieve formulering van artikel 48 redactionele aanpassingen aan te brengen.

- ‡ Aanvaard werd een voorstel van het hoofdbestuur tot toevoeging van een artikel aan elk van de reglementen op de kandidaatstelling, dat zal gelden zolang de definitieve reglementen nog niet door de algemene vergadering zijn aanvaard. De tekst daarvan luidt als volgt:

"Artikel 14 EK Artikel 17 TK Artikel 18 PS Artikel 18 GR
Tijdelijke afwijkende regeling.

Zolang de algemene vergadering nog niet de wijzigingen heeft vastgesteld ter aanpassing van dit reglement aan de in 1983 en 1984 door de algemene vergadering ter zake genomen besluiten, stelt het hoofdbestuur de kandidaatstellingsprocedure vast overeenkomstig die besluiten en overigens zoveel mogelijk met inachtneming van de bepalingen van dit reglement." (punt 6)

- ‡ Voorstellen commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies.

Adviezen gemeenteraad.

- Overgenomen werd amendement 123 van de afdeling Arnhem.
- Aanvaard werd amendement 126 van de ondercentrale Haarlem/Velsen.
- Overgenomen werd amendement 132 van de afdeling Zoetermeer.
- De commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies zegde toe zich te zullen beraden op de inhoud van amendement 133 van de kamercentrale Gelderland.
- Overgenomen werd amendement 134 van de afdeling Deurne.
- Overgenomen werd amendement 135 van de afdeling Leiden.
- Overgenomen werd amendement 141 van de afdeling Haren.
- Overgenomen werd amendement 143 van de afdeling Zoetermeer.
- Overgenomen werd amendement 144 van de kamercentrale Gelderland.
- Overgenomen werd amendement 149 van de afdeling Vught.

- Overgenomen werd amendement 150 van de afdeling Arcen en Velden/Bergen.
- Aanvaard werd amendement 154 van de afdeling Arnhem.
- Overgenomen werd motie 157 van de afdeling Breda.
- Overgenomen werd amendement 158 van de afdeling Woerden. Bij de verwerking daarvan wordt tevens de inhoud van de amendementen 159 van de ondercentrale Haarlem/Velsen, amendement 160 van de afdeling Arnhem en amendement 161 van de afdeling Breda overgenomen, alsmede amendement 171/172 van de afdeling Arnhem, amendement 173 van de afdeling Oosterhout en amendement 187 van de afdeling Deurne.
- Overgenomen werd amendement 170 van de afdeling Groningen.
- Overgenomen werd amendement 174 van de afdeling Zoetermeer.
- Overgenomen werd amendement 184 van de ondercentrale Den Bosch en Ommelanden.
- Overgenomen werd amendement 188 van de afdeling Arnhem.
- Overgenomen werd amendement 189 van de kamercentrale 's-Gravenhage.
- Overgenomen werd amendement 190 van de ondercentrale Nijmegen.
- Overgenomen werd amendement 193 van de afdeling Sneek.
- Overgenomen werd amendement 195 van de afdeling Groningen.
- Overgenomen werd amendement 197 van de afdeling Rosmalen.
- Overgenomen werd amendement 209 van de ondercentrale Haarlem/Velsen.
- Overgenomen werd motie 211 van de ondercentrale Den Bosch en Ommelanden.
- Overgenomen werd amendement 213 van de ondercentrale Den Bosch en Ommelanden.
- Overgenomen werd amendement 215 van de afdeling Arcen en Velden/Bergen.
- Overgenomen werd amendement 216 van de afdeling Arcen en Velden/Bergen.

Adviezen provinciale staten.

- Overgenomen werd amendement 219 van de kamercentrale 's-Gravenhage.
- Overgenomen werd amendement 221 van de afdeling Deurne.
- Overgenomen werd amendement 223 van de kamercentrale Limburg.
- Overgenomen werd amendement 224 van de afdeling Zoetermeer.
- Bij de opstelling van de reglementsteksten zal rekening worden gehouden met amendement 225 van de afdeling Sneek.
- Overgenomen werd amendement 227 van de kamercentrale 's-Gravenhage.
- Bij de uitwerking van het tijdschema zal rekening worden gehouden met amendement 229 van de kamercentrale Gelderland.

ANALYSE VAN DE EUROPESE VERKIEZINGEN 1984

=====

1. Opkomst algemeen

In de E.G. als geheel vallen de opkomstcijfers t.o.v. 1979 nogal mee, men kan zelfs stellen dat er nauwelijks verschil is, indien men de E.G. als geheel beschouwt. 1979 zonder Griekenland was de opkomst 59,5%, thans met Griekenland 59,0 en in dezelfde negen van 1979 56,5. Als men daarbij het feit dat in 1979 voor het eerst rechtstreekse verkiezingen gehouden werden, alsmede de ernstige crisis waarin de E.G. zich vlak voor de verkiezingen van 1984 bevond mee in de overwegingen betreft is de opkomst naar ons oordeel geen reden tot overmatige ongerustheid. Dit is zeker niet het geval wanneer men de cijfers vergelijkt met de Verenigde Staten, waar de huidige President gekozen werd, en dat werd een "landslide" overwinning genoemd, met 26% van het totaal aantal mogelijke kiezers en een opkomst van 53%.

2. Resultaten algemeen.

In de E.G. als geheel heeft een merkbare radicalisering plaatsgevonden. Weliswaar zijn de Communisten achteruit gegaan van 48 naar 42 zetels, maar twee nieuwe groeperingen aan beide zijden van het politieke spectrum hebben hun intrede in het Europees Parlement gedaan: Europees Rechts met zestien leden, inclusief vier Italiaanse neo-fascisten uit het oude Parlement, en de Regenboog-fractie van 20 leden, waaronder de twee groen/roden uit Nederland. De grootste

verandering binnen een nationale delegatie heeft plaatsgevonden in het Verenigd Koninkrijk, waar een winst van 3% voor Labour door het districtenstelsel 15 zetels op 81 extra opleverde. Ook deze winst kan men beslist onder de radicalisering rangschikken, temeer waar alle gematigde en pro-E.G. labour afgevaardigden onder de 17 in het oude Parlement vervangen werden door anti-marketeers. Hiermee wordt het fenomeen dat er binnen het Parlement een niet onaanzienlijke minderheid tegen de instelling en de Europese integratie als zodanig, is waar zij zelf deel van uitmaakt alleen nog maar versterkt. Dit maakt een positieve ontwikkeling van de bevoegdheden van het Parlement beslist niet eenvoudiger.

Over die bevoegdheden van het Parlement is uiteraard in de verkiezingscampagne veel gesproken. Het verwijt dat het de moeite niet waard is om voor het Europees Parlement te gaan stemmen omdat het geen bevoegdheden heeft is in zoverre niet sterk dat met name over de begrotingen sommige nationale Parlementen nog minder invloed hebben. Ook wetgevend - blijkt uit onderzoek (1) - wordt van de aanbevelingen van het Europees Parlement een hoger percentage in wetgeving omgezet dan van de Nederlandse Tweede Kamer, zij het dat het proces in de E.G. langer duurt en minder zichtbaar is. Dit alles neemt echter niet weg dat de bevoegdheden van het Europees Parlement nog veel te wensen overlaten. Op dit moment is dat bijvoorbeeld duidelijk geworden in de discussie over de eigen middelen van de E.G., waar de ministers van Financiën overeen gekomen zijn om de begroting drastisch in te perken; daarbij geen rekening houdend met de mede-begrotingsautoriteit van het Europees Parlement, dat daar tegenover de Raad geen echt antwoord op heeft en vruchteloos pogingen in het werk stelt om de Europese Commissie aan te vallen, die op haar beurt evenmin de Raad controleert.

(1) zie professor Dr. M.C.V. van Schendelen, Het Europees Parlement, spectrum, Utrecht 1984.

Juist in zulk een situatie zou een krachtig en eensgezind Parlement misschien nog een winst kunnen maken; voor het wegstemmen van de Commissie of het verwerpen van de begroting zijn immers versterkte meerderheden vereist. In de huidige samenstelling, waarin het nationalistische en het anti-Europese element versterkt zijn, lijkt dat onhaalbaar.

3. Resultaten Overige landen

a. België

Alhoewel de stemplicht in België nog bestaat, heeft het deze maal grote moeite gekost om de burgers daaraan te laten voldoen. Daarmee is aan te nemen dat ook in dit over het algemeen pro-Europees land, dat door de aanwezigheid van de E.G.-instellingen in Brussel meer dan Nederland met de E.G. geconfronteerd wordt, betrekkelijk weinig de gemoederen bezighield. Door het kiesstelsel werden niet de Vlaams-Waalse tegenstellingen tot het grote thema, alhoewel dit zijdelings toch wel op de voorgrond kwam door de opstelling van de Voerense burgemeester Happart op de Waals-Socialistische lijst. Happart heeft in geheel Wallonië een zeer groot aantal voorkeurstemmen gekregen, maar ook een breuk veroorzaakt tussen de Vlaams en Waalse socialisten.

Evenals in Nederland is gepoogd het strakke bezuinigingsbeleid van de Christen-Democratisch-Liberale coalitie tot inzet van de Europese verkiezingen te maken. Evenmin als in Nederland is dit gelukt, maar evenmin zijn dit Europese verkiezingen geweest.

BELGIE

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>	
	<u>1984</u>	<u>1979</u>
Vlaamse Christen-Democraten	4	7
Waalse Christen-Democraten	2	3
Vlaamse Socialisten	4	3
Waalse Socialisten	5	4
Vlaamse Liberalen	2	2
Waalse Liberalen	3	2
Volksunie	2	1
AGALEV	1	-
ECOLO	1	-
FDF-RW	-	2
KPB	-	-
PCB	-	-
Vlaams Blok	-	-
PvdA	-	-
PTB	-	-
SAP-RAL	-	-
POS-LRT	-	-
Totaal	24	24

Een thema dat bij een aantal leden heeft meegespeeld, de aanwezigheid van allochtonen, heeft in België, eveneens vermengd met de taalstrijd, meegespeeld in de persoon van de omstreden Schaarbeekse burgemeester Roger Nols, op de lijst van de Waalse Liberale partij. Dat heeft voor die partij, de PRL, zonder twijfel een extra zetel opgeleverd, die overigens niet door Nols is ingenomen, maar door een echte liberaal en Europeaan, Daniel Ducarme, ex-partijmedewerker, Europees ambtenaar en kamerlid.

De Vlaamse liberalen, vergelijkbaar met de VVD, hebben t.o.v. 1979 een zelfde aantal zetels behaald, maar in vergelijking met de laatste nationale verkiezingen enkele procenten in stemmen verloren.

De Vlaamse Christen-Democraten verloren, de Groenen deden hun intrede in het Europees Parlement, de Vlaamse taalpartij won een zetel en komt op twee, de Franse taalpartijen verloren hun twee zetels.

b. Luxemburg

In het Groot-Hertogdom zijn, evenals in 1979, gelijktijdig nationale en Europese verkiezingen gehouden. Uit de aard van deze combinatie valt het moeilijker te beoordelen in hoeverre Europese en nationale thema's hebben gespeeld. Met name voor de stad Luxemburg is echter de aanwezigheid van de Europese instellingen van kapitaal belang. Waar in 1979 de Liberalen onder Gaston Thorn nog meer stemmen in de Europese verkiezingen dan in de nationale verkiezingen wisten te behalen, was deze keer zo'n verschil bij geen van de partijen het geval. De verdeling van de 6 zetels werd als volgt (79) Christen-Democraten 3 (3); Socialisten 2 (1); Liberalen 1 (2).

LUXEMBURG

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>	
	<u>1984</u>	<u>1979</u>
CSV (christen-democraten)	3	3
DP (liberalen)	1	2
LSAP (socialisten)	2	1
Verts alternatief (groenen)	-	-
Communistische partij	-	-
PSI (onafh. socialisten)	-	-
Revolutionaire Communistische Liga	-	-
Totaal	6	6

Na de wisseling van de nationale coalitie van Christen-Democraten met Socialisten in plaats van met de Liberalen, heeft de aftredende minister van Buitenlandse Zaken, Colette Flesch, voorlopig naast het fractievoorzitterschap in het nationaal Parlement haar Europese zetel opgenomen. Zij zal zich waarschijnlijk laten opvolgen door Lydie Polfer, de burgemeester van Luxemburg.

c. Frankrijk

In Frankrijk werd de campagne vooral op nationale thema's uitgevochten: voor of tegen Mitterand. Overigens moet objectief vastgesteld worden dat Frankrijk het voorzitterschap van de E.G.-Raad zeer goed vervuld heeft, en daarmee Europa als serieus thema ter harte genomen.

De lijsttrekker van de gecombineerde oppositie, Simone Veil, heeft geen sterke campagne gevoerd, maar vooral de combinatie van Gaullisten en Liberalen/Christen-Democraten heeft vele kiezers die daarvan niets moesten hebben in de armen van de franse Centruumpartij van Jean-Marie Le Pen gedreven. Een hele rits lijsten links en rechts van het politieke centrum haalden de kiesdrempel van 5,0% niet; de meeste hiervan, waarop ook enkele verستotenen uit de Europese Liberale fractie, haalden stemmen van de lijst Veil weg, die desondanks 43% van de stemmen en 41 van de 81 zetels kreeg. Toch is de Liberale fractie een aantal zetels kwijtgeraakt en telt nu 13 fransen (tegen 17 in 1979), waaronder enkele nieuwe en sterke figuren zoals oud-commissaris Deniau en oud-fractie voorzitter Roger Chinaud.

Er valt nog af te wachten hoevelen zich na de nationale verkiezingen van 1986 uit het Europees Parlement zullen terugtrekken; feit is het dat het commitment aan de ELD

van de groeperingen PR en PRS zwak is en blijft, hetgeen mede veroorzaakt wordt door het feit dat dit meer samenwerkingsverbanden van lokale en regionale kiesverenigingen dan echte nationale gestructureerde programpartijen zijn.

Daar tegenover staat wel dat het fractievoorzitterschap van Simone Veil, dat zij goed en Liberaal uitoefent, toenadering zou kunnen bewerkstelligen.

De Franse Socialisten verloren licht, de Communisten zwaar.

FRANKRIJK

zetelverdeling

<u>Partijen</u>	<u>1984</u>		<u>1979</u>
Union de l'opposition (Veil)	41	UFE	25
ERE	-	DIFE	15
Parti Socialiste (Jospin)	20	Soc. et Rad. de Gauche	22
Parti Communiste (Marchais)	10	PC	19
Front d'Opposition Nationale (Le Pen)	10		
Totaal	81		81

d. Italië

De Italiaanse Europese verkiezingen werden overschaduwd en bepaald door de dood van de Communistenleider Enrico Berlinguer, hierdoor herleefde de centrifugale tweedeling tussen Communisten links en Christen-Democraten rechts die juist na het overdragen van het premierschap aan de Republikeinen Spadolini en de Socialist Craxi naar de achtergrond verdween. Hierdoor verdween ook de te verwachten winst van de eerste gemeenschappelijke lijst van Liberalen en Republikeinen geheel in het niet, en kwamen beide partijen samen weer met vijf vertegenwoordigers in de Europese fractie terug, waarvan evenals in het verleden moeilijk een grote inzet in de Europese fractie te verwachten valt, mede gezien de andere verantwoordelijkheden die elk van hen naast het Europees mandaat blijft dragen. Sergio Pininfarina is naast voorzitter van de Raad van Bestuur aan de gelijknamige onderneming ook voorzitter van de Noord-Italiaanse werkgeversvereniging, Mario di Bartolomei is ook lid van het Italiaans nationale Parlement, Enzo Bettiza hoofdredacteur van een krant en Rosario Romeo Professor.

In Italië werd in politicis een echte Europese campagne gevoerd die zich concentreerde op de kamerbrede steun voor Spinelli en de Europese Unie; of dit thema onder de kiezers evenzeer leefde vragen velen zich af.

Italië kent de stemplicht, maar stelt geen sanctie op het niet nakomen.

Ultra-rechts won een zetel, de linkse Radicalen lieten de gevangen TV-reporter en beweerd Camorra-lid Enzo Tortora verkiezen.

ITALIE

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>	
	<u>1984</u>	<u>1979</u>
PCI	27	24
DC	26	29
PSI	9	9
MSI	5	4
PLI	5	3
PRI		2
PSDI	3	4
PR	3	3
DP	1	1
SVP	1	1
UV-PSdA	1	-
PDUP	-	1
Totaal	81	81

PCI Partito comunista italiano
DC Democrazia cristiana
PSI Partito socialista italiano
MSI-DN Movimento sociale italiano-Destra nazionale
PLI Partito liberale italiano
PRI Partito repubblicano italiano
PSDI Partito socialista democratico italiano
PR Partito radicale
DP Democrazia proletaria

e. Griekenland

Meer dan enig ander land van de Gemeenschap heeft deze jongste lid-staat de campagne in het teken van de nationale politiek gevoerd. Evenals in Frankrijk was het thema zo eenvoudig als: Ben je voor of tegen de huidige regering? Hoe weinig het Europees Parlement zelf daarbij van belang was moge blijken uit het feit dat de oppositiepartij, de Nea Demokratia, die in het Europees Parlement bij de Christen-Demokraten zit, totaal nieuwe kandidaten opvoerde op elke plaats van de lijst, terwijl er toch echt wel een paar goede in de afgelopen periode in Straatsburg zijn geweest. De met de ELD verbonden lijst van de Griekse Liberale Partij van Nikitas Venizelos heeft totaal tot niets geleid (0,3%). Misschien waren de omstandigheden voor deze kleinzoon van de grote staatsman niet gunstig, zijn populaire n° 2 op de lijst Vadoyannis stierf tijdens de campagne, T.V.tijd werd hen geweigerd en alle kleine partijen verloren in de strijd tussen de giganten, maar toch moet men zich serieus afvragen of de ELD hier wel de juiste partner gekozen heeft. De resultaten waarbij de Socialisten hun 10 zetels behielden en de Nea Demokratia van 8 naar 9 steeg, hebben ertoe geleid dat de oude en zeer rechtse leider Averoff van de Nea Demokratia nu in Griekenland vervangen zal worden door de meer liberale Mitsotakis. De Communisten behielden 4 zetels, verdeeld over twee groeperingen en het ultra-rechtse EPEN dat onomwonden terugkeer naar de tijd van de kolonels voorstaat, won één zetel.

GRIEKENLAND

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>	
	<u>1984</u>	<u>1979</u>
Panhelleense Socialistische Beweging (PASOK)	10	10
Nieuwe Democratie (ND)	9	8
Griekse Communisten (KKE)	3	3
Eurocommunisten (KKE-es.)	1	1
Sociaal Democraten (Kodiso)	-	1
Liberalen	-	-
Nationale Politieke Unie (EPEN) extreem rechts	1	-
Totaal	24	24

f. Ierland

Alhoewel de Ierse politieke cultuur aanmerkelijk verschilt van de overige E.G.-lid-staten is de Europese politiek wel het centrale thema geweest in de campagne, in het bijzonder de landbouwpolitiek. De teleurstelling over de, ondanks alles, gunstige deal, dat in tegenstelling tot andere E.G. landen melkproductie nog mocht verhogen in plaats van te verminderen, die Ierland daarin in maart heeft gekregen, heeft voornamelijk geleid tot een zeer aanmerkelijke terugval in opkomst, van 63,6 naar 47,6%. De met de Gaullisten verbonden Fianna Fail steeg van 5 naar 8 zetels, de met de Christen-Democraten verbonden Fine Gael van 4 naar 6. Labour, dat niet op de landbouw inspeelde verloor alle 4 zetels en in de Liberale fractie zetelde T.J. Maher, voormalig voorzitter van de Ierse landbouworganisatie, behield zijn zetel met groot overwicht.

IERLAND

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>		
	<u>1984</u>	<u>1979</u>	
Fianna Fail	8	5	Pr. Dem.
Fina Gael	6	4	PP
Independents	1	2	Lib. Cord.
Labour Party	-	4	Soc.
	Totaal	15	15

g. Denemarken

Hoe men ook over de uiteindelijke opstelling van de Deense vertegenwoordigers in de E.G. denkt, feit is het dat de discussie in de Europese campagne zich concentreerde op de vraag of de Deense kiezer nu meer of minder integratie wil. Deze beide opties stonden dan misschien hard tegenover elkaar, de uitkomst ervan is wel dat het pro-Europese deel van de Deense partijen zich eerder nationalistisch opstelt en het niet de anti E.G. krachten zijn die water in de wijn doen. De opkomst werd door deze fundamentele vraag als enige in het Europa van de 10 daarmee hoger, maar het was juist de anti-E.G. beweging die zich onder die noemer presenteerde die sterk won. Toch hebben ook de regeringspartijen (Conservatieven en Liberalen) goed stand gehouden. Minder geprononceerde partijen tussen de twee blokken kwamen daarbij niet of verzwakt aan de bak.

Binnen de regeringscoalitie hebben de Liberalen zich beter gehandhaafd dan uit opiniepeilingen te vrezen viel. Desalniettemin verloor Venstre een zetel, helaas die van één van de meest effectieve en positieve Europese parlementsleden N.J. Haagerup, die ten goede kwam aan de meer geprononceerde Conservatieve partij. De zetel van Groenland, dat per 1 januari uit de Gemeenschap zal uittreden, nu in handen van de anti-E.G. Socialist Fynn Lange zal dan eveneens aan de Volksbeweging tegen Europa toevallen.

DENEMARKEN

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>	
	<u>1984</u>	<u>1979</u>
Sociaal-Democraten	3	3
Sociaal-Liberalen	-	-
Conservatieven	4	2
Socialistische Volkspartij	1	1
Democratisch centrum	1	1
Anti-EG-Beweging	4	4
Christelijke Volkspartij	-	-
Liberalen	2	3
Groenland	1	1
Linkse Socialisten	-	-
Vooruitgangspartij	-	1
Totaal	16	16

h. Het Verenigd Koninkrijk

De opkomst van 32% was 1% hoger dan in 1984. 2,5 miljoen stemmen van de Alliance zijn daarmee verloren gegaan. Een merkbare verschuiving van gematigde Labour afgevaardigden naar anti-E.G. is mede het gevolg voor de winst van Labour. De campagne was desondanks voornamelijk vóór of tegen Thatcher, waarbij haar houding ten opzichte van de andere E.G. landen wel een belangrijke rol speelde. Ook de Alliance, die toch de partij is die het meest Europees denkt, heeft zich veelal tot binnenlandse politiek laten verleiden. In de landbouw ontstond onder de boeren groot verzet tegen de Britse regering en de Conservatieven, maar helaas blijkt de Liberal/SDP Alliance toch teveel een buitenbeentje te zijn om de oer-conservatieve britse landbouwers over te halen op ze te stemmen, liever gaan ze dan maar helemaal niet. Het gevolg hiervan is dat in de landelijke districten toch Conservatieven gekozen worden. In de grote steden is het proces precies omgekeerd, ontevredenen zien in de Alliance ook daar niet voldoende om ervoor te gaan stemmen, met als gevolg dat Labour, dat beter georganiseerd is, net voldoende overschot heeft om de zetel te winnen; in beide gevallen komt de Alliance dan wel op de tweede plaats. David Steel en David Owen, die de campagne nationaal op de TV brachten voor de Alliance gingen beiden meer op de nationale politiek in. Meer algemeen kan men stellen dat een derde partij het blijkbaar niet haalt en dat is ondanks het hoge percentage toch wel een zeker probleem van minder sterke lokale organisatie alsmede een gebrek aan overtuigingskracht om werkelijk verantwoordelijkheid te kunnen of willen dragen.

VERENIGD KONINKRIJK

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>	
	<u>1984</u>	<u>1979</u>
Conservatieven	45	60
Labour Party	32	17
SDP/Liberal Alliance	-	-
Scottish National Party	1	1
Democratic Unionist Party	1	1
Social Democratic and Labour Party	1	1
Offical Unionist Party	1	1
Anderen	-	-
Totaal	81	81

i. Bondsrepubliek Duitsland

De Duitse campagne was uitermate ongeïnspireerd, er waren eigenlijk geen punten waarover de partijen het met betrekking tot Europa niet eens waren. Gezamenlijk probeerden kandidaten van Socialisten, Christen-Democraten en Liberalen de kiezer ervan te overtuigen dat Europa goed en nuttig was en is, en dat het argument dat Duitsland alles moet betalen niet helemaal opging, voorzover dat wel zo was, was dat dan nog altijd voor een goede zaak. Voor de kleine liberale partij was er dan ook eigenlijk geen thema waarop men zich fundamenteel kon onderscheiden van de grote twee partijen en dus speelde de campagne veel meer in op het vragen van overlevingskansen, hetgeen veel moeilijker was dan in een nationale campagne, daar wil men nog wel eens de tweede stem aan de niet onsympathieke liberalen geven. Nu had men maar één stem en de gehele campagne door hebben de liberalen vechtend in het openbaar om eigen partijorganisatie, voorzitter, en het handhaven van Lambsdorff, doorgebracht: er was bedenkelijk weinig reden om als aanhanger van CDU of SPD de liberalen te moeten steunen. Het grote gevaar voor het liberalisme in de Bondsrepubliek is nu dat dit het begin van het einde is; zij zullen zich in zeer korte tijd moeten herstellen om te kunnen overleven. De organisatie is zwak, 70.000 leden op een electoraat van 45 miljoen is te weinig. Er is voorlopig nog geen nieuwe, de kiezers inspirerende persoonlijkheid, evenmin een programma dat massa's nieuwe kiezers zou kunnen aantrekken. Het fenomeen van de winst van de Groenen berust naast op het pure protest tegen de gevestigde politiek ook op een lange en gevestigde traditie van romantisch "Heimat" gevoel.

DUITSLAND

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>	
	<u>1984</u>	<u>1979</u>
CDU	34	34
CSU	7	8
CDU/CSU	41	42
SPD	33	35
De Groenen	7	-
FDP	-	4

De Liberale fractie

De Liberalen in de Gemeenschap verloren zetels: met name het verlies van vier Duitse zetels, omdat de FDP kiesdrempel van 5,0% met 0,1% miste kwam hard aan.

Ook Britse en Griekse liberalen wisten geen zetels te verwerven. De Deense en Luxemburgse liberalen, dragers van regeringsverantwoordelijkheid, verloren elk een zetel.

Italianen en Ieren bleven gelijk, de Belgen en Nederlanders wonnen elk een zetel. Daarmee werd de invloed van de Fransen binnen de fractie, ondanks een verlies van vier zetels, groter.

Met de terugval van 40 zetels in 1979 tot 31 zetels in 1984 werd ook de invloed van de liberale fractie die pro-Europa is in het parlement kleiner. In een aantal vaste commissies hebben wij nog maar één stem. Waar wij in de vorige mandaatsperiode eerst het voorzitterschap van het Europees Parlement en later het voorzitterschap van twee belangrijke commissies vervulden, hebben wij nu nog slechts één vice-voorzitter van het Parlement (Hans Nord) en een commissievoorzitterschap voor Energiezaken.

Het wegvallen van de Duitsers in de fractie doet zich niet alleen gevoelen in het gemis van Martin Bangemann, de meest uitgesproken politieke stem van het Parlement ten opzichte van de andere instellingen ter verdediging van het Europees ideaal, maar ook in het bepalen van de politieke lijn, waar in Europa toch veel over de as Bonn-Parijs loopt.

Een gunstige ontwikkeling is dat het politiek evenwicht van de Franse afgevaardigden met de komst van oud-commissaris Deniau en oud-fractievoorzitter Chinaud is toegenomen.

De invloed van de VVD in de Europese fractie is, mede door een goede onderlinge samenwerking, eveneens toegenomen.

4. Opkomst

Ongetwijfeld hield de lage opkomst verband met het onderwerp van de verkiezingen. "Europa" roept geen grote emoties op - positieve noch negatieve. Ter verklaring van deze, voornamelijk onverschillige houding van het electoraat kunnen vier onderling verband houdende factoren worden aangevoerd.

- Nederland verdient aan Europa. Als klein land met een open economie is de E.G. voor Nederland van wezenlijk belang. In dit licht is het ontbreken van aanmerkelijke oppositie tegen de E.G. niet verwonderlijk.
- Het ontbreken van krachtige pro-E.G. druk lijkt mede het gevolg van onmiskembare teleurstelling over het trage verloop en "technisch" karakter van de integratie. Meer dan een "permissive consensus" is van het supranationale enthousiasme uit de beginjaren van de integratie niet overgebleven.
- De voordelen van het E.G.-lidmaatschap zijn buitengewoon moeilijk exact te kwantificeren. Bovendien presenteren regeringen subsidies uit fondsen veelal als het resultaat van eigen lobbywerk en niet als communautaire verworvenheid. Nadelen, of tegenvallende onderhandelingsresultaten, worden daarentegen wel uitdrukkelijk aan de Gemeenschap geweten.

Onduidelijk is welke invloed het besluit over de plaatsing van kruisvluchtwapens, dat enige dagen voor de verkiezingen viel, op de opkomst heeft gehad. Moet worden aangenomen dat de kiezers, nu de kogel eenmaal door de kerk was, minder aanleiding zagen hun partij een steuntje in de rug te geven? Moet t.a.v. de VVD worden verondersteld dat kiezers die twijfelden tussen CDA en VVD, door het rakettenbesluit ofwel hun oude partij (CDA c.g. VVD) hebben gestemd, ofwel zijn thuisgebleven, en dat zich in elk geval weinig traditionele CDA-kiezers tot de VVD hebben gewend.

5. Resultaten Nederland

De Nederlandse resultaten voldoen in zoverre aan het algemeen beeld in de E.G., dat ook hier voor het eerst radicaal-links zijn intrede doet in het Europees Parlement, alhoewel voordien in het niet gekozen Parlement gedurende enige tijd zowel de PPR als de CPN vertegenwoordigd zijn geweest. De verwachte grote winst voor de PvdA is er niet gekomen, althans is die partij op hetzelfde aantal zetels gebleven. Het CDA heeft verlies geboekt, maar bepaald niet zoveel als oorspronkelijk verondersteld. D'66 is geheel volgens de verwachtingen verdwenen. De VVD wist als enige van de grote partijen en als enige Liberale partij in Europa winst te boeken (de Waalse winst is een echte uitzondering, zie hierover België), maar bleef toch achter bij de verwachtingen die na de Kamerverkiezingen van 1982 hoog gespannen waren. De extreem lage opkomst heeft zonder twijfel de verkiezingen van de klein-rechtse vertegenwoordiger eenvoudiger gemaakt, terwijl ook de beperking van de verliezen van het CDA, dat een trouwer en gemotiveerder aanhang heeft, beperkt. Het binnenlands argument dat door de PvdA is uitgespeeld, heeft minder invloed gehad dan verwacht en het massale verzet tegen het kabinet Lubbers/van Aardenne is gelukkig uitgebleven. Toch is ook het Europees argument niet doorslaggevend geweest, anders zou D'66 het niet zo slecht gedaan hebben.

Een belangrijk argument waarom deze Europese verkiezingen niet aangeslagen zijn mag gezocht worden in de uiterst negatieve beoordeling van Europa, en het Europees Parlement in het bijzonder, door de Nederlandse pers. Diegenen die de campagne intensief meegemaakt hebben zijn bij voortduring geconfronteerd met het algemeen beeld van "nietsdoende zakkenvullers". Het sterkste voorbeeld mag wel gelden de NOS uitzending op de avond van de officiële uitslag, waar zonder uitzondering over het vele reizen en de verdiensten ondervraagd werd. De voormalige lijsttrekker van de VVD had zulke vragen

)' ten opzichte van de nationale verkiezingen

misschien in de hand gewerkt, maar de pers heeft niets gedaan om dat beeld als incident af te doen, integendeel, in de kleurenbijlage van de grootste krant van Nederland, op de zaterdag voor de verkiezingen werd het nog eens breed uitgemeten en aangedikt, waarbij de schuld overigens evenzeer bij het Parlement zelf gezocht moet worden; daar waar politieke macht is, volgt de pers ook.

Toch valt als positief te waarderen dat het gehoor in de zaal tijdens de campagne, maar een minimaal deel van het electoraat, over het algemeen beter over de E.G. geïnformeerd was dan in 1979.

NEDERLAND

<u>Partijen</u>	<u>zetelverdeling</u>	
	<u>1984</u>	<u>1979</u>
PvdA	9	9
CDA	8	10
VVD	5	4
CPN/GPN/PPR/PSP	2	-
SGP/RPF/GPV	1	-
D'66	-	2
Centrumpartij	-	-
Europese Groenen	-	-
God met ons	-	-
Totaal	25	25

6. De campagne van de VVD

Met de verkiezingen van 1979 in het achterhoofd was de VVD-campagne gericht op een zo groot mogelijke opkomst van de eigen kiezers. Helaas moet worden vastgesteld dat van de 1,9 miljoen VVD-kiezers van 1982 slechts 1 miljoen in 1984 naar de stembus gingen. Kennelijk is de tijd voorbij dat de VVD, mede als gevolg van de gemiddeld relatief hoge opleidingsgraad van de liberale kiezers, voordeel boekte bij een lage opkomst van de Nederlandse stemmers. Opmerkelijk was dat de VVD stemmen verloor aan o.a. CDA en Centruumpartij, en als grootste partij onder de jonge kiezers werd voorbijgestreefd door de PvdA.

Onduidelijk is welke invloed het besluit voer de plaatsing van kruisvluchtwapens, dat enkele dagen voor de verkiezingen viel, op de liberale opkomst heeft gehad. Moet worden aangenomen dat de kiezers uit 1982, nu de kogel eenmaal door de kerk was, minder aanleiding zagen de VVD een steuntje in de rug te geven? Moet worden verondersteld dat traditionele CDA-kiezers die twijfelen tussen CDA en VVD, in de uitslag van het debat geen reden vonden dit keer VVD te stemmen, en dus thuisbleven of CDA stemden? Overtuigend en koelbloedig optreden van de minister-president kan voor de CDA-aanhang geen argument zijn geweest massaal hun partij de rug toe te keren.

De VVD heeft gekozen voor een late campagne. Men ging uit van de - door enquêtes gestaafde - veronderstelling dat de kiezers door Europese thema's niet lang geboeid zouden worden. Wellicht mede tegen deze achtergrond werd besloten ook het partijkader niet in een vroeg stadium met Europa te "bestoken". Zo werd het aantal van Europese issues in Vrijheid en Democratie zorgvuldig gedoseerd. Wel werd gepoogd via scholingscursussen van de Haya van Somerenstichting elementaire kennis van de E.G. over te dragen aan het partijkader.

Gelet op de geringe betrokkenheid van het partij kader bij deze Europese verkiezingen moet de vraag worden gesteld of niet in een eerder stadium met kennisoverdracht had moeten worden begonnen. Steeds opnieuw bleek bij spreekbeurten voor VVD-afdelingen en in gesprekken met propagandafunctionarissen dat men over onvoldoende feitelijke informatie beschikte om overtuigend weerwerk te kunnen leveren tegen de - door incidentenjournalistiek ingegeven - kritiek op het Europees Parlement. Met name bleek men onkundig van de werkelijke stand van zaken m.b.t. de vestigingsplaats van het Parlement, het salaris van E.P.-leden, en de successen die het Parlement sinds 1979 heeft geboekt. Dit gebrek aan informatie werkte een gebrek aan enthousiasme in het campagnevoeren in de hand: men voelde zich als VVD-propagandist vaak onvoldoende sterk in de schoenen staan om voluit campagne voor de partij (en voor het Parlement) te voeren.

Ook moet worden vastgesteld dat niet in brede kring de overtuiging heerste, dat de landelijke campagneleiding even grote waarde hechtte aan deze verkiezingen als zij aan nationale verkiezingen pleegt te verbinden.

Buiten kijf staat dat een bruisend pro-Europese campagne, vol enthousiasme over het Parlement, geen optimaal verkiezingsresultaat zou hebben gebracht. Toch moet de vraag onder ogen worden gezien of, juist nu de campagne vooral gericht was op het mobiliseren van de eigen achterban, niet eerder met het informeren en motiveren van de leden van de partij had moeten worden begonnen.

Wellicht is de lage VVD-opkomst tevens het gevolg van de regeringsvernatwoordelijkheid die de partij draagt. Hoewel de eerste tekenen van economisch herstel zich gedurende de campagne manifesteerden, maakten deze zwaluwen nog geen liberale zomer, mede gezien de soms ingrijpende bezuinigingsmaatregelen

waartoe het kabinet had besloten. Overigens voldeden de "duospreekbeurten" van Eurokandidaten en bewindslieden en partijvoorzitter goed: zowel nationale als Europese onderwerpen kwamen daarbij naar behoren uit de verf. Wel bleek het partijkader dikwijls niet goed geïnformeerd over de betekenis van "Europa" voor de binnenlandse politiek (export, werkgelegenheid, milieu, emancipatie, vervoer, veiligheid).

Ten slotte heeft de lage opkomst van de buiten ons land woonachtige Nederlanders de VVD parten gespeeld. Weliswaar stemde bijna 50% VVD, maar een opkomst van 15.000 van de 280.000 potentiële stemgerechtigden moet als bedroevend worden aangemerkt. De slechte bereikbaarheid van deze groep, alsmede de nog steeds omslachtige procedure van inschrijving in het kiesregister zullen hieraan ongetwijfeld debet zijn geweest.

7. Beleidsaanbevelingen

Het bovenstaande geeft ons aanleiding tot het formuleren van de volgende suggesties.

- a) Het is van cruciaal belang dat de vijf liberale leden van het Europees Parlement op gelijke voet met de nationale parlementariërs in de partij-activiteiten worden betrokken. Belangrijke stappen zijn al gezet: de vijf zullen bij toerbeurt de vergaderingen van de Tweede Kamerfractie bijwonen; mr. H.R. Nord zal in het hoofdbestuur, op algemene vergaderingen en op partijraden evenals de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamerfracties een adviserende rol vervullen. Het regulier "Euro-overleg" zal worden voortgezet. Het ware te bevorderen dat de vijf E.P.-leden, net als hun nationale collegae, worden toegevoegd aan Kamercentrales, en, frequenter dan in het verleden, door afdelingen worden uitgenodigd voor spreekbeurten.
- b) De partijcommissies zouden het tot hun taak dienen te rekenen de hun regarderende ontwikkelingen in de Gemeenschap te volgen, en het hoofdbestuur (c.q. de specialisten in de Eerste + Tweede Kamerfractie en in de Eurofractie) ter zake te adviseren. Het Hoofdbestuur zou de commissies op deze taak kunnen wijzen.
- c) De informatie aan het partijkader mag niet opnieuw vijf jaar tot een minimum worden teruggebracht. Via Vrijheid en Democratie en de VVD-Expressie dient het kader op de hoogte te worden gehouden van de ontwikkelingen in E.G. en E.P. De scholingsactiviteiten van de Haya van Somerenstichting, waarmee door de in 1983 en 1984 betrokken goede ervaringen zijn opgedaan, zouden op gezette tijden opnieuw op Europa betrokken moeten zijn.

- d) Via de ELD dient een netwerk van contacten te worden opgebouwd, via hetwelk de Nederlandse kiezers in de overige E.G.-landen (en de E.G.-kiezers in ons land) kunnen worden bereikt. Idealiter zou dit netwerk niet uitsluitend ter gelegenheid van Europese verkiezingen moeten worden benut, maar ook voorafgaand aan nationale verkiezingen.
- e) De samenwerking met de zusterpartijen in de ELD moet worden geïnvesteerd. Situaties zoals zich m.b.t. de opstelling van beginselprogramma's tussen VVD en PVV voordeden, waarbij men niet op de hoogte bleek van elkaars werkzaamheden, moeten worden vermeden. Congressen van zusterpartijen zouden door middel van Vrijheid en Democratie moeten worden aangekondigd. Voor een passende VVD-delegatie - ook in kwantitatieve zin - zou moeten worden zorggedragen. Gelet op het wegvallen van de FDP uit de LED-fractie en de niet-verkiezing van een Brits lid zouden met name met deze partijen de banden moeten worden aangehaald.
- f) De ELD dient het zich tot taak te rekenen een aangesloten partij, die een verkiezingsprogramma opstelt t.b.v. nationale verkiezingen, te wijzen op het belang van een Europese visie, zoals vastgelegd in het ELD-programma. De aangesloten partijen zouden zich moeten verplichten de ELD tijdig te informeren over de procedure die m.b.t. het schrijven van een verkiezingsprogramma wordt gevolgd.
- g) De contacten van de nationale parlementaire pers met Europees Parlement en E.G. moeten worden versterkt. Ten onrechte heerst nog de mening dat "Europa" onder de redactie buitenland ressorteert. De vijf liberale Euro-parlementariërs hebben hier een taak. Ook de voorlichters van de Tweede Kamerfractie zouden een belangrijke bijdrage kunnen leveren, bijvoorbeeld door initiatieven van (leden van) de ELD-fractie onder de aandacht van de parlementaire pers te brengen.